

BANCA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

România – Zona Euro Monitor

Incertitudini sporite de contextul
general tot mai complicat

Nr. 17 | An 6 | 2024

România – Zona Euro Monitor

Incertitudini sporite de contextul
general tot mai complicat

Echipa de proiect

Coordonator:

Academician Daniel DĂIANU

Grup de lucru:

Amalia FUGARU

Anca GĂLĂȚESCU

Dorela MACEDON

Gabriela MIHAILOVICI

Bogdan MOINESCU

Ioana MUNTEAN

Florian NEAGU

Iulian PANAIT

Mirela ROMAN

Copyright pentru document © Banca Națională a României |
Str. Lipscani nr. 25, cod 030031 |

Note:

Opiniile exprimate nu angajează decât autorii și nu pot fi considerate ca reprezentând o luare de poziție oficială a Băncii Naționale a României.

Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei. Drepturile rezervate pentru textele individuale © autorilor.

Sursa datelor statistice utilizate în texte, grafice și tabele este indicată numai atunci când acestea sunt furnizate de alte instituții decât Banca Națională a României.

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	5
Introducere	7
SINTEZA – TEME DE ANALIZĂ ȘI MATRICEA RISCURILOR	13
A] Teme de analiză	13
B] Tabloul de bord al robusteții/rezilienței în UE și România	17
PARTEA 1: PROVOCĂRI ȘI PRIORITĂȚI ALE UNIUNII EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT INTERNAȚIONAL	22
1. Reformarea Uniunii Europene: acum este momentul!	23
1.1. Componenta și mandatul noii Comisii Europene	24
1.2. Principalul obiectiv extern al Uniunii: apărarea granițelor	31
1.3. Principalul obiectiv intern al Uniunii: o nouă viziune strategică a politicii economice europene	37
1.4. Posibilă schimbare a principiilor de alocare a fondurilor europene	43
2. De ce avem nevoie de și trebuie să fim în OCDE	49
2.1. OCDE: puțină istorie și prezent	51
2.2. Cum vede OCDE economia românească	53
2.3. Observații finale	56
PARTEA 2: EVOLUȚII MACROECONOMICE ȘI FINANCIARE	62
3. Convergența nominală	63
4. Sectorul financiar	67
4.1. Evoluția sectorului bancar	67
4.2. Creditul de consum	72
5. Sectorul financiar nebancar	76
6. Evoluția cheltuielilor guvernamentale de natura investițiilor în statele Uniunii Europene după criza pandemică	81
PARTEA 3: POLITICI PUBLICE	85
7. Elemente ale impactului bugetar al recalculării pensiilor	86
7.1. Despre impactul bugetar al recalculării pensiilor pentru anii 2024 și 2025	86
7.2. Impactul bugetar al actualizării valorii punctului de referință	88

8. Insecuritate alimentară – foamete în Sudan	90
8.1. Sudan – război civil și foamete	90
8.2. Gaza – foametea este iminentă în absența ajutoarelor	92
8.3. Răspunsul UE la dezastrele naturale care au afectat agricultura	94
9. Acțiuni pentru abordarea provocărilor generate de schimbările climatice	95
9.1. Organizația Națiunilor Unite versus <i>Nature Geoscience</i>	95
9.2. Uniunea Europeană/Comisia Europeană	99
9.3. Banca Centrală Europeană	100
9.4. Sectorul bancar românesc și finanțarea verde	103
BIBLIOGRAFIE	105

LISTA ABREVIERILOR

ABE/EBA	Autoritatea Bancară Europeană/ <i>European Banking Authority</i>
AIE	Agenția Europeană pentru Energie
BEI/EIB	Banca Europeană de Investiții/ <i>European Investment Bank</i>
BNR	Banca Națională a României
BCE/ECB	Banca Centrală Europeană/ <i>European Central Bank</i>
BEI/EIB	Banca Europeană de Investiții/ <i>European Investment Bank</i>
BRI/BIS	Banca Reglementelor Internaționale/ <i>Bank for International Settlements</i>
CE/EC	Comisia Europeană/ <i>European Commission</i>
CFM/MFF 2021-2027	Cadrul Fiscal Multianual/ <i>Multiannual Fiscal Framework 2021-2027</i>
CNPP	Casa Națională de Pensii Publice
CNSM	Comitetul Național pentru Supraveghere Macroprudențială
COP 29	Conferința Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice, din 2024
COP30	Conferința Organizației Națiunilor Unite privind schimbările climatice, din 2025
DARPA	Agenția de Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Apărării
EDIS	Strategia Europeană pentru Industria de Apărare/ <i>European Defence Industrial Strategy</i>
EIOPA	<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i>
ESMA	<i>European Securities Markets Authority</i>
ETF	<i>Exchange Traded Funds</i>
ETP	<i>Exchange Traded Products</i>
FAO	Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite/ <i>Food and Agriculture Organisation of the United Nations</i>
FC	Fondul de Coeziune
FEADR	Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală
FED	Banca Centrală a SUA
FEDR	Fondul European de Dezvoltare Regională
FMI/IMF	Fondul Monetar Internațional/ <i>International Monetary Fund</i>
FAS	Forțele Armate Sudaneze
FRC	<i>Famine Review Committee</i>
FSE+	Fondul Social European Plus

FSR	Forțele de Sprijin Rapid
G7	Grupul celor șapte state puternic dezvoltate: Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii
GRFC	<i>Global Report on Food Crises</i>
IA	Inteligența Artificială
IRA	Legea pentru reducere a inflației în SUA/ <i>Inflation Reduction Act</i>
IFN	Instituție Financiară Nebancară
IPC	Cadrul Integrat de Clasificare a Securității Alimentare/ <i>Integrated Food Security Phase Classification</i>
MCV	Mecanismul de Cooperare și Verificare
MRR	Mecanismul de Redresare și Reziliență
NATO	<i>The North Atlantic Treaty Organization</i>
NDC	<i>Nationally determined contributions</i>
NCQG	<i>New Collective Quantified Goal on Climate Finance</i>
NGEU	<i>Next Generation EU</i>
NSFR	<i>Net Stable Funding Ratio</i>
OCDE	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>
OEEC	<i>Organisation for European Economic Cooperation</i>
OMC/WTO	Organizația Mondială a Comerțului/ <i>World Trade Organization</i>
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONU/UN	Organizația Națiunilor Unite/ <i>United Nations</i>
PAC	Politica Agricolă Comună
PBSTM	Planul Bugetar Structural pe Termen Mediu
PE/EP	Parlamentul European/ <i>European Parliament</i>
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
PDE	Procedura de Deficit Excesiv
PSC	Pactul de Stabilitate și Creștere
RRF	<i>Recovery and Resilience Facility</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
UE/EU	Uniunea Europeană/ <i>European Union</i>
UEM	Uniunea Economică și Monetară
UNEP	Programul ONU pentru Mediu
UNFCCC	<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>
UEI	Uniunea Economiilor și a Investițiilor
UPC	Uniunea Piețelor de Capital

Introducere

Uniunea și România în fața unor noi mari provocări

Tendențe amestecate în economia europeană nu pot ascunde incertitudini și anxietăți în creștere. Pe de o parte, inflația a fost în scădere, constantă fiind în zona euro în jur de 2 la sută măsurată prin indicele prețurilor de consum (IPC). Și inflația de bază (core) a fost în diminuare. Cehia, între țările din Europa centrală și de răsărit ce nu sunt în zona euro, a înregistrat o evoluție similară a inflației. Evoluția inflației a permis BCE și altor bănci centrale să reducă ratele de politică monetară, în timp însă ce ratele reale sunt în teritoriu pozitiv; rate real pozitive nu ușurează sarcina de consolidare bugetară pentru țări ce au datorii publice mari și deficite bugetare considerabile, mai ales când are loc încetinire economică. Este un aspect reliefat și de ultimul raport privind stabilitatea financiară al BCE. Este drept că noul cadru de guvernare fiscală în UE flexibilizează procese/traectorii de corecție a deficitelor bugetare, dar provocarea rămâne imensă. De altă parte, prețul relativ la energie mult crescut (ce a generat o criză a costului vieții), mediul internațional tot mai complicat, efecte ale războiului din Ucraina, mențin revenirea economică în UE fragilă, chiar dacă în unele state membre există creștere economică aparent aproape de potențial.

Situația economică și socială încordată se reflectă în tensiuni politice, ascensiunea unor grupări politice radicale, fragilitatea unor guverne - de notat aici sunt Franța și Germania, care au reprezentat dintotdeauna locomotiva economică și politică a UE. În Germania se manifestă o „criză” a modelului economic, pe fondul dependenței foarte mari de exporturi și al costului ridicat al energiei, într-o lume cu lanțuri de producție și aprovizionare dereglate, în regionalizare; alegeri anticipate vor fi organizate în februarie 2025. În Franța, deficitul bugetar va depăși probabil 6 la sută din PIB în acest an și țara a intrat sub incidența procedurii de deficit excesiv. În UE, opt state (între care România) sunt actualmente sub incidența procedurii de deficit excesiv. Notabil este că cele mai multe planuri pe termen mediu de sustenabilitate fiscală (inclusiv cel al României) au fost validate de Comisia Europeană.

Considerente de securitate, de creare a unei capacități „comune” de apărare impun o rearanjare de priorități în bugetul UE și în bugete publice naționale, oricum foarte tensionate având în vedere resursele existente în raport cu nevoi vechi și noi.

Efectul Trump 2.0

Un factor ce alimentează incertitudini este politica probabilă a administrației Trump 2.0. Între altele, este vorba de anunțarea unor restricții comerciale (tarife) care s-ar aplica și europenilor (UE), ieșirea posibilă din acordurile privind combaterea efectelor schimbărilor climatice, dereglementări în sistemul financiar; s-ar accentua tendința de fragmentare în economia globală, de intensificare a unor conflicte comerciale, „războaie valutare” (*currency wars*). Toate acestea în condițiile în care Uniunea are un deficit major de competitivitate față de SUA și China, după cum reliefează și raportul Draghi. UE este amenințată să fie strivită între SUA și China în privința noilor tehnologii, a folosirii inteligenței artificiale și digitalizării.

Războiul din Ucraina, care interesează în cel mai înalt grad pe europeni, cunoaște o escaladare. Aceasta face ca situația să devină tot mai amenințătoare în condițiile în care numărul victimelor omenești este foarte mare, iar distrugerile materiale sunt devastatoare. Ucraina trebuie sprijinită să se poată apăra. Este posibil ca anul ce vine să aducă discuții privind ajungerea la un armistițiu, încetare a ostilităților militare, după cum declara președintele Zelenski; se vorbește despre o soluție diplomatică. Președintele ales Donald Trump a declarat că se va implica astfel încât războiul să înceteze. Care va fi aranjamentul concret pentru stoparea războiului este de văzut. Oricum, este esențial ca Ucraina să beneficieze de garanții solide de securitate și resurse pentru reconstrucție.

Privind statele membre ale NATO, administrația Trump va accentua solicitarea ca europenii să preia cât mai mult din cheltuielile de apărare; această cerință este un argument forte ca UE să dezvolte o capacitate proprie de descurajare. Dar și ca NATO să nu își slăbească vigilența.

Războiul din Orientul Mijlociu are reverberații în alte zone geografice, în timp ce situația umanitară din Gaza este mai mult decât gravă. Dacă noua administrație americană va ajuta în mod decisiv la realizarea de acorduri de încetare a conflictelor armate între Israel și diverse grupări militare ar fi o reușită pentru toată lumea. Diplomația americană a facilitat o încetare a ostilităților la granița Israelului cu Libanul, cu mișcarea Hezbollah.

Ce se întâmplă cu Uniunea?

Raportul Draghi abordează probleme fundamentale pentru viitorul UE. Unele dintre mesajele sale cheie merg mai departe decât ceea ce diverse rapoarte și programe (Raportul Sapir, Raportul Monti, Agenda Lisabona, Europa 2020, Raportul Letta etc.) au subliniat de-a lungul timpului – incompletitudinea sa instituțională și politici suboptimale. Marea criză financiară a evidențiat clar aceste deficiențe, iar în anii următori au fost adoptate noi constructe instituționale iar reguli au fost revizuite, dar nu într-o manieră decisivă, fiind limitate de constrângeri politice. Un șir de crize majore (pandemia, criza energetică, impactul schimbărilor climatice, consecințele invadării Ucrainei de către Rusia) au tensionat tot mai mult UE.

Sunt evidente slăbiciuni ale Uniunii ca: inovație insuficientă, un handicap competitiv indus de costuri mult ridicate ale energiei, o capacitate comună de apărare slabă. Raportul Draghi identifică rădăcini ale acestei stări de fapt și face o serie de recomandări – reducerea fragmentării, realizarea uniunii piețelor de capital și a uniunii bancare, îmbunătățirea funcționării pieței energiei (unde prețurile extrem de volatile afectează atât consumatorii, cât și producătorii), regândirea politicii de concurență, susținerea unei industrii de apărare a UE, simplificarea procesului decizional, creșterea masivă a investițiilor, revizuirea abordării de reglementare a UE care împiedică inovația – deși trebuie precauție, deoarece IA poate fi atât o binecuvântare cât și un pericol, iar „sistemul bancar umbră” și activele crypto sunt insuficient reglementate.

Focusul Raportului este pe o creștere a decalajului de competitivitate al UE dacă „modelul său economic nu se schimbă”. Acest lucru poate suna paradoxal, deoarece UE

a înregistrat surplusuri de cont curent mulți ani. Doar în 2022, o deteriorare drastică a termenilor de schimb (din cauza perturbărilor puternice pe piețele energiei) a făcut ca balanța de cont curent să prezinte un deficit. Dar surplusurile au revenit. Decalajul de competitivitate privește în special domeniul noi, ce definesc noua revoluție industrială.

Îngrijorări profunde sunt legate în special de temerea că Uniunea pierde teren constant în competiția tehnologică și economică cu SUA și China.

Dar este această evoluție o surpriză? Să comparăm companii mari americane și chinezești cu firme din UE, sau cât cheltuiesc anual SUA și China, fiecare, pentru cercetare și dezvoltare (R&D) față de cheltuieli similare din Uniune. În plus, SUA excelează prin cultura sa antreprenorială, ilustrată de Silicon Valley. China, la fel ca alte economii asiatice, este probabil cel mai bun exemplu de construire de avantaje competitive în timp, prin ceea ce este acum „redescoperit” conceptual în mod deschis în Occident drept Politică Industrială. Elemente ale unei astfel de politici au fost folosite în SUA timp de decenii într-un mod mai mult sau mai puțin evident, în special în domeniul ce țin de puterea militară și de securitate. Și UE a practicat politică industrială atunci când, de exemplu, a făcut din Airbus un mare competitor european pentru firmele americane. Dar o politică industrială sistematică a fost aproape absentă la nivelul UE. După cum declară experți de vârf americani (între care Eric Schmidt, fostul CEO de la Google – la CNN în 24 noiembrie a.c. dialog cu Fareed Zakaria), China ar fi redus decalajul față de SUA în materie de AI la aproape zero.

Trebuie spus că UE este compusă din state naționale, are piețe fragmentate, ambele aspecte având consecințe pentru politicile colective și rezultatele acestora. Iar axa franco-germană pare să se fi erodat serios. Politică industrială este în ascensiune în SUA, pe măsură ce avansul tehnologic al Chinei a devenit îngrijorător pentru Washington în contextul confruntărilor geopolitice și de securitate. Iar administrația Trump 2 va accentua probabil măsuri de politică industrială în virtutea sloganului „*Make America first again*”.

Raportul Draghi susține necesitatea unor cheltuieli mai mari de investiții, atât publice, cât și private, de ordinul a 800 de miliarde de euro anual, sau 4-5 la sută din PIB-ul UE. Mai multe investiții pot ajuta, dar ele trebuie să fie integrate într-un pachet de reforme adânci, care ar putea fi dificil de realizat. UE ar putea fi ajutată de o agenție care să finanțeze proiecte strategice și să consolideze parteneriate public-private (așa cum face DARPA, Agenția de Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Apărării, în SUA). Trebuie să se construiască principalele elemente ale unei uniuni monetare autentice: EDIS (schemă europeană de asigurare a depozitelor), o „capacitate fiscală” (*fiscal capacity*), un activ financiar comun sigur (*safe asset*). Transformarea ESMA (European Securities Markets Authority) într-o veritabilă autoritate comună a UE ar fi utilă. Un buget al UE mai mare și restructurat ar putea sprijini proiecte strategice ale UE, pe lângă ceea ce este realizat de statele membre. Aici însă va exista probabil o rezistență puternică din partea țărilor care doresc menținerea resurselor pentru politica de coeziune. Asigurarea de mijloace pentru a reduce costul energiei și a dezvolta semnificativ energia verde este esențială, la fel ca și stimularea decarbonizării.

Raportul pledează în favoarea unei integrări economice și financiare mai profunde, chiar dacă evoluțiile politice din numeroase state membre creează noi impedimente în această direcție. Dificultatea pentru cei care trebuie să elaboreze strategii, nu ca un simplu exercițiu academic, este că ajustări marginale privind marile probleme reliefate de Raportul Draghi nu duc lucrurile înainte. Spiritul vremurilor pare să nu ajute nici el în această privință, deoarece mulți din Europa și din alte părți sunt predispuși să gândească și să acționeze prin „întoarcere spre interior” (*inward looking*), într-o poziție defensivă, nu adecvată. Pregătirea împotriva unei lumi exterioare amenințătoare are sens, dar răspândirea protecționismului în interiorul UE (între statele membre) este o sabie cu două tăișuri și poate menține Uniunea fragmentată, slăbi puterea ei economică și reduce puterea sa soft (*soft power*).

Este de dorit ca UE să evite un război comercial cu SUA.

Ce facem în România?

Rundele electorale de la noi au rezonat cu valul de frustrare din multe state europene unde partide *mainstream* au fost penalizate. Politici economice/publice pot fi mai mult sau mai puțin bune, așa cum se întâmplă și în alte țări din UE. Dar aceasta nu înseamnă să se renunțe la democrație. Iliberalismul nu trebuie să acapareze viața societății românești și procesul politic.

Dezechilibrul macroeconomic este o mare problemă a României. Deficitul bugetar este posibil să depășească în acest an 8 la sută din PIB (ultima rectificare bugetară plasează deficitul cash la 7,9 la sută din PIB, mult peste cifra inițială din proiectul de buget, de 5 la sută din PIB). În pofida progreselor economice din ultimele două decenii (ex.: venitul/locuitor ajuns la cca. 80 la sută din media UE la paritatea puterii de cumpărare), probleme mari persistă; proeminent este dezechilibrul bugetar foarte mare, la care se adaugă cel din balanța contului curent. În 2024, deficitul de cont curent este probabil să treacă dincolo de 8 la sută din PIB, depășind pe cel bugetar. Avem aici o situație aparent stranie, fiindcă adâncirea deficitului de cont curent are loc în condițiile unei încetiniri a economiei - creșterea reală a PIB în acest an fiind probabil în jur de 1,5 la sută. Mare parte din creșterea cererii interne (stimulată de creșteri de pensii și venituri/salarii) a fost acoperită de importuri. Discrepanțe mari rămân între mediul urban și cel rural.

Chestiunea fiscal/bugetară gravă este reliefată de numeroși analiști autohtoni, analize ale Consiliului Fiscal, ale Comisiei Europene și ale unor instituții internaționale. Guvernul României a solicitat în dialogul cu CE ca perioada de corecție a dezechilibrului macroeconomic să fie de 7 ani (nu în ultimul rând fiindcă sunt de realizat reforme importante) – posibilitate înscrisă în noul cadru de guvernare fiscală din UE (alternativa fiind de 4 ani).

Planul bugetar structural pe termen mediu (PBSTM) necesită detalii în plus privind corecția macroeconomică. Noul Guvern, ce va fi format după alegerile parlamentare din decembrie, va aproba bugetul pentru 2025 și va veni probabil cu informații noi privind reducerea deficitului bugetar în acel an și pe termen mediu. Ajustarea macroeconomică, conform Planului, pune accent mare pe partea de cheltuieli – scădere de la cca. 42 la sută

din PIB în 2024 la cca. 36 la sută din PIB în 2031 (ce include însă și o diminuare a cheltuielilor finanțate cu bani europeni). Planul prevede o creștere de venituri fiscale de cca. 1,5 la sută din PIB, ceea ce pare puțin ca obiectiv. Este drept că o reducere a *gap*-ului de colectare a TVA (cca. 36 la sută în România), fie și graduală, la aproape din media din UE (4-5 la sută) ar aduce peste 2 la sută din PIB. Dar trebuie să existe o voință politică ireproșabilă și punerea la punct a digitalizării în domeniul colectării de taxe și impozite.

Piețele vor fi nervoase în anii ce vin pe fondul creșterii datoriilor publice și a deficitelor bugetare în lume, iar *sudden stops* (blocaje subite de finanțare) nu sunt de neimaginat. De aceea, consolidarea este necesară.

Perioada solicitată de ajustare a deficitului bugetar pe o perioadă de 7 ani are temeii, dar prezintă riscuri. Nu trebuie să se mizeze pe răbdarea piețelor financiare *sine die*, fie România stat membru al UE. Iar România nu face parte din zona euro existând deci risc valutar. Dacă ajustarea bugetară nu va fi credibilă va exista presiune pe moneda națională, pe Leu, cu posibile ieșiri de capital din țară. Iar instabilitatea politică în țară poate accentua o reacție adversă a piețelor financiare.

Trebuie să avem în vedere că PNRR se termină în 2026, ceea ce înseamnă resurse bugetare mai puține, iar CE dorește ca bugetul UE să aloce mai mulți bani pentru apărare și inovare, decarbonizare, ceea ce ar afecta resursele pentru politica de coeziune.

România trebuie să aibă o economie în care să se investească mai mult din resurse interne, publice și private. Totodată, trebuie să capitalizăm cât mai bine apartenența la Uniune și scutul de securitate reprezentat de NATO.

România are nevoie de un buget robust, de venituri fiscale mai mari, care să finanțeze bunuri publice de bază – educație, sănătate, apărare, o politică industrială, admitând că există resurse în acest scop, atenuarea discrepanțelor economice interne. Cheltuielile bugetare să fie făcute cu discernământ.

Intrarea deplină în spațiul Schengen este de salutat, iar perspectiva aderării la OCDE este de bun augur.

Observații finale

Într-o lume multipolară și în condițiile confruntării geopolitice între SUA și China, UE trebuie să încerce să salveze cât se poate din multilateralism, în ciuda tendinței de formare a blocurilor comerciale și a proliferării restricțiilor legate de securitate. UE trebuie să evite un război comercial cu SUA.

Dialogul și comerțul sunt necesare chiar și cu competitori geopolitici, în vederea asigurării bunurilor publice globale – combaterea unor efecte rele ale schimbărilor climatice, gestionarea pandemiilor, evitarea utilizării armelor nucleare și a altor arme cu grad înalt de distrugere, prevenirea unui Armageddon al inteligenței artificiale și, nu în ultimul rând, prevenirea sau încheierea războaielor.

UE trebuie să prevină declinul său, economic și geopolitic. Este posibil ca UE să navigheze prin dificultăți ani la rând, pe măsură ce compromisuri (*trade-offs*) dureroase și complexe în politici economice și sociale, resurse insuficiente și incertitudini uriașe, vor face ca alegerea unor opțiuni bune să fie extrem de dificilă. Încetarea războiului în mod onorabil pentru Ucraina ar fi binevenită, în timp ce acest stat are nevoie de garanții solide de securitate și liniște pentru reconstrucție.

În această lume învolburată și complicată, România trebuie să valorifice cât mai bine resursele de care dispune, atuurile apartenenței la UE și NATO, la lumea democratică, parteneriatele strategice pe care le are.

PS. Lupta pentru democrație nu înseamnă numai confruntare între state democratice și state autocrate, ci și între forțe democratice și nedemocratice în interiorul țărilor. Democrația nu este dată de la Dumnezeu; ea poate cunoaște perioade mai bune și mai puțin bune (chiar nefaste, regresii profunde, cum s-a întâmplat în perioada interbelică din secolul trecut), în funcție de dinamici economice, sociale și politice, de calitatea politicilor publice și a oamenilor care iau decizii „mari”, de etică și moralitate în viața publică și lumea afacerilor. Lupta pentru democrație este continuă.

Academician Daniel Dăianu

SINTEZA – TEME DE ANALIZĂ ȘI MATRICEA RISCURILOR

A] Teme de analiză

Capitolul 1 analizează principalele evenimente care preocupă decidenții europeni în partea a doua a anului 2024. Prima secțiune descrie maniera procedurală de formare a noii echipe de comisari europeni și oferă câteva repere din mandatul principalelor portofolii ale noii Comisii. Următoarele două secțiuni examinează, în contrapondere, cât de provocator va fi pentru noua Comisie să concilieze, simultan, obiective de politică externă vitale pentru securitatea UE, precum apărarea granițelor, politica migrației și eventuala extindere a UE cu obiective de politici economice interne care ținesc de reducerea cheltuielilor guvernamentale în UE într-un moment în care UE are nevoie să-și crească investițiile în inovație și în domenii competitive pentru a ține pasul cu SUA și China iar încărcătura mare de impredictibilitate privind inflația complică deciziile băncilor centrale. În atare condiții, nu va fi o sarcină deloc ușoară reinstaurarea disciplinei bugetare, după mai bine de patru ani de politici fiscale relaxate; deocamdată, pentru actualul CFM 2021-2027, se caută noi surse de creștere a veniturilor și se flexibilizează principiile de alocare a cheltuielilor – cum anume, se detaliază în ultima secțiune din acest capitol.

Capitolul 2 tratează tema procesului de adresare a României la OCDE. România ar fi, alături de Bulgaria și Croația, între ultimele state din UE ce ar adera la OCDE, iar accesul propriu-zis în acest club „instituțional” ce reprezintă lumea democratică se va realiza, probabil, în această decadă. Țările care fac parte din OCDE au avut evoluții economice și sociale generate de spirit antreprenorial și credința că democrația liberală este regimul politic ce susține dezvoltarea și asigură libertăți individuale fundamentale. Intrarea în OCDE poate ajuta întărirea instituțională a României, depășirea capcanei venitului mediu, obținerea unui rating de țară mai bun. Totuși, modernizarea în continuare a României nu poate fi pusă pe un pilot automat construit din recomandări date de instituții internaționale. România are nevoie să formuleze și să își asume (*ownership*) aplicarea politicilor publice care să definească interese naționale în mod concret, să țină cont de relații de putere în UE și pe plan internațional, să încerce să creeze avantaje competitive în raport cu resursele disponibile – într-un mediu geopolitic foarte complicat, în condițiile fragmentării economiei globale, ale unui nou *război rece*.

Capitolul 3 descrie dinamica procesului de convergență nominală a României în trimestrul trei al anului 2024 și perspectivele sale pe termen mediu. Analiza concluzionează că situația îndeplinirii criteriilor de la Maastricht a continuat să fie grevată de deviații notabile, cu excepția cursului de schimb care s-a menținut ca principală ancoră de macrostabilitate. Deviația ratei inflației a stagnat. În rest, evoluțiile derapajelor au fost nefavorabile. Situația ratei dobânzilor pe termen lung a involuat, confirmând caracterul conjunctural anticipat în precedenta ediție a Euromonitorului. În același timp, poziția finanțelor publice a continuat să se deterioreze, deficitul bugetar crescând semnificativ, însă cu o reflectare ameliorată în dinamica investițiilor publice, iar îndatorarea guvernamentală a avansat peste pragul de 50 la sută din PIB, inclusiv pe

fondul majorării rezervei de prefinanțare. Amplitudinea evoluțiilor a fost însă relativ staționară în termenii diferențialelor față de mediile zonei euro comparativ cu deviațiile față de valorile de referință corespunzătoare ale criteriilor de la Maastricht. Perspectiva revenirii acestor indicatori la niveluri compatibile cu exigențele criteriilor de la Maastricht depinde de ieșirea din procedura de deficit excesiv și dinamica primei de risc de țară. Potrivit pasului de corecție a dezechilibrului bugetar de cca. 0,75 puncte procentuale pe an prevăzut de Planul Bugetar-Structural pe Termen Mediu, România s-ar putea încadra în limitele prevăzute de criteriul privind finanțele publice în șapte ani, în ipoteza în care majorarea îndatorării publice s-ar menține în limita de 60 la sută din PIB. Măsuri concrete de aplicare a Planului vor fi convenite cu Comisia Europeană până la finele lunii ianuarie 2025.

Capitolul 4 prezintă pe larg o analiză a sectorului financiar românesc. Sănătatea sectorului bancar se menține robustă, în contextul unui mediu internațional caracterizat de un grad ridicat de incertitudine și al unui cadru intern cu perspective economice moderate, afectate de evoluții climatice nefavorabile, adâncirea deficitului de cont curent și spațiu fiscal redus. Sectorul bancar a continuat tendința de îmbunătățire a poziției solvabilității, dar în condițiile unei dinamici mult mai moderate a profitului ca urmare a temperării ratei de creștere a venitului net din dobânzi. Calitatea portofoliului de credite s-a deteriorat ușor, concomitent cu majorarea de către bănci a capacității de absorbție a pierderilor. Principalii indicatori de risc monitorizați de Autoritatea Bancară Europeană (ABE) se mențin în zona de risc scăzut, ceea ce indică o capacitate bună de finanțare a economiei în condițiile respectării unui nivel de prudență adecvat poziției curente în cadrul ciclului financiar. Analiza evoluțiilor din piața creditului arată accelerarea creditului de consum susținută atât de factori de cerere, precum creșterea veniturilor și a așteptărilor privind veniturile viitoare, cât și de factori de ofertă, precum relaxarea standardelor băncilor pe fondul intensificării competiției din piața creditului. Această dinamică poate conduce la acumularea de riscuri la adresa stabilității financiare. Măsurile macroprudențiale de limitare a gradului maxim de îndatorare asigură crearea unor rezerve importante în capacitatea de plată a debitorilor, reducând propagarea riscului de credit asupra sectorului financiar.

Capitolul 5 analizează sectorul financiar nebanca. Evoluțiile recente de pe piețele financiare nebanca locale, reflectă o dinamică mixtă caracterizată de menținerea unor trenduri pozitive pe piețele fondurilor de investiții și de pensii dar și de creșteri usoare ale volatilității, corecții ale indicilor burselor de acțiuni și amplificarea riscurilor. Se observă în ultimele trei luni trenduri divergente ale indicilor bursieri europeni față de cei nord-americani în contextul perspectivelor economice mai puțin favorabile, proximității față de zone de conflict militar dar și al preferinței investitorilor pentru companiile de tehnologie. Sectorul asigurărilor europene menține capitalizarea și lichiditatea adecvată, dar este influențat negativ de creșterea daunalității determinate de fenomenele meteo extreme. Raportul comun al autorităților europene subliniază importanța unei vigilențe sporite față de riscurile de piață, de credit, operaționale și cibernetice, cu apel la flexibilitate și planuri robuste de gestionare.

Capitolul 6 urmărește evoluția cheltuielilor guvernamentale de natura investițiilor în statele Uniunii Europene după criza pandemică. În statele UE, cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix au înregistrat în cazul României cea mai mare creștere a valorii în anul 2023 comparativ cu anul 2019. În perioada analizată, România s-a situat constant printre statele UE-27 cu cel mai ridicat nivel raportat la PIB al cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix. Sectorul guvernamental a reprezentat un segment semnificativ în totalul cheltuielilor pentru formarea brută a capitalului fix în cazul României, ponderea sa majorându-se până la 20 la sută în anul 2023. Totodată, România se plasează în cadrul statelor UE-27 cu cele mai ridicate ponderi ale cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix în totalul cheltuielilor guvernamentale. Ariile prioritare spre care au fost orientate cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix au fost proiecte economice și locuințe și facilități comunitare. Din perspectiva datelor bazate pe metodologia *cash*, pe parcursul perioadei cuprinse între anii 2019 și 2023 se evidențiază o tendință puternică de inversare a importanței investițiilor finanțate din fonduri naționale în totalul cheltuielilor guvernamentale pentru investiții în favoarea celor finanțate cu fonduri externe nerambursabile post-aderare. Tendința crescătoare a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix explică doar parțial evoluția deficitului bugetar, variațiile ponderii acestor cheltuieli guvernamentale în PIB fiind de mai mică amploare decât cele ale ponderii deficitului bugetar în PIB.

Capitolul 7 analizează aspecte ale impactului bugetar al Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii pentru anii 2024 și 2025, subliniind creșterea cheltuielilor bugetare cauzată de recalcularea pensiilor și majorarea punctului de referință. Se evidențiază riscurile aferente scăderii veniturilor bugetare din impozitul pe venit și creșterea efortului bugetar pentru plata pensiilor, atât în cadrul sistemului public, cât și în cel al pensiilor militare. Analiza se bazează pe observațiile și avertismentele Consiliului Fiscal și ale altor autorități cu privire la presiunile bugetare suplimentare și impactul financiar asupra sustenabilității finanțelor publice.

Capitolul 8 abordează subiectul securității alimentare la nivel mondial. ONU a declarat oficial foamete în tabăra de refugiați Zamzam, situată la periferia orașului El Fasher din Darfurul de Nord (Sudan). Cauzele principale care au dus la acest rezultat sunt războiul civil, lipsa accesului ajutoarelor umanitare și numărul mare de persoane strămutate. Pentru Fâșia Gaza a fost emisă o alertă IPC de foamete iminentă în lipsa ajutoarelor umanitare în zona de Nord a regiunii. Sunt așteptate actualizări oficiale, dar prognozele nu sunt optimiste. Anul 2024 se anunță a fi cel mai cald din istoria măsurătorilor iar vremea extremă a cauzat pierderi mari în agricultură. În UE cei mai afectați de dezastrele climatice sunt fermierii, iar Comisia a propus modificări la o serie de regulamente pentru ca fondurile UE să poată fi mobilizate mai repede în scopul redresării post-dezastru în statele membre. În pofida dificultăților cu care s-au confruntat unii fermieri europeni, comerțul UE cu produse agroalimentare a înregistrat un surplus de 33,7 miliarde de euro în prima jumătate a anului 2024 și o creștere de 1,5 miliarde de euro comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent.

Capitolul 9 tratează problematica schimbărilor climatice. Pe măsură ce impactul asupra climei se intensifică la nivel global, ultimul raport al Programului ONU pentru Mediu (UNEP), *Emissions Gap Report 2024: No more hot air ... please!* constată că națiunile trebuie să ofere ambiții și acțiuni dramatic mai puternice în următoarea rundă de contribuții determinate la nivel național. La COP29 națiunile bogate s-au angajat să contribuie cu cel puțin 300 miliarde de dolari anual la lupta globală împotriva schimbărilor climatice și s-a convenit asupra regulilor pentru o piață globală de carbon susținută de ONU. La nivelul UE, echilibrarea tranziției ecologice cu nevoia de a proteja competitivitatea industriei și creșterea autonomiei strategice a Uniunii poate fi una dintre cele mai mari provocări sau oportunități pentru următorul deceniu. Sunt necesare investiții în inovare și cercetare, reproiectarea economiei UE și actualizarea politicii sale industriale. Totodată, BCE avertizează asupra decalajului tot mai mare dintre angajamentele asumate și investițiile necesare. Degradarea naturii reprezintă un risc pentru economie, iar bancherii centrali și autoritățile de supraveghere ar trebui să ia notă de acest lucru, riscul natural ar putea avea implicații asupra stabilității prețurilor. La nivel național, gradul de pregătire a sectorului bancar pentru gestionarea riscului climatic a fost în creștere în perioada 2020-2023.

B] Tabloul de bord al robusteții/rezilienței în UE și România

Tabloul de bord al robusteții și rezilienței – robustețea văzută în dinamică denotă reziliența sistemului

Evenimente extreme pe partea de ofertă agregată	Mod de acțiune	Măsurile asupra robusteții pe termen scurt	Efecte asupra rezilienței (a convergenței pe creștere) pe termen mediu și lung
Șocuri geopolitice și militare	Diversificarea surselor de finanțare a tuturor priorităților politice și de politici economice ale UE	<ul style="list-style-type: none"> – Finanțarea ajutorului pentru Ucraina. – Finanțarea tuturor priorităților interne ale UE. 	<ul style="list-style-type: none"> – Crearea Uniunii economiilor și investițiilor. – Găsirea de noi surse de finanțare. – Progresul Uniunii fiscale. – Regândirea distribuției fondurilor europene în noul CFM 2028-2034.
	Securitatea militară	<ul style="list-style-type: none"> – Probabilitatea ca toate statele membre să fie obligate să plătească contribuția de 2 (sau 3) la sută la Bugetul NATO. 	<ul style="list-style-type: none"> – Modificarea / regândirea politicilor fiscale naționale din statele membre UE și a regulii deficitului bugetar dacă se va decide obligativitatea de a contribui la Bugetul NATO. – Dezvoltarea sistemelor de apărare în UE; rolul NATO și al parteneriatelor strategice.
	Reziliența Uniunii	<ul style="list-style-type: none"> – Crearea Uniunii de apărare – decizia de strategie între politicile comune de achiziții și finanțarea din surse comune cu reguli unice versus autonomia strategică a sectorului național de apărare. 	
	Divergențe comerciale	<ul style="list-style-type: none"> – Restructurarea sectorului industrial al UE. 	<ul style="list-style-type: none"> – Încetinirea tranziției verzi și digitale.
	Viitorul sectorului industrial al Uniunii	<ul style="list-style-type: none"> – Politici de reformare a structurilor economice ale UE (strategia „împreună” versus „separat”). 	<ul style="list-style-type: none"> – Un noul model economic pentru micșorarea decalajului de competitivitate cu SUA și China.
Șocul schimbărilor climatice	Evenimente climatice extreme	<ul style="list-style-type: none"> – Modificarea cadrului economic general, cu implicații asupra securității alimentare, inflației și stabilității financiare. – Măsurile de intervenție rapidă în situații de urgență, cazuri de situații extreme. – Nevoia de spațiu fiscal. 	<ul style="list-style-type: none"> – Evaluarea perspectivelor de aterizare lină (<i>soft landing</i>) pentru a evita recesiunea. – Nu se vor atinge obiectivele stabilite prin Acordul de la Paris privind schimbările climatice, de limitare a încălzirii globale în acest secol cu 1,5^o C.

<p>Incertitudini extraordinare geopolitice și economice</p>	<p>Reziliența economică</p>	<p>În UE:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Finalizarea strategiilor bugetare pe termen mediu și lung, pentru implementarea reformei cadrului de guvernanță. – Finalizarea războiului din Ucraina. 	<p>În UE:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Coordonarea pentru menținerea stabilității financiare și a unui cadru fiscal sustenabil. – Pericolul încetinerii activității economice în Germania și/sau zona euro.
		<p>În România:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Efecte ale rezultatelor alegerilor parlamentare. – Conduita viitoare a politicii fiscale și a celei de venituri, în funcție de ce măsuri fiscal-bugetare vor fi implementate în anul 2025, cu scopul consolidării bugetare. Politica fiscală este mai eficientă în obținerea stabilității macro-economice; politica monetară nu poate acționa oricând și oriunde, mai ales în condiții de represiune financiară și dominantă fiscală. Reluarea ciclului de reducere a dobânzii de politică monetară depinde de sustenabilitatea trendului dezinflaționist. – Continuarea implementării PNRR, în sincronizare cu Recomandările Specifice de Țară. 	<p>În România:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Atragerea de cât mai multe fonduri europene din MRR și o proiecție de buget pe anul 2025 care să reducă riscurile de recesiune și să ajute consolidarea bugetară.
	<p>Adâncirea integrării financiare și economice</p>	<p>În UE:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Crearea Uniunii economiilor și a investițiilor. 	<p>În România:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Reconsiderarea aderării la Uniunea Bancară și la Uniunea economiilor și a investițiilor.
<p>Legenda culorilor:</p>			
<p>Situație critică</p>	<p>Situație dificilă</p>	<p>Situație în curs de îmbunătățire</p>	<p>Situație în monitorizare</p>

Definiția conceptului de reziliență

Înainte de pandemie

Deși a devenit un concept des utilizat, nu există o definiție unică a rezilienței economice (Di Pietro, 2021¹). Înainte de pandemie, conceptul de reziliență economică a fost analizat și extins de la principiul conform căruia reziliența evaluează capacitatea unei economii de a rezista la șocuri și de a se redresa rapid (Frankel și Rose, 1996²; Kaminsky, *et al.*, 1998³, Duval și Vogel, 2007⁴; Sutherland și Hoeller, 2013⁵; Sánchez, Rasmussen și Röhn, 2015⁶) la un concept axat pe o serie de dimensiuni, cum ar fi: vulnerabilitate (senzitivitate la diferite tipuri de șocuri), rezistență (*resistance*) (sensibilitate la impactul șocurilor economice), robustețe/reorientare structurală (modul în care firmele, lucrătorii și instituțiile răspund și se adaptează la șocuri) și recuperabilitate/reînnoire (despre amploarea și natura redresării). Reziliența privește și capacitatea unui sistem de a învăța, de a se adapta și reorganiza cu costuri suportabile.

CE utilizează conceptul pentru analiza convergenței către economii reziliente, ca o precondiție pentru adâncirea convergenței în Uniunea Economică și Monetară (UEM) din perspectiva vulnerabilității unei economii la șocuri și a capacității acesteia de a le absorbi și de a se recupera rapid (CE, 2017, p. 2⁷; CE, 2018, pp. 7-8⁸); adică: o economie devine cu atât mai rezilientă cu cât rezista mai bine unui șoc advers și revine mai repede la rata de creștere a tendinței de dinaintea șocului, prin minimizarea pierderii cumulate de PIB potențial (Giudice *et al.*, 2018⁹). Trebuie spus însă că, această înțelegere a rezilienței privește prin excelență PIB potențial, în timp ce aspecte de ordin structural nu sunt suficient reliefate. De altminteri, este relativ limitată literatura de specialitate consacrată legăturii dintre structurile economice și reziliența economică. Sondermann (2017, p. 13)¹⁰ încearcă o astfel de abordare și arată că, o țară care are structuri economice eficiente este mai rezilientă la criză și poate avea o scădere de PIB

¹ Filippo Di Pietro, Patrizio Lecca & Simone Salotti, „Regional economic resilience in the European Union: a numerical general equilibrium analysis”, *Spatial Economic Analysis*, 16:3, 287-312, DOI: 10.1080/17421772.2020.1846768.

² Jeffrey Frankel, and Andrew Rose. „Currency Crashes in Emerging Markets: Empirical Indicators”, 1996, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/5193412_Currency_Crashes_in_Emerging_Markets_Empirical_Indicators

³ Kaminsky, Graciela, Lizondo, Saul and Reinhart, Carmen, „Leading Indicators of Currency Crises”. *International Monetary Fund*. 45. 10.1596/1813-9450-1852., 1998, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/313674022_Leading_Indicators_of_Currency_Crises

⁴ Duval, R., Elmeskov, J. and Vogel, L. „Structural Policies and Economic Resilience to Shocks”, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 567, OECD Publishing, 2007, disponibil la: <http://dx.doi.org/10.1787/140152385131>

⁵ D. Sutherland and P. Hoeller „Growth-promoting Policies and Macroeconomic Stability”, *OECD, Economics Department Working Papers*, No. 1091, OECD Publishing, 2013, disponibil la: <http://dx.doi.org/10.1787/5k3xqs7c8d2-en>

⁶ Aida Caldera Sánchez, Morten Rasmussen and Oliver Röhn, „Economic Resilience: What Role for Policies?”, disponibil la: https://www.oecd-ilibrary.org/economic-resilience-what-role-for-policies_5jrxhgf61q5i.pdf

⁷ EC (2017), „Economic Resilience In Emu Thematic Discussions On Growth And Jobs” – Note for the Eurogroup disponibil la: <https://www.consilium.europa.eu/media/23535/eurogroup-15-september-item1-com-note-economic-resilience-in-emu.pdf>

⁸ EC (2018) Quarterly Report on the Euro Area, April 2018, Institutional Paper 076, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip076_chapter_i_economic_resilience_en.pdf

⁹ Gabrielle Giudice, J. Hanson, and Z. Kontolemis, „Economic Resilience in EMU”, *Quarterly Report on the Euro Area (QREA)*, vol. 17(2), pp. 9-15, July, 2018.

¹⁰ D. Sondermann D. „Towards More Resilient Economies: The role of well-functioning economic structures”, *Journal of Policy Modeling*, vol. 40, issue 1, 2017, pp. 97-117, disponibil la: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0161893818300024>

cu 20 la sută mai mică comparativ cu scăderea PIB dintr-o țară care are structuri economice puțin reziliente. Aici intervine și flexibilitatea instituțiilor de a se adapta pentru o mai bună absorbție a șocurilor iar Acemoglu și colab. (2001¹¹) și Rodrick (2011¹²) demonstrează nevoia de structuri de calitate. La fel, FMI (2016)¹³ și BCE (2016)¹⁴ arată că, instituțiile solide cresc reziliența și stimulează productivitatea și creșterea potențială.

Trebuie să facem distincție conceptuală între robustețe și reziliență. Se poate spune că, robustețea privită în accepțiune dinamică echivalează cu reziliența.

Robustețea se referă la „capacitatea de a rezista sau de a supraviețui șocurilor externe, de a fi stabil în ciuda incertitudinii” (Bankes 2010, p. 2¹⁵). Mai precis, robustețea a fost descrisă ca și „capacitatea unui sistem de a rezista la perturbații ale structurii fără modificarea funcției operative” (Jen 2003, p. 14¹⁶). Robustețea este asociată, de cele mai multe ori, cu capacitatea unui sistem complex de a rămâne funcțional în fața șocurilor sau perturbărilor (Mens *et al.*, 2011¹⁷). Acest accent pe rezistența la șocuri și funcționare sistemică este predominant în literatura dinainte de pandemie. În acest material, este preferabil să vorbim despre robustețea sistemului ca fiind capacitatea de a amortiza șocuri la un moment dat, pe termen imediat. În timp ce reziliența este capacitatea de a face față la șocuri în timp, o interpretare în dinamică a robusteții denotă reziliența sistemului.

În context pandemic, de tranziție energetică și de război

Pandemia și tranziția energetică au readus în discuție conceptul de reziliență, încadrându-l în contextul tranziției către economii și sectoare durabile, care să faciliteze absorbția fondurilor MRR. În Regulamentul nr. 241/2021 privind implementarea MRR18, la articolul 2(5), se stipulează că „reziliență înseamnă capacitatea de a face față șocurilor economice, sociale și de mediu sau schimbărilor structurale persistente, într-un mod just, sustenabil și favorabil incluziunii”. Ca atare, pentru statele membre, reziliența rămâne o condiție necesară, dar nu suficientă pentru durabilitate.

¹¹ D. Acemoglu, S. Johnson and J. Robinson, „The colonial origins of comparative development: an empirical investigation”, *The American Economic Review*, 2001, 91: 1369-1401.

¹² Danny Rodrik, „The Future of Economic Convergence”, NBER Working Paper 17400/2011.

¹³ IMF, „A Macroeconomic Perspective on Resilience”, Policy Brief, November 2016, disponibil la: <http://www.g20.utoronto.ca/2017/2017-Germany-IMF-a-macroeconomic-perspective-on-resilience.pdf>

¹⁴ ECB, „Increasing resilience and long-term growth: the importance of sound institutions and economic structures for euro area countries and EMU”, *Economic Bulletin Issue 5*, 2016, disponibil la: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201605_article03.en.pdf

¹⁵ S. Bankes, „Robustness, Adaptivity, and Resiliency Analysis”, AAAI Fall Symposium – Technical Report, 2010, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/270279829_Robustness_Adaptivity_and_Resiliency_Analysis

¹⁶ E. Jen, E. „Stable or robust? What’s the difference?, *Complexity*”, Vol.8, No.3, pp. 12-18, 2003, Wiley Periodicals, disponibil la: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cplx.10077>

¹⁷ M..J. P. Mens, F. Klijn, K.M. de Bruijn and vE. an Beek, „The meaning of system robustness for flood risk management”, *Environmental Science & Policy*, Vol.14, Issue 8, 2011, pp. 1121-1131, disponibil la: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901111001365>

¹⁸ Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of establishing the Recovery and Resilience Facility, 12 February, 2021a, disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241>

În documentul de lucru al CE care însoțește Regulamentul nr. 241/2021 privind implementarea MRR (CE, 2021b, p. 1419) reforma structurală se definește ca „o acțiune sau un proces prin care se fac modificări și îmbunătățiri cu impact semnificativ și efecte de durată asupra funcționării unei piețe, a unei politici, a structurilor unei instituții sau administrații sau asupra progresului către obiectivele relevante, cum ar fi creșterea economică, crearea de locuri de muncă, reziliență și tranziție digitală și verde”, cu scopul de a „îmbunătăți condițiile cadru, schimba structural parametrii și să elimine obstacolele în calea performanței [...] în domenii precum calitatea instituțiilor și a serviciilor publice, a mediului de afaceri, cercetării și inovării, educației sau protecției sociale”. Prin urmare, necesitatea reformelor structurale derivă din revelarea slăbiciunilor unui sistem când suferă șocuri puternice.

Războiul din Ucraina a adăugat o nouă dimensiune conceptului de robustețe și reziliență, în sensul întăririi capacității de apărare, de descurajare a unor acțiuni ostile, agresive.

¹⁹ Commission Staff Working Document, Guidance To Member States, Recovery And Resilience Plans, 22 January, 2021, SWD(2021) 12 final, PART ½, disponibil la: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf

**PARTEA 1: PROVOCĂRI ȘI PRIORITĂȚI ALE UNIUNII
EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT INTERNAȚIONAL**

1. Reformarea Uniunii Europene: acum este momentul!²⁰

Consens european cu privire la reformarea Uniunii, doar că pentru a trece de la vorbe la fapte este nevoie de instituții europene cu mandate strategice îndrăznețe, și de voința politică a majorității statelor membre de a găsi soluții de finanțare a priorităților strategice.

O sumă enormă de impredictibilități influențează elaborarea și conducerea deciziilor de politici economice ale Uniunii.

Arareori, în ultimii 35 de ani, discursul public al celor mai importante trei instituții europene (CE, PE și BCE) a fost atât de congruent în direcția reformării Proiectului European. Arareori, analize europene emblematiche au generat o convergență de idei și de concluzii precum rapoartele Letta, Noyer, Draghi, Niinisto²¹. În esență, bilanțul acestora trage un semnal de alarmă neîndoielnic: UE rămâne în urmă (*falling behind*)²².

Este un diagnostic care arată că Uniunea are probleme structurale de fond, dar care nu sunt noi, au fost semnalate în trecut de analize aprofundate precum rapoartele MacDougall, Barre, Delors, Monti, etc.²³ și au rămas nerezolvate, iar în prezent, unele dintre acestea, chiar s-au acutizat. Acum 10 sau 20 de ani, la vremea când au fost scrise acele rapoarte, s-a putut crea doar o discuție sporadică despre imperfecțiunile Uniunii. Acum, aceste rapoarte au generat un val de reacții greu de ignorat, iar problemele sunt preluate în discursul public, în mod persistent. Diagnosticul pus Uniunii în contextul actual este unul cronic și, ca atare, se cere să se acționeze rapid. Viitoarea Comisie a mandatat cei 26 de comisari să caute soluții pentru îmbunătățirea problemelor structurale, de design instituțional și de coordonare a politicilor economice din zona euro și din UE, ca întreg. Se acceptă faptul că Uniunea are nevoie urgentă de reforme bazate pe o viziune politică comună, pe instituții europene cu mandate îndrăznețe, și pe găsirea de surse și resurse de finanțare a obiectivelor sale strategice, care să faciliteze investiții și să producă servicii și bunuri utile cetățenilor europeni. S-a generat deja un puternic „sentiment al urgenței” (*the sense of urgency*) – dacă nu acum, atunci când? – de a trece de la vorbă la mai multă acțiune.

Mai există un alt factor cu potențial motivațional mare: încărcătura *extraordinară* de impredictibilitate economică, politică și geostrategică. Majoritatea instituțiilor europene și internaționale atrag atenția asupra modului în care diversitatea actuală de incertitudini poate influența eforturile experților (economisti, statisticieni, econometricieni) de a culege și de a interpreta date și informații cât mai aproape de realitate (*non-biased*), de a le interpreta în timp real, ca modificări (sau nu) de comportament ale unor indicatori statistici relevanți²⁴ și, de a depista, din timp, canale de contagiune, sau chiar șocuri noi. După 5 noiembrie 2024 se mai adaugă și incertitudinea legată de calibrarea viitoarelor politici ale Administrației Trump și a efectelor pe care acestea le pot genera asupra politicilor economice ale UE.

²⁰ Parafrazându-l pe E. Letta, „Speech at the High-level Eurofi Seminar”, Budapesta, 13 September 2024, URL: https://www.eurofi.net/wp-content/uploads/2024/09/views-the-eurofi-magazine_budapest_sept-2024.pdf

²¹ Cu privire la modul de îmbunătățire a pregătirii civile și de apărare a UE – urmează a fi publicat.

²² C. Lagarde, Interview, *Le Monde*, 30 October 2024. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2024/html/ecb.in241031~b75e4399e8.en.html>

²³ O analiză a disfuncționalităților UEM este prezentată pe larg în Dăianu, D., Kallai E., Mihailovici G. și Socol A.G. „România și aderarea la zona euro. Întrebarea este în ce condiții”, Editura Academiei Române, 2016, pp.77-88; 251-257.

²⁴ Aluzie la recentul caz LFS (*Labor Force Survey*) din Regatul Unit. LFS este un instrument statistic pe baza căruia Oficiul pentru Statistică Națională culege datele cu privire la forța de muncă activă din Regatul Unit. Deoarece numărul respondenților a scăzut atât de mult (de la 50 la sută în 2014 la o cincime în 2024), cifrele sunt catalogate acum ca fiind volatile și cu potențial părtinitor (*potentially bias*) iar măsurile de inactivitate și șomaj sunt acum clasate la categoria „statistici oficiale în lucru” (*official statistics in development*).

1.1. Componența și mandatul noii Comisii Europene

Noua Comisie a prezentat public angajamentul politic pentru o abordare transformativă: politicile economice vor fi ajustate în funcție de progrese și, de resursele existente.

Într-un astfel de context extraordinar de impredictibil și complicat își începe CE noul mandat. CE este nevoită să găsească, în regim de urgență, soluții care să reducă din riscurile generate atât de factori interni, structurali, cât și de factori exogeni accentuați de tehnologii noi și revoluționare, precum inteligența artificială și acumularea de centre de date și de exploatare a acestor date, criminalitate cibernetică, bariere comerciale, schimbări climatice severe, etc.. Nu întâmplător structura actualei Comisii se pliază pe aceste noi provocări; se pledează acum pentru așa numita „abordare transformativă”, în sensul în care direcțiile de politici economice și strategiile de investiții din UE și din statele membre se pot remodela în funcție de progresele înregistrate în surprinderea și diminuarea acestor riscuri, în implementarea și în finanțarea cât mai multor măsuri de reformare a Uniunii, pentru a putea livra cetățenilor, cât mai rapid, rezultate concrete.

1.1.1. Portofolii cheie ale CE pentru perioada 2025-2029

Desemnarea echipei de comisari europeni care va asigura conducerea executivă a UE pentru următorii cinci ani a fost una dintre primele sarcini asumate de cel de-al 10-lea PE format în urma alegerilor europene din 9 iunie 2024. TUE (Secțiunea 4, art. 244-250) stabilește cadrul general în care statele membre sunt reprezentate în structura CE: Colegiul Comisarilor care, începând cu 2013, când s-a decis ca fiecare stat membru să aibă propria numire, este compus din 27 de comisari europeni, a căror portofolii au variat și s-au suprapus în decursul timpului. Pentru actualul ciclu operațional al CE, statele membre au transmis, la începutul lunii septembrie 2024, propuneri de candidați.

A] Nominalizări și proceduri de aprobare

Până în prezent s-au derulat etapele procedurale de validare și audiere a comisarilor desemnați.

La data de 17 septembrie 2024, președinta von der Leyen a anunțat numele și portofoliile noilor comisari desemnați, cu menționarea celor șase vicepreședinți executivi (dintre care unul, Roxana Mînzatu, este desemnată de România) care vor supraveghea activitatea celorlalți 20 comisari europeni.

Din punct de vedere compozițional, în teorie, s-a dorit să existe o diversitate în ceea ce privește naționalitatea, genul și vechimea în domeniul desemnat; în practică, însă, nu s-a putut ajunge la un compromis atât de exact. În general, s-a obținut ce s-a dorit: deși echilibrul de gen nu a fost atins (avem 60:40 în favoarea bărbaților), conducerea de vârf a CE este, în mare parte, feminină, cu cinci din cele șapte poziții superior ierarhice.

Din punct de vedere procedural, aprobarea comisarilor desemnați este un proces juridic etapizat și, destul de complex. În etapele premergătoare audierilor din comisiile de specialitate, fiecare comisar desemnat a primit, din partea președintei von der Leyen, o scrisoare de intenție (*mission letter*) care detaliază obiective și linii strategice pentru următorii cinci ani, în funcție de portofoliu. Concomitent, Comisia pentru afaceri juridice a PE a verificat declarațiile financiare și de interese ale candidaților desemnați; în trecut au fost cazuri de invalidare, chiar înainte de audieri, din motive de incompatibilitate și/sau conflict de interese. Pe baza indicațiilor primite din partea președintei CE, fiecare comisar desemnat și-a pregătit audierea în fața comisiilor de specialitate ale CE pe baza principiului liberului arbitru, beneficiind doar de asistență

din partea cabinetelor de tranziție ale CE; etapa audierilor s-a derulat în perioada 4-12 noiembrie 2024. Noua CE a fost votată de PE la data de 27 noiembrie 2024, cu 370 voturi favorabile și 282 votatori împotriva, urmând să-și înceapă activitatea la data de 1 decembrie 2024.

Chiar înainte de începerea efectivă a audierilor s-a petrecut o schimbare a raportului juridic dintre instituțiile europene: PE a obținut angajamentul Comisiei de revizuire a cadrului de colaborare instituțională (*revision of the 2010 Framework Agreement on relations between the European Parliament and the European Commission*) pentru implementarea efectivă a principiului tratamentului egal între PE și Consiliu, ceea ce plasează CE în poziția de intermediar onest (*honest broker*), mai ales în ceea ce privește eficientizarea fluxului de informații dintre instituțiile europene²⁵.

B] O scurtă descriere a portofoliilor cheie

Portofoliul despre o tranziție ecologică (climă și energie), justă și competitivă (clean, just and competitive transition)

Deși multe din portofolii au mandate suprapuse, va conta cât de clar vor fi descrise obiectivele și, apoi, prin ce politici economice vor fi implementate aceste obiective. Obiectivul climatic este un exemplu elocvent pentru că, implementarea sa va depinde de *cum anume* va fi enunțat în legislația europeană.

Mandatul comisarului desemnat și ca vicepreședinte executiv Teresa Ribera aduce laolaltă obiective privind lupta împotriva schimbărilor climatice, politici energetice și politici concurențiale, ceea ce poate fi interpretat ca un angajament politic european în direcția unei transformări economice mai profunde a UE. Succesul acestui portofoliu depinde de *cum* se va concretiza acest mandat, în jurul cărora obiective.

Primul pas este stipularea obiectivului climatic în legislația europeană, respectiv *cum anume* va fi enunțat.

Dacă se va lua ca reper ținta de reducere ambițioasă a emisiilor de carbon cu 90 la sută stabilită pentru anul 2040 comparativ cu anul 1990, atunci provocarea va fi conceperea cadrului de politici economice pentru realizarea acestui obiectiv.

Dacă, însă, se va judeca strict prin prisma efectelor catastrofale ale celor mai recente valuri de inundații din Spania (plus cele din Austria, Germania, România, în vară), atunci obiectivul climatic ar putea fi enunțat ca o urgență în cadrul politicilor economice ale UE pentru creșterea rezilienței structurilor economice. Avantajul unei astfel de abordări de risc și reziliență a politicii climatice în comun, la nivelul UE, ar fi acela că îmbunătățește șansele UE de a trece de la un simplu deziderat, la schimbarea structurală atât de necesară, semnalizată de raportul Draghi. Același tip de abordare ar putea fi luat în considerare și pentru sectorul energetic care, după pandemie și după șocul energetic ce a urmat, a dat semne puternice de decarbonizare, ca urmare a intensificării utilizării energiei eoliene și a energiei provenită din panourile solare, ecologizând, concomitent, sectoare precum transportul, încălzirea clădirilor și a locuințelor. Doar că, între timp, instabilitatea geopolitică și persistența inflației au diminuat din elanul investițional pentru achiziții în tehnologii ecologice.

²⁵ PE, „European Parliament and European Commission agree on strengthening cooperation”, Press Release 23 October 2024a, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241021IPR24772/european-parliament-and-european-commission-agree-on-strengthening-cooperation>

Mandatul portofoliului de tehnologie se pare că se va concretiza în jurul a trei obiective principale: suveranitatea tehnologică, securitatea digitală, abordarea dezinformării, promovarea transparenței în algoritmi pentru protejarea democrației europene de influența externă.

Dacă, însă, se va opta ca gestionarea tranziției ecologice și a politicilor concurențiale să fie subsumate obiectivului general de creștere a competitivității pentru ca, împreună, să țină seama de renașterea sectorului industrial al UE, atunci abordarea tinde să fie centrată în jurul criteriilor de alocare a resurselor financiare pentru inovație și tehnologie.

Noul comisar desemnat a propus²⁶ o abordare în doi pași: (i) monitorizarea mai strictă a riscurilor asociate tranziției ecologice, cum ar fi costurile cu achiziția de noi tehnologii ecologice, dar și a inegalităților ce apar ca urmare a diferențelor dintre veniturile cetățenilor vulnerabili la schimbările climatice și, (ii) dacă respectivele riscuri se materializează, atunci CE ar trebui să aibă un răspuns pregătit (plan de măsuri și buget alocat). Până acum, motivele de inacțiune ale CE baleiau între imposibilitatea de a ajunge la cel mai mic numitor comun la negocierile dintre statele membre și lentoarea procedurii de codecizie între instituțiile UE.

Portofoliul de tehnologie, securitate și democrație (tech sovereignty, security and democracy)

Mandatul comisarului desemnat și vicepreședinte executiv Henna Virkkunen²⁷ este conceput pentru a spori capacitatea UE de a naviga într-un ecosistem digital rezilient. Deocamdată, acest mandat pare că se va concretiza în jurul a trei obiective principale: suveranitate tehnologică, securitate digitală și valori democratice.

Țintind suveranitate tehnologică, CE urmărește reducerea dependenței de tehnologiile non-europene prin promovarea dezvoltării de soluții digitale locale și încurajarea inovației în cadrul UE. Aceasta ar include investiții în tehnologii cheie, cum ar fi IA, *cloud computing* și securitatea cibernetică.

Al doilea obiectiv abordează preocupările tot mai mari cu privire la amenințările la adresa securității cibernetică și la protecția datelor. Portofoliul pune accent pe consolidarea cooperării între statele membre pe baza unui cadru de reglementare care urmează să fie îmbunătățit pentru a proteja infrastructura digitală a cetățenilor.

Deși cel de-al treilea obiectiv – platformele digitale susțin valorile democratice – pare fantezist la prima vedere, în realitate are mult sens pentru că implică îngrijorări ale cetățenilor privind dezinformarea, promovarea transparenței în algoritmi și protejarea de influența externă, pentru a crea un mediu online cât mai ferit de factori virtuali dăunători. Președinta CE a avansat propunerea de a condiționa o parte din accesarea fondurilor europene din Bugetul UE pe termen lung (CFM 2021-2027) de respectarea valorilor europene și a statului de drept.

²⁶ CE, Ribera T. Mission's Letter, 2024a, URL: https://commission.europa.eu/document/download/5b1aaee5-681f-470b-9fd5-aae14e106196_en?filename=Mission%20letter%20-%20RIBERA.pdf

²⁷ CE, Henna Virkkunen's Mission Letter, 2024b, URL: https://commission.europa.eu/document/download/3b537594-9264-4249-a912-5b102b7b49a3_en?filename=Mission%20letter%20-%20VIRKKUNEN.pdf

Portofoliul privind oamenii, competențele și pregătire (people, skills and preparedness)

Mandatul comisarului desemnat și vicepreședinte executiv Roxana Mînzatu²⁸ se va concentra pe îmbunătățirea capacităților forței de muncă a UE și pe crearea de condiții ca cetățenii să poată dobândi mai ușor acele abilități necesare pentru a face față provocărilor viitoare. Acest portofoliu are reverberații și suprapuneri cu mai multe portofolii care țințesc educarea și formarea continuă, pe tot parcursul vieții, a cetățenilor europeni. Prin prioritizarea dezvoltării de competențe digitale, CE țintește deficitul de competențe existent mai ales la generația mai în vârstă sau la acele grupuri vulnerabile care sunt nevoite să lucreze la distanță, temporar, fie ca urmare a unor probleme de sănătate, de pierdere a locuințelor sau a locurilor de muncă în urma unor dezastre naturale provocate de schimbări climatice bruște.

La ședința PE de aprobare a echipei comisarilor europeni, președinta CE a anunțat că, la solicitarea Partidului Social European, întregeste acest portofoliu cu noi atribuții privind *drepturi sociale și locuri de muncă*²⁹.

Portofoliul pentru prosperitate și strategie industrială (prosperity and industrial strategy)

Mandatele portofoliului pentru strategie industrială și a portofoliului privind oamenii, competențe și pregătire vor avea mai multe zone de suprapunere cu alte portofolii tocmai pentru a sublinia angajamentul politic al CE de a încuraja inovația și creșterea competențelor care să grăbească tranziția către o economie verde și digitală.

Mandatul comisarului desemnat și vicepreședinte executiv Stéphane Séjourné propune să consolideze reziliența economică și competitivitatea în UE, încurajând în același timp creșterea durabilă. Acest portofoliu subliniază angajamentul politic al CE pentru dezvoltarea unui sector industrial care pune accent pe încurajarea inovației și a tranziției către o economie verde și digitală – aici vor fi suprapuneri cu portofoliile descrise anterior în ceea ce privește promovarea sectoarelor strategice precum energie curată, tehnologii digitale și producție avansată, inclusiv nevoia de dezvoltare a competențelor forței de muncă a capacităților de cercetare și inovare, dar și păstrarea practicilor de concurență loială și a condițiilor de concurență echitabilă pe piața internă (*level playing field*).

Dar, orientarea politicii industriale a UE și a activității acestui portofoliu va depinde de decizia privind viitorul sectorului de apărare al UE; până acum s-au conturat două viziuni strategice. Prima opțiune oferă statelor membre posibilitatea de a acționa strategic, împreună, prin fuziunea companiilor din domeniu militar și de apărare și, prin unificarea fluxurilor financiare care să finanțeze producția de apărare, pentru a atenua concurența internă și a contracara concurența externă din partea Chinei și a SUA³⁰. Această opțiune are costuri mai ridicate de ajustare a tuturor industriilor de apărare la o singură viziune strategică comună, dar are avantajul de a adânci integrarea piețelor naționale, care ar accelera extinderea capacităților de apărare și ar sprijini și eliminarea barierelor din calea integrării unei piețe europene de apărare. Iar o UE mai puternică

²⁸ CE, Roxana Mînzatu's Mission Letter, 2024c, URL: https://commission.europa.eu/document/download/27ac73de-6b5c-430d-8504-a76b634d5f2d_en?filename=Mission%20letter%20-%20MINZATU.pdf

²⁹ PE, „EP leaders formally conclude the hearings process of Commissioners-designate”, 27 November 2024b, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241127IPR25626/ep-leaders-formally-conclude-the-hearings-process-of-commissioners-designate>

³⁰ „The true game-changer is the set-up of a single market at the European level. (...)” “What is absolutely necessary is to change the size of the relevant market”. E. Letta, Financial Times, Interview 15 April 2024, URL: <https://www.ft.com/content/ad287f49-4292-4c4a-9b3d-8e46f210c21c> and <https://www.ft.com/content/9d719f1a-6853-4676-ba00-21c527762753>

are șanse mai mari să consolideze alianța transatlantică (Bruegel, 2024³¹). A doua opțiune este acționând separat, fiecare păstrând propriile capacități de producție și propria viziune strategică națională, având ca obiectiv autonomia strategică. Această opțiune este în favoarea cooperării extra-europene pe baza unei strategii comune de achiziții din state terțe, caz în care va fi nevoie de o sursă comună de finanțare (*common pot*) pentru achizițiile comune de apărare, pe modelul MRR, deci posibil din punct de vedere legal.

Poate grăbi rezultatul alegerilor din 5 noiembrie o integrare mai aprofundată în domeniul securității și o cooperare mai strânsă în materie de securitate între UE și NATO? Poate noul comisar european pentru apărare să joace un rol crucial în acest sens? Iată câteva aspecte care se vor suprapune cu următorul portofoliu.

Portofoliu pentru apărare și spațiu (defence and space)

Portofoliul pentru apărare este nu doar complex, dar și greu de consensualizat în ceea ce privește strategia de dezvoltare a sectorului de apărare al UE și coordonarea, la nivel european, a priorităților pentru direcționarea cheltuielilor militare.

Pentru prima oară în istoria Proiectului European, Comisia alocă un portofoliu distinct pentru apărarea granițelor UE. Justificat de contextul geopolitic extraordinar, acest portofoliu a fost ante-anunțat de președinta von der Leyen în discursul de desemnare astfel: „acum este momentul să construim o adevărată uniune europeană a apărării”³².

Prin crearea acestui portofoliu, atât președinta CE cât și fostul premier lituanian Andrius Kubilius, desemnat ca și comisar pentru apărare, au transmis un semnal politic puternic în favoarea unei politici comune de apărare și de creare a unei piețe unice pentru apărare și pentru proiecte paneuropene de apărare și securitate (de exemplu, Scutul aerian european).

Prima și cea mai urgentă prioritate a noii CE este clarificarea cadrului legal european: tratatele UE nu oferă un temei juridic clar cu privire la asumarea explicită, de către UE și statele membre, a unei funcții de apărare, cu atât mai mult cu cât jurisdicțiile unor state membre (Germania, Italia, Irlanda, Austria) includ clauze care limitează atribuții comune în domeniul apărării și securității, inclusiv achiziții și producție de armament.

O altă mare provocare pentru acest portofoliu este lipsa unei coordonări la nivel european a priorităților pentru direcționarea cheltuielilor militare. Din acest motiv, o simplă creștere a cheltuielilor naționale de apărare nu conduce automat la o capacitate industrială și operațională comună mai mare a UE, ci poate crește riscul de irosire a resurselor militare (EconPol, 2024³³). Totuși, BCE crede că, în ciuda presiunilor fiscale cu care se confruntă acum statele membre (în special cele aflate în PDE), cheltuieli mai mari pentru apărare ar putea fi benefice, cu condiția ca acestea: (i) să fie concentrate în investiții intensive în cercetare și dezvoltare și (ii) să nu excludă alte investiții

³¹ G.B. Wolff, A. Burilkov, K. Bushnell, I. Kharitonov „Fit for war in decades: sluggish German rearmament versus surging Russian defence production”, *Bruegel Analysis*, 16 September 2024, URL: <https://www.bruegel.org/analysis/fit-war-decades-sluggish-german-rearmament-versus-surging-russian-defence-production>

³² Von der Leyen „Opening Statement in the European Parliament Plenary Session”, 16 July 2024, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pt/speech_19_4230

³³ EconPol Forum „How to Ensure Defense Capabilities for Europe? Economic and Fiscal Consequences”, CESifo 04/2024, Munich, 2024, URL: <https://www.cesifo.org/en/publications/2024/journal-complete-issue/econpol-forum-042024-defense-europe#:~:text=They%20examine%20how%20it%20should,weaknesses%20in%20a%20global%20context.>

productive³⁴, adică, să fie gestionate în direcția stimulării PIB UE27 într-un mod durabil și sustenabil fiscal.

Și nu în cele din urmă, problema cea mai grea cu acest portofoliu este continuarea finanțării sprijinului pentru Ucraina, ținând cont de impredictibilitatea Administrației Trump cu privire la războiul din Ucraina. UE a fost și, încă este, cel mai mare finanțator al Ucrainei, atât din bani publici europeni (CFM 2021-2027) și din bugete naționale (ajutoarele bilaterale ale statelor membre), cât și din surse extrabugetare, care, printre altele, includ: Facilitatea europeană pentru pace, care finanțează livrarea de echipamente militare către Ucraina, Directiva pentru sprijinul producției de muniție, care promovează achiziția colectivă europeană de muniții, Actul privind consolidarea industriei europene de apărare prin intermediul Actului comun de achiziții, care creează un fond pentru a sprijini achiziționarea de arme, Achizițiile pentru apărare, etc..

O analiză a atribuțiilor și mandatelor portofoliilor puterii executive a Uniunii este incompletă fără o discuție despre mixul de politici macroeconomice în zona euro și în celelalte state membre din afara zonei euro.

Nu va fi atributul exclusiv al acestui portofoliu să caute surse alternative de finanțare a achizițiilor de echipament militar. Vor fi cel puțin două categorii de suprapuneri cu portofoliul *pentru servicii financiare și uniunea de economii și investiții (financial services and the savings and investments union)* al comisarului candidat Maria Luís Albuquerque. Prima conjugare de eforturi ar putea fi în direcția coordonării progresului uniunii fiscale, prin implementarea uneia din recomandările raportului Draghi de a crea un nou mecanism european extrabugetar, similar MRR, bazat pe împrumuturi europene, girate de UE. O a doua convergență de eforturi ar putea fi în direcția adâncirii integrării financiare prin uniunea de economii și investiții (UPC/UEI). Deja s-a coagulat o voință politică la nivel european în favoarea proiectului UPC/UEI, care este susținut chiar și de Germania, pentru care problema politicii de apărare are o dublă miză. În primul rând, să prevină încălcarea limitei constituționale de nedepășire a plafonului datoriei suverane care restricționează cheltuielile bugetare și care împiedică investițiile în apărare. În al doilea rând, există constrângeri legate de lipsa sprijinului public, mai ales în actualul tumult politic din Germania (Ulatowski, 2024³⁵; Jaeger, 2024³⁶) care conduce la alegeri anticipate pentru Bundestag în februarie 2025.

Mixul de politici macroeconomice se confruntă cu compromisuri (trade-offs) majore

O analiză a atribuțiilor și mandatelor portofoliilor puterii executive a Uniunii este incompletă fără a aborda mixul de politici macroeconomice din zona euro și din celelalte state membre din afara zonei euro. Chiar dacă politica monetară nu este un atribut direct al CE, **optimizarea mixului de politici macroeconomice** este o prioritate majoră a politicilor economice europene, iar situația actuală nu este deloc ușoară, pentru că inflația și politica monetară nu pot rămâne impasibile într-o lume în care crește anxietatea geopolitică iar incertitudinile sunt atât de diverse. Iată trei exemple.

³⁴ ECB, *Monthly Economic Bulletin no 4/2024*. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2024/html/ecb.ebart202404_02~d8159a215d.en.html#:~:text=Issues%20such%20as%20demographic%20aging,face%20all%20of%20them%20simultaneously

³⁵ R. Ulatowski „The Illusion of Germany’s Zeitenwende”, *The Washington Quarterly*, 47(3), 2024, 59–76, URL: <https://doi.org/10.1080/0163660X.2024.2398318>

³⁶ M. Jaeger „Why Germany Can and Should Increase Defense Spending”, *Internationale Politik Quarterly*, 31 July 2024, URL: <https://ip-quarterly.com/en/why-germany-can-and-should-increase-defense-spending>

Primul exemplu este recenta schimbare de poziție (*U-turn change*) a BCE anunțată la Reuniunea Anuală a FMI de la finalul lunii octombrie 2024. Un astfel de comportament de comunicare publică este rar pentru o bancă centrală, cu atât mai rar pentru BCE. De ce? Pentru că, nu doar s-a redeschis dezbateră cu privire la prudența decizională a băncilor centrale în ceea ce privește modificarea (în sus sau în jos) a ratei dobânzii de politică monetară (restrictivă/*hawkish* versus relaxată/*dovish*) și repercusiunile acestei decizii asupra economiilor statelor membre și a sistemului financiar internațional. Ci, mai ales, pentru a semnaliza cât de complex este contextul actual și de câți factori depinde reînțoarcerea, pe o bază susținută și durabilă, a inflației în parametri țintei de 2 la sută.

Chiar dacă politica monetară nu este un atribut direct al CE, optimizarea mixului de politici macroeconomice este prioritatea politicilor economice europene, iar situația actuală nu este deloc ușoară.

Unul din acești factori are legătură cu efectele tot mai devastatoare ale schimbărilor climatice din statele membre (dar și de pe glob) și, arată cât de dificilă este optimizarea mixului de politici economice. Recentele fenomene meteorologice din Spania (și din alte state membre) nu doar au generat un impact emoțional pentru sute de mii de cetățeni europeni, dar pun presiune pe băncile centrale. Înainte de pandemie, astfel de fenomene erau tratate în modele econometrice ca factori tranzitorii, cu efect temporar. În ultimii cinci ani și, mai cu seamă, în ultimele luni, drame precum cele din orașele spaniole, austriece, germane, românești arată dimensiunea uriașă a unor pagube produse în doar câteva ore. De curând, BIS (Maechler, 2024³⁷) a propus băncilor centrale să aibă o abordare mai prudentă și de perspectivă mai lungă în ceea ce privește evaluarea unor astfel de șocuri negative de ofertă agregată (*look through supply shocks*)³⁸ atunci când decid menținerea/scăderea ratelor de dobânzi de politică monetară, pentru a preveni tranziția către regimuri de inflație persistent mai ridicată; pentru BIS, aceasta pare a fi o abordare mai sigură³⁹.

Inflația și politica monetară nu pot rămâne impasibile într-o lume în care crește anxietatea geopolitică iar incertitudinile sunt atât de diverse.

Esența argumentului BIS este că adâncirea curbei de ofertă agregată și, în mod special, a curbei Phillips (relația dintre șomaj și salarii, sau mai larg, relația dintre producție și prețuri) în perioada post-pandemică arată mișcări mai ample și mai volatile ale prețurilor, ca reacție la variația producției și la penuria de forță de muncă care a generat creșteri salariile pentru companiile care doreau să se întoarcă rapid la normalitate. Simultan, întreruperile din lanțurile de aprovizionare și șocul energetic amplificau efectul asupra prețurilor, mai mult decât înainte de pandemie. Ca atare, în opinia BIS, impactul asupra inflației este în prezent mai mare și, se exercită mai rapid decât șocurile anterioare din ultimele decenii, cu atât mai mult cu cât acestea au lovit atunci când inflația depășea nivelul țintă al băncilor centrale.

Din perspectiva BIS, acum atenția ar trebui îndreptată spre evaluarea perspectivelor de aterizare lină (*soft landing*) pentru a evita recesiunea, ceea ce va îngreuna sarcina de a controla presiunile inflaționiste într-un mediu cu o creștere economică firavă, dacă nu chiar recesionistă. Situația devine și mai delicată în statele membre care se confruntă

³⁷ A. M. Maechler „Monetary policy in an era of supply headwinds – do the old principles still stand?”, Speech at *the London School of Economics*, 2 October 2024, URL: <https://www.bis.org/speeches/sp241002.htm>

³⁸ „Central banks should no longer "look through" supply shocks as temporary inflation irritants”, Idem NS 36.

³⁹ Și recenta decizie a BNR de a menține neschimbată a ratei dobânzii de politică monetară la nivelul de 6,50 la sută pe an pune mult accent pe o abordare prudentă, care păstrează caracterul contraciclic și acționează în sensul corecției excedentului de cerere agregată din economie, dar care depinde de informații certe cu privire la pachetul de măsuri ce ar urma să fie aplicat în vederea corecției deficitului bugetar. Sursa: BNR, URL: <https://www.bnro.ro/Prezentari-si-interviuri--1332.aspx>

cu fenomene meteorologice severe, pentru că se îngreunează echilibrarea presiunilor inflaționiste în funcție de evoluțiile mixte ale principalelor componente ale cererii agregate și din sectoarele cu contribuție mare la formarea PIB.

Al treilea exemplu care complică mix-ul de politici în zona euro, cel puțin, este încărcătura și mai mare de impredictibilitate apărută după data de 5 noiembrie 2025 cu privire la modalitățile prin care se va departaja politica Administrației Trump de retorica din timpul campaniei electorale cu privire la activitatea Fed; în trecut, această linie de demarcație s-a dovedit destul de dificilă. Care dintre promisiuni vor fi aplicate în practică? Cele de pe partea cererii agregate, care implică relaxări fiscale, poate chiar mai mult decât pachetul fiscal din 2017, cumulate cu măsuri intervenționiste în activitatea Fed? Sau cele de pe partea ofertei agregate, care anunță noi tarife comerciale, un plan de deportări și renunțarea la obiectivele de schimbări climatice? Răspunsul va fi decis de noua aritmetică politică din Senatul și Congresul american, unde republicanii dețin majorități.

1.1.2. Obiective principale

Agenda Strategică pentru următorii cinci ani, aprobată de Consiliul European din 27 iunie 2024, primul după alegerile europarlamentare, stabilește trei aspirații politice: „o Europă liberă și democratică, o Europă puternică și sigură și, o Europă prosperă și competitivă” (Consiliu, 2024a⁴⁰).

Aceste deziderate, translatate în obiective strategice, înseamnă trei priorități de politici economice europene pentru următorii cinci ani: politica de apărare a granițelor Uniunii (relația cu Ucraina și cu Orientul Mijlociu, extinderea UE și politica de migrație), politica de reformare a sectorului industrial al Uniunii pentru creșterea competitivității și, politica de protejare a statului de drept și de promovare a valorilor europene. Aceste obiective sunt detaliate în următoarele trei secțiuni.

1.2. Principalul obiectiv extern al Uniunii: apărarea granițelor

Pacea pe continentul european continuă să fie prioritatea zero a Europei chiar și după 80 de ani de la finalul celui de-al doilea război mondial. Contextul geopolitic global rămâne tensionat: un război la frontiera estică, un război hibrid de dezinformare în multe state membre, o escaladare a conflictului din Orientul Mijlociu, o doctrină strategică americană care, în ultimii patru ani, s-a apropiat mai mult de regiunea Indo-Pacific, iar, în viitor, este incertă și schimbătoare, complică mult obiectivele de politică externă ale Uniunii. În aceste circumstanțe, regândirea strategiei de extindere a UE devine o provocare mare pentru Proiectul European aflat, el însuși, la răscruce.

1.2.1. Ucraina: a treia iarnă de război

Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, a prezentat liderilor europeni prezenți la Consiliul European din luna octombrie 2024 viziunea sa strategică despre încheierea războiului, în timp ce statele membre și instituțiile europene sunt, în continuare,

Politica de apărare a granițelor Uniunii, politica de reformare a sectorului industrial și, politica de protejare a statului de drept și de promovare a valorilor europene – iată cele trei priorități ale UE pentru 2024-2029.

⁴⁰ Consiliu European „Strategic agenda 2024-2029”, 2024a, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>

preocupate de menținerea unui flux constant de sprijinire a Ucrainei pe toate planurile. În ultimul timp se vorbește tot mai mult de ajungerea la un aranjament de încetare a războiului, care să permită Ucrainei să supraviețuiască ca entitate statală independentă, cu garanții de securitate. Președintele Zelenski a făcut referiri în acest sens, iar președintele ales al SUA a declarat că se va implica în acest scop.

În prezent, circa 60 la sută din veniturile bugetului de stat ucrainean sunt direcționate pentru a finanța armata. Diferența de finanțare este acoperită de creditorii internaționali (dintre care UE și statele membre sunt majoritari) sub formă de sprijin financiar pentru plata ajutoarelor sociale, a pensiilor și salariilor angajaților din sectorul public și pentru a finanța cheltuieli sociale și umanitare. Până în prezent Ucraina beneficiat de un ajutor financiar extern cumulată de circa 98 miliarde dolari de la începutul războiului (Ministerul de Finanțe din Ucraina, 2024⁴¹).

Principala preocupare a acestei toamne este pregătirea condițiilor de virare a împrumutului global de cca 50 miliarde dolari aprobat la nivel G7 în iunie 2024 – s-a convenit atunci ca sursa majoră de finanțare a acestui împrumut să provină din fructificarea activelor rusești imobilizate în statele G7. Este prima dată când o coaliție internațională imobilizează activele suverane ale unei națiuni agresoare și posesoare cu armament nuclear și decide canalizarea de venituri pentru a finanța apărarea statului invadat. Ca atare, acest împrumut G7 nu este suportat din banii contribuabililor statelor membre G7 și nici de Ucraina; Rusia, prin veniturile actuale și cele viitoare generate de activele sale imobilizate, finanțează, indirect, Ucraina; trebuie însă spus că, deocamdată, nu există o comuniune de idei la nivelul G7 cu privire la regimul juridic și mecanismele specifice de accesare a acestor sume.

Cum este structurat efectiv acest împrumut G7 de până la 50 miliarde dolari?

A treia iarnă de război în Ucraina aduce provocări grele: pe lângă continuarea finanțării statului ucrainian, UE are de decis cât și cum va face transferul contribuției sale la împrumutul global G7 scadent până la finalul anului 2024 ...

CE ia în considerare posibilitatea de a permite casei de compensații europene Euroclear⁴² să utilizeze activele rusești înghețate pentru a contribui cu până la 35 miliarde dolari la împrumutul G7 – conform deciziei PE și a Consiliului din luna septembrie 2024. Există însă o cerință (*bottleneck*) solicitată de Administrația Biden, care a condiționat participarea SUA de decizia UE de a păstra activele rusești înghețate timp de trei ani, prin schimbarea cutumei actuale care condiționează reînnoirea semestrială a acordului dintre statele membre și continuarea sancțiunilor asupra Rusiei. Pentru a decide așa o schimbare, UE are nevoie de acordul *tuturor* statelor membre, dar Ungaria a anunțat, încă din octombrie, că decizia sa depinde de rezultatul alegerilor din SUA.

Din motive ce au ținut de ciclul electoral și de viziunea viitoarei Administrații Trump de a continua sprijinul SUA pentru Ucraina, contribuția SUA este incertă, iar decizia Ungariei la fel. În caz de continuitate a împrumutului G7, contribuția UE s-ar putea micșora de la 35 miliarde euro la 20 miliarde euro, diferența urmând a fi preluată de restul statelor membre G7.

⁴¹ Ministry of Finance of Ukraine „Ukraine’s State Budget Financing Since the Beginning of the Full-scale War”, URL: <https://mof.gov.ua/en/news/ukraines-state-budget-financing-since-the-beginning-of-the-full-scale-war-3435>

⁴² Euroclear se confruntă în prezent cu un număr semnificativ de procese pe rol, majoritatea fiind deschise în instanțele juridice rusești. Sursa: „Russian companies reclaim frozen funds from Euroclear amid sanctions”, 4 May 2024, URL: <https://daryo.uz/en/2024/05/04/russian-companies-reclaim-frozen-funds-from-euroclear-amid-sanctions>

De pildă, Trezoreria Regatului Unit a anunțat⁴³ că va acorda Ucrainei un împrumut direcționat doar pentru achiziția de echipament militar, în valoare de 2,26 miliarde lire sterline care provin din fructificarea activelor rusești înghețate pe teritoriul britanic.

Apoi, Banca Mondială a înființat un Fond Financiar Intermediar (IFI) care să completeze finanțarea suplimentară de până la 50 miliarde dolari în până la sfârșitul anului 2024⁴⁴ – nu se cunosc mai multe detalii.

... plus strategia de achiziții și de finanțare a acestor achiziții de echipament militar (împreună, toate statele membre, la nivel comunitar versus autonomia strategică și investiții în capacitatea națională de apărare) ...

Deși nu este parte a acordului împrumutului G7, FMI⁴⁵ a ajuns la un acord preliminar cu Ucraina pentru livrarea unei tranșe de apx 1,1 miliarde dolari în asistență financiară din cadrul programului de finanțare de tip *stand-by* acordat pe patru ani, în valoare de 15,6 miliarde dolari.

Însă, dacă SUA va dezavua acordul G7, UE va fi nevoită să-și sporească ajutorul acordat Ucrainei, dar și această decizie va depinde de ce decizie strategică și ce tip de politici economice urmează a implementa noua CE în privința finanțării sectorului industrial european de apărare și a achizițiilor comune de echipament militar.

Un alt factor major de incertitudine care apărut după 5 noiembrie 2024 este cel legat de îndeplinirea angajamentului de a contribui cu 2 la sută la bugetul NATO, una din temele campaniei electorale americane. În 2014 doar trei state membre UE îndeplineau această cerință; acum sunt 23 din cele 32 de state NATO. O eventuală instituire a obligativității creșterii bugetelor naționale de apărare în statele membre UE va necesita atât o regândire a întregii politici fiscale a UE, căci multe din statele membre UE sunt în imposibilitatea fiscală de a satisface această cerință, cât mai ales o decizie politică fermă care să găsească soluții de compromis (*trade-offs*) pentru viitoarea strategie a industriei de apărare în UE. Două opțiuni s-au conturat până acum iar noua CE va avea sarcina de a finaliza negocierile.

... la care se adaugă urgențe de finanțare legate de refacerea infrastructurii energetice și alimentarea cu energie electrică și gaz.

Între timp, războiul este în desfășurare și, inevitabil, cresc nevoile de finanțare de pe teritoriul ucrainian: jumătate din întreaga infrastructură energetică a Ucrainei a fost distrusă în acest război, ceea ce echivalează cu, aproximativ, capacitatea energetică a Letoniei, Lituaniei și Estoniei la un loc; cele mai severe pierderi au survenit la finalul lunii august 2025, ca urmare a atacurilor Rusiei asupra infrastructurii energetice. Potrivit evaluării Agenției Europene pentru Energie (AIE), „această iarnă ar putea avea consecințe serioase asupra Ucrainei”⁴⁶ pentru că deficitul ucrainian de energie electrică ar putea ajunge până la 6 GW, aproximativ o treime din vârful de cerere anticipată; comparativ, deficitul energetic din vara anului 2024 a fost de 2,5 GW, atunci când

⁴³ Bloomberg „UK to Loan Ukraine £2.3 Billion Using Frozen Russian Assets”, 22 October 2024, URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-10-21/uk-to-loan-ukraine-2-3-billion-using-frozen-russian-assets?embedded-checkout=true>

⁴⁴ Reuters, „World Bank board approves new Ukraine fund”, Press Release, 11 October 2024, URL: <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-board-approves-new-ukraine-fund-with-money-us-japan-canada-sources-2024-10-10/>

⁴⁵ IMF „IMF and Ukrainian Authorities Reach Staff Level Agreement on the Fifth Review of the Extended Fund Facility (EFF) Arrangement”, Press Release, 10 October 2024, URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/09/11/pr24326-IMF-and-Ukrainian-Authorities-Reach-Staff-Level-Agreement-Fifth-Review-EFF>

⁴⁶ IEA „Ukraine's Energy Security and the Coming Winter”. Chapter „Ukraine's energy system under attack”. *IEA Report*, CC BY 4.0 IEA, September 2024, URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack>

situația era deja dificilă prin frecvența și lungimea întreruperilor de energie în spitale, școli, populație, aprovizionare cu apă, dar și ca infrastructură distrusă (transformatoare electrice, echipamente de rețea și generatoare diesel). „Este cea mai presantă problemă de securitate energetică astăzi în lume” (Biol, 2024⁴⁷). Pentru a acoperi aceste nevoi, Ucraina ia în considerare ridicarea interdicției de război asupra exporturilor de drone, ceea ce va genera, în prima fază, venituri din vânzări de până la 20 miliarde dolari iar mai târziu, venituri suplimentare și mai mari, dacă se va investi în stimularea producției interne de drone⁴⁸.

Pentru UE, escaladarea conflictului din Orientul Mijlociu ar complica și mai mult prioritizarea obiectivelor sale de politică externă.

Dar nici aprovizionarea cu gaz nu este sigură în Ucraina. Deși Ucraina ar trebui să aibă suficient gaz pentru a trece iarna, AIE atenționează că, din Ucraina spre UE, ar putea fi necesară creșterea fluxului de gaze pentru aprovizionarea acelor state membre care continuă să depindă de gazul rusesc pompat prin conducte ce tranzitează teritoriul Ucrainei. Deși harta dependenței europene de gazul rusesc s-a schimbat rapid de la invazia Rusiei în Ucraina, pentru că statele cu ieșire la mare/ocean au scăzut importurile de gaz rusesc de la +40 la sută în 2021, la 8 la sută în 2023, prin suplینirea de gaz din alte surse tranzitate prin noua infrastructură construită în 2022 și 2023, totuși două state continentale (Slovacia și Ungaria) sunt, încă, tributare gazului rusesc. Dată fiind deteriorarea masivă a infrastructurii energetice ucrainene, s-ar putea să fie nevoie și de creșterea fluxului de gaz din UE către Ucraina, ca o nouă formă de solidaritate a cetățenilor europeni. Astfel, consumatorii europeni ar putea ajuta prin reducerea cererii de energie electrică, permițând mai multă energie să ajungă la cetățenii ucraineni.

1.2.2. Orientul Mijlociu: risc de contagiune în regiune

În urmă cu un an, pe 7 octombrie 2023, Hamas lansa un atac brutal asupra Israelului, ucigând peste 1 100 oameni și răpind aproximativ 250, dintre care aproape 100 se crede că, încă, sunt ținuți ostatici în Fâșia Gaza. A urmat intervenția militară a Israelului în Fâșia Gaza, care s-a soldat, după unele estimări, cu zeci de mii de morți și distrugeri materiale devastatoare. Bombardarea, de către Israel, în luna septembrie 2024, a țințelor Hezbollah din Liban, urmată de o invazie terestră în sudul acestei țări, ce a determinat o reacție de rachete balistice din partea Iranului împotriva statului evreu, au creat teama unei escaladări într-un conflict regional. Este notabilă încheierea recentă a armistițiului între Israel și gruparea armată Hezbollah, care operează în sudul Libanului.

UE rămâne preocupată⁴⁹ de ramificațiile pe termen lung ale extinderii conflictului din Orientul Mijlociu.

⁴⁷ F. Biol, Press Conference. *IEL Report*. 19 September 2024. URL: <https://www.iea.org/news/10-key-energy-actions-that-can-help-safeguard-ukraines-fragile-energy-security-through-the-coming-winter-and-beyond>

⁴⁸ „Ukraine weighs lifting arms export ban in bid to scale up drone industry”, FT Article, 9 October 2024, URL: <https://www.ft.com/content/aec4c3b3-56ab-4774-b342-250d5445ba6e>

⁴⁹ Libanul se află la puțin peste 160 km de Cipru, membru UE, și are legături istorice cu țări europene precum Franța și Italia. 16 dintre cele 27 de state membre UE au în prezent trupele în Liban, ca parte a misiunii de menținere a păcii a ONU în țară, inclusiv peste 1 000 de soldați italieni și peste 600 fiecare din Franța și Spania. Din punct de vedere financiar, UE a acordat un sprijin financiar în valoare de peste 3,5 miliarde euro din 2011, inclusiv pentru susținerea forțelor armate.

1.2.3. Migrația în Uniune: spre o abordare comună

Cadrul legal reformat și consolidat la nivelul UE privind normele de azil vor intra în vigoare abia începând cu 2026⁵⁰. Până atunci statele membre și CE sunt nevoite să caute modalități tranzitorii și provizorii de reducere a fluxului migraționist. În luna mai 2024, 15 state membre au solicitat Comisiei explorarea de noi soluții inovatoare (*outside the box solutions*) pentru a face față migrației.

De la începutul lunii septembrie 2024, Germania a reimpus controale la toate frontierele sale terestre, ca parte a unui pachet național de măsuri de ordine și securitate aprobat după înjunghierea a trei persoane în orașul Solingen; alte șapte state membre (Austria, Slovenia, Italia, Danemarca, Suedia, Franța și Norvegia) au reintrodus astfel de măsuri în prima parte a anului 2024.

Polonia are o abordare mai preventivă: la Consiliul din luna octombrie 2024 a anunțat suspendarea temporară a dreptului de a cere azil pentru migrații care trec granița din Belarus, dacă polonezii vor fi într-un pericol grav de securitate⁵¹.

Aceste decizii, deși diferite ca stil de abordare, arată o schimbare a gândirii politicii migrației la nivelul UE și ridică temeri cu privire la viitorul spațiului Schengen⁵² și a dreptului de liberă circulație pe care Schengen îl simbolizează pentru toți cetățenii europeni, ca una din marile realizări ale Proiectului European.

Până în 2026 când va intra în vigoare politica comună migraționistă, UE trebuie să găsească o rezolvare inovatoare de acomodare a valului imigraționist.

Subiectul este deosebit de sensibil, atât pentru PE, care are în componența sa, partide anti-imigrație și eurosceptice, cât și pentru Președinția rotativă a UE. Una din marile probleme greu de consensualizat în politica migrației în UE este împărțirea costurilor cu țări terțe în ceea ce privește primirea de noi persoane care doresc să intre în UE. Deși, nici din punct de vedere legal este neclar cum ar putea fi concepute astfel de acorduri fără încălcarea *acquis*-ului comunitar. Pe măsură ce fluxul imigraționist devine mai neregulat și tinde să domine politica națională a statelor membre de graniță, problematic devine modul în care vor fi tratați migrații în afara UE. O opțiune discutată la nivelul UE este a folosi ca model schema Italiei de a procesa cererile de azil pe teritoriul albanez – dar nici aceasta nu este o cale ușoară, fiind respinsă a doua oară de Parlamentul italian; o altă idee este redirecționarea solicitanților de azil respinși către centre de deportare (*deportation hubs*) aflate în afara UE, pentru a crește numărul repatrierilor.

⁵⁰ În prezent, solicitanții de azil politic pot primi statutul de refugiat politic doar dacă îndeplinesc toate condițiile impuse de autoritățile primului stat în care au intrat pe teritoriul UE, indiferent de destinația lor finală în UE. De exemplu, refugiații din Siria desi optează să se stabilească în acele state în care există comunități similare cultural și religios (și unde au membri de familie, prieteni, cunoștințe, etc.), totuși sunt relocați înapoi în statele de graniță ale UE, pentru procesarea cererii de azil, după care sunt redistribuiți în alte state membre, prin algoritmi de relocare, fără posibilitatea de a alege destinația de ședere.

⁵¹ D. Tusk, „Poland to temporarily suspend right to asylum after Belarus border tensions”, Reuters Report, 12 October 2024, URL: https://www.reuters.com/world/europe/poland-temporarily-suspend-right-asylum-after-belarus-border-tensions-tusk-says-2024-10-12/?taid=670a5dc162dfc70001ce4c09&utm_campaign=trueAnthem:+Trending+Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=twitter

⁵² În iunie 1985, Germania de Vest, Franța, Belgia, Luxemburg și Țările de Jos au semnat un acord în orașul Schengen din Luxemburg pentru desființarea, treptată, a controalele la frontierele comune. În prezent, spațiul Schengen se întinde pe aproape 4 milioane km pătrați, pe teritoriul a 25 din cei 27 de membri ai UE (desi Bulgaria și România sunt doar cu frontierele aeriene), plus Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția, cu o populație totală de aproape 420 de milioane cetățeni. În prezent, opt state membre – Germania, Austria, Slovenia, Italia, Danemarca, Suedia, Franța și Norvegia – au reintrodus controale la frontieră, considerate de CE ca fiind măsuri excepționale, luate în circumstanțe excepționale.

Astfel de soluții care se bazează, în fond, pe disponibilitatea unui stat terț de a-i găzdui temporar (*outsourcing options*), sunt practici utilizate în prezent și de alte state (SUA în relația cu Mexic, sau Regatul Unit în relația cu Rwanda). UE a încheiat parteneriate cu Tunisia, Mauritania și Egipt, în ciuda îngrijorărilor unor asociații internaționale pentru drepturile omului, ca *Amnesty International* sau *Human Rights Watch*, cu privire la eficacitatea acestora, date fiind abuzurile și tratamentele inumane.

Interesant de semnalat este faptul că, la Consiliul European de la mijlocul lunii octombrie 2024, s-a putut ajunge la un limbaj comun în ceea ce privește măsurile provizorii privind migrația care urmează a fi luate până în 2026, când va intra în vigoare legislația comună europeană precum și nevoia de „o cooperare consolidată cu țările de origine și de tranzit, prin parteneriate cuprinzătoare reciproc avantajoase” (Consiliu, 2024b⁵³).

Și nu în ultimul rând, sunt câteva state membre care au decis să primească acești migranți, fie și în tranzit, ca forță de muncă suplimentară și ca modalitate de întinerire și de repopulare a orașelor și regiunilor.

1.2.4. Extinderea UE

Tema aderării unor noi state la UE a fost abordată în ultimii trei ani în conjuncție directă cu războiul de la granița de est a UE; în luna iunie 2024, subiectul a fost înviorat de speranțele Moldovei și Ucrainei de începe negocierile de (pre)aderare, cât mai rapid cu putință, din motive geostrategice.

În prezent următoarele nouă state sunt candidate la UE: Albania, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Moldova, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, Ucraina. Kosovo are statut de stat potențial candidat⁵⁴.

Este greu de gândit un consens politic unanim în statele membre pentru extinderea Uniunii în viitorul apropiat și, în actualul context geopolitic atât de complicat.

Tema extinderii UE nu a surexcitat agenda politică a UE; deocamdată, nu există un consens politic cu privire la schimbarea politicii de extindere a UE. Ca atare, din perspectiva UE și a statelor membre, procesul de aderare la UE rămâne neschimbat și este centrat pe 3 etape distincte: (i) etapa de pre-aderare, pentru pregătirea negocierilor, dar fără un angajament ferm de deschidere în mod oficial, (ii) etapa de aderare, când se trece la negocieri formale de aderare, prin adoptarea legislației europene *acquis communautaire* și implementarea reformelor judiciare, administrative, economice și de altă natură necesare pentru ca țara să îndeplinească criteriile de aderare, și, (iii) aderarea efectivă (CE, 2024⁵⁵).

Moldova a început discuțiile oficiale de aderare în luna iunie 2024, ca urmare a solicitării oficiale de aderare, motivând că invazia Rusiei în Ucraina pune în pericol securitatea și stabilitatea sa economică. În luna octombrie 2024, CE a transmis

⁵³ Consiliu European, *European Council Conclusions*, 17 October 2024b. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/2pebcc2/20241017-euco-conclusions-en.pdf>

⁵⁴ Nu poate adera dacă nu este recunoscut ca stat de către toate statele membre UE; România nu recunoaște Kosovo. Kosovo a depus o cerere de aderare la UE în decembrie 2022.

⁵⁵ CE, Secțiunea de aderare, URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/steps-towards-joining_en

Moldovei un plan de creștere (*an EU growth plan*), inițiativă lansată deja pentru statele candidate din Balcanii de Vest, care implică asistență financiară sporită și beneficii comerciale pentru stimularea creșterii economice, dar cu condiția îndeplinirii reformelor necesare pentru integrarea în piața unică a UE și pregătirea pentru eventuala aderare la UE. La data de 20 septembrie au avut loc alegeri prezidențiale în Moldova concomitent cu un referendum privind aderarea la UE. Votul popular a confirmat un nou mandat pentru președinta Maia Sandu și un sprijin popular de puțin peste 50 la sută la referendumul pentru orientarea europeană a Moldovei.

1.3. Principalul obiectiv intern al Uniunii: o nouă viziune strategică a politicii economice europene

1.3.1. De ce Uniunea are nevoie de o schimbare de viziune⁵⁶

UE are nevoie imperioasă de o schimbare de viziune care să transforme provocările actuale în oportunități.

Cel puțin din două motive.

Primul motiv ține de luciditate politică: guvernele europene arată că își pot asuma responsabilitatea istorică de a transforma provocările actuale în oportunități, ceea ce, la schimb, facilitează posibilități de a rămâne la guvernare o perioadă mai îndelungată. Dar, deși teoretic acest raționament sună bine, este foarte dificil de tradus în practică fiindcă alegerile de politici și compromisuri inevitabile sunt extrem de complicate, cu multe incertitudini și imponderabile.

Al doilea motiv are legătură cu nevoia de pragmatism și simț strategic de acomodare la context: de cinci ani UE demonstrează, uneori, că se poate adapta atunci când se confruntă cu situații de criză. Dar doar adaptarea nu este suficientă. Trebuie mai mult de-atât. O spune explicit Raportul Draghi, iar rezultatul alegerilor din SUA arată că schimbarea în UE este mai urgentă ca oricând. La Consiliul European din 8-9 noiembrie, președinta CE a sintetizat cele trei urgențe pentru noua Comisie: (i) reducerea deficitului de inovație față de SUA și China, promovarea concurenței și a spiritului antreprenorial în domeniul digital – „*it's all about digitalisation*”; (ii) decarbonizarea sectorului industrial al UE într-un mod cât mai competitiv și, (iii) stabilirea unei strategii ferme de securitate și reducere a dependențelor în lanțurile de aprovizionare.

1.3.2. Radiografia din raportul Draghi produce efecte: s-au conturat trei priorități de politici ...

Raportul Draghi produce deja efecte: o parte din recomandări se regăsesc în mandatul noilor portofolii ale CE.

Raportul Draghi este o radiografie internă, una din cele mai ample din istoria UE, care arată slăbiciunile, inerția și blocajele Uniunii, adică realități greu de rostit public de către un lider european în exercițiu. Acest raport a declanșat un val de reflecții, iar marele său atu este volumul de analize care au apărut ulterior în spațiul public și, greu de ignorat de decidenți pentru că (a) prioritizează politicile economice ale UE și, (ii) oferă soluții pentru surse suplimentare de finanțare a acestor politici. Scopul final este ca cetățenii europeni să simtă, cât mai rapid, o schimbare în bine la nivelul UE.

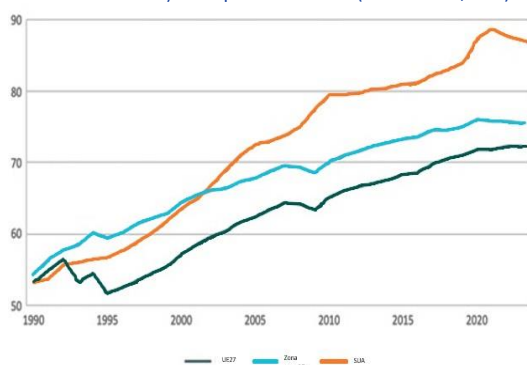
⁵⁶ G. Grevi, „Power for Progress: Why the EU Needs a New EU Global Strategy”, *CSDS POLICY BRIEF 22/2024*, URL: <https://csds.vub.be/publication/power-for-progress-why-the-eu-needs-a-new-eu-global-strategy/>

A] Raportul Draghi propune trei priorități de politici economice care ar putea rezolva o parte din problemele structurale ale UE și ar ajuta la stimularea creșterii durabile în UE. **Pe scurt, acestea pledează pentru o politică industrială comună și revigorată la nivelul întregii Uniuni, cu o mai bună coordonare și finanțare centralizată.**

Reducerea decalajului în domeniul inovării, în special în tehnologii IT, între UE versus SUA și China este prima prioritate propusă de președinta von der Leyen care se regăsește în multe din mandatele comisarilor candidați. A fost preluată din lista de recomandări din raportul Draghi. Ca urmare a unui diagnostic dur: în prezent există un deficit mare de competitivitate între UE și SUA. Iar cifrele vorbesc de la sine: între 1990 și 2022, PIB per ora lucrată a crescut în SUA constant, până în 2007 fiind inferioară creșterii din zona euro.

Decalajul mare de competitivitate dintre UE și SUA și ineficiența mecanismelor de finanțare a companiilor private (mici și mijlocii) sunt principalii factori motivaționali pentru a grăbi implementarea primei priorități de politici economice ale UE: investiții în inovare și tehnologie IT.

Grafic 1.1. PIB UE și SUA per oră lucrată (dolari 2022, PPP)

Sursa: ECIPE, URL, <https://ecipe.org/publications/keeping-up-with-the-us-why-europes-productivity-is-falling-behind/>

modestă, chiar dacă a mai crescut ușor în anii de după pandemie și invazia Rusiei în Ucraina. Avansul SUA a fost, însă, covârșitor (Grafic 1.1). Este de notat însă ca zona euro a înregistrat în mod sistematic surplusuri de balanță curentă, ceea ce poate suna ca o curiozitate.

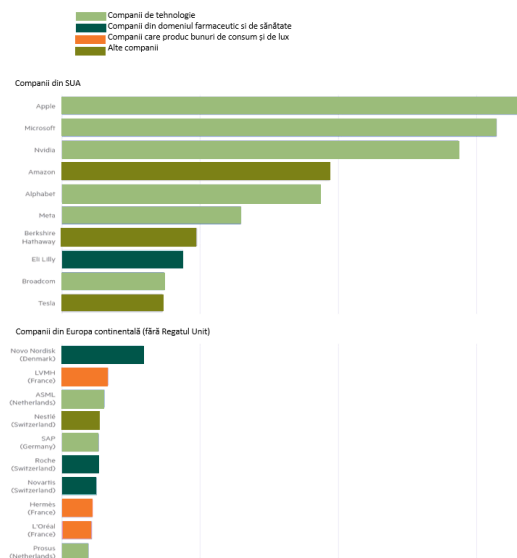
A doua realitate dură ține de ineficiența mecanismului de alocare a resurselor financiare: în vreme ce piețele de capital din SUA propulsează rapid fonduri uriașe pentru firme mici și mijlocii pe care continuă să le finanțeze dacă au potențial de piață, UE nu poate oferi ceva comparabil ca produse de finanțare, fapt pentru care multe companii europene caută să acceseze capitalul privat pe piețe internaționale (la Londra, în SUA sau Asia). Grafic 1.2 compară magnitudinea uriașă dintre primele 6 conglomerate din UE și SUA (așa-numiții *Magnificent 6*). În primele 9 luni din 2024, cele mai mari companii din SUA după capitalizarea bursieră sunt predominant în sectorul tehnologic și sunt centrate pe inovație, *cloud computing* și infrastructura digitală: Apple (3,45 trilioane dolari), NVIDIA (3,11 trilioane dolari), Microsoft (3,07 trilioane dolari) și Alphabet (2,05 trilioane dolari). Alți jucători de top includ Amazon (1,84 trilioane dolari), Meta (1,32 trilioane dolari) și Berkshire Hathaway (980 de miliarde de dolari). În dreptul fiecărei companii sunt cifre uriașe care,

Însă, după criza globală din 2009, PIB per ora lucrată în zona euro a încetinit. Până la momentul crizei, economiile din zona euro acumulasera pierderi de productivitate de aproximativ 20 la sută față de SUA, rata productivității scăzând din nou la 0,8 (Schnabel, 2024a⁵⁷). Zona euro nu a mai reușit să se redreseze în urma acestor pierderi de competitivitate, creșterea productivității a rămas

⁵⁷ Schnabel, I., 2024, „From laggard to leader? Closing the euro area’s technology gap”, Inaugural lecture of the EMU Lab at the European University Institute, Florence, 16 February 2024, URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240216~df6f8d9c31.en.html>

deocamdată, nu au un echivalent în UE și sunt cu atât mai relevante cu cât toți cei 7 mega-giganți americani au debutat ca și companii mici, fără a avea tradiții de

Grafic 1.2. Primele 10 companii după valoarea de piață din SUA comparativ cu Europa continentală (miliarde dolari, iulie 2024)

Sursa: FT, URL: <https://www.ft.com/content/47d28f39-6f9d-4c46-9e36-c45a9f398a62?emailId=664fcd1e-9ec7-4914-aff4-24c83d7e54a3&segmentId=d16cd453-7bb5-45ba-728c-35ca5739b9f6#19391019>

sute/zeci de ani – „De fapt, în UE nu există nicio companie cu o capitalizare de piață de peste 100 miliarde euro care să fi fost înființată de la zero în ultimii 50 de ani, în timp ce toate cele șase companii din SUA (*Magnificent 6*), care acum au o evaluare de peste 1 miliard de euro, au fost create în această perioadă” (Draghi, 2024, p.73). Această comparație între nou și tradițional dezvăluie factorii care au dus la acest deficit de competitivitate, fie că sunt de natură subiectivă, fie din motive ce țin de însăși esența UE, de modelul economic și financiar european, care se concentrează, încă, pe o diversificare pe mai multe sectoare tradiționale,

Deși UE are în prezent un avans considerabil în ceea ce privește tehnologia verde (producerea de energie eoliană, electrolizoare și combustibili cu emisii scăzute de carbon), totuși acest avantaj se poate diminua în fața concurenței globale generată fie de politici industriale direcționate (IRA, de exemplu), fie de subvenții de stat și capacități uriașe de producție (China).

creatoare de bunuri de consum și de lux și, mai puțin pe domenii tehnologice de nișă – cele mai valoroase companii din UE sunt în domeniul articolelor de lux (LVMH cu 381 miliarde dolari), în domeniul farmaceutic și de sănătate (Novo Nordisk cu 598 miliarde dolari, Roche, cu 271 miliarde dolari și Novartis, cu 242 miliarde dolari) și doar sporadic apare o companie de renume mondial în tehnologia semiconductorilor (ASML, cu 356 miliarde dolari) și în producția de *software* (SAP, cu 252 miliarde dolari); dacă va continua tot așa, „Europa riscă să devină un muzeu industrial” (Wolf, 2024⁵⁸).

Decarbonizarea este al doilea domeniu de acțiune preluat de CE din lista propunerilor din raportul Draghi. Deși UE are în prezent un avans considerabil în ceea ce privește tehnologia verde (producerea de energie eoliană, electrolizoare și combustibili cu emisii scăzute de carbon), totuși acest avantaj se poate diminua în fața concurenței globale generată fie de politici industriale direcționate (IRA, de exemplu), fie de subvenții de stat și capacități uriașe de producție (China). Este frapant avertismentul din raportul Draghi cu privire la riscurile care pot apărea dacă UE crește ritmul decarbonizării mai rapid decât restul lumii fără o strategie industrială coordonată, care să permită să-și capitalizeze beneficiile economice. De exemplu, UE a abandonat principiul neutralității tehnologice prin interzicerea vânzării de mașini noi pe benzină și diesel până în 2035, dar fără o sincronizare prealabilă a ajustărilor în lanțul de aprovizionare (reverberațiile

58 M. Wolf „Draghi is trying to save Europe from itself”, FT Opinion, 17 September 2024, URL: <https://www.ft.com/content/47d28f39-6f9d-4c46-9e36-c45a9f398a62?emailId=664fcd1e-9ec7-4914-aff4-24c83d7e54a3&segmentId=d16cd453-7bb5-45ba-728c-35ca5739b9f6#19391019>

unde de șoc creată în Germania de planul Volkswagen⁵⁹ de închidere de fabrici, pentru prima dată în istoria sa) și în consolidarea infrastructurii de încărcare a mașinilor electrice.

Reducerea dependențelor din lanțul de aprovizionare este cea de a treia prioritate de politici europene propusă de raportul Draghi. Au existat preocupări și din partea vechii CE pentru această temă, în anii post-pandemie și, mai ales, imediat după invazia Rusiei în Ucraina. S-a vorbit despre reformarea politicii comerciale în sensul coordonării europene a practicilor comerciale și utilizării acestora ca instrument subsecvent al politicii industriale a UE. Nu s-a ajuns la un consens politic și, poate, de aceea, propunerile din raportul Draghi insistă pe promovarea de parteneriate comune UE-terți internaționali – *Global Gateway* – pentru exporturi la nivel european (de exemplu, de tehnologii verzi la care UE deține supremația mondială), simultan cu importuri comune de materii prime esențiale. Raportul Draghi propune aplicarea de bariere sau de tarife comerciale doar în mod punctual, și doar dacă există o motivație locală.

B] Recomandările din acest raport nu sunt ușor de implementat, căci nu există soluții rapide și nici simple pentru finanțarea investițiilor care să facă față acestor trei mari provocări ale politicilor economice ale UE bazate pe inovare, decarbonizare și securitate.

Necesarul de finanțare a celor trei priorități de politici economice ale UE – creșterea competitivității, decarbonizarea și reducerea dependențelor din lanțurile de aprovizionare nu poate fi acoperit de sistemul bancar european; ca atare este nevoie de soluții inovatoare. Uniunea investițiilor și economiilor poate fi o fereastră de oportunitate.

Necesarul de finanțare evaluat de raportul Draghi la circa 800 miliarde euro/an nu poate fi acoperit integral nici din bani publici (bugetele naționale și CFM, chiar dacă acești bani ar fi orientați spre finanțarea de bunuri publice europene), și nici din resursele financiare tradițional oferite de instituțiile europene de credit. Ca surse extrabugetare poate fi gândită clonarea MRR, adică înființarea unui nou instrument bazat pe emiterea de obligațiuni garantate de UE, în numele UE. Dar, a reduce raportul Draghi doar la un argument pentru a avea un nou MRR ar fi o simplificare, pentru că raportul propune o soluție inovatoare: o uniune adecvată a piețelor de capital, redenumită acum o uniune a economiilor și investițiilor (UPC/UEI). Sigur că este nevoie de progresul uniunii fiscale, dar raportul Draghi mai aduce o idee inovatoare: reformarea guvernantei UE, prin care să se reducă sau chiar diminueze acele bariere juridice și instituționale care fragmentează și segmentează piețele de capital – de pildă, tehnicile de standardizare și interoperabilitate care blochează capacitatea de a produce pe scară largă, capacitatea de a efectua achiziții și de a utiliza, în sistem pan-european, echipamente și tehnici militare cu standarde diferite⁶⁰ între unele state membre. **Doar că, progresul uniunii fiscale și a uniunii piețelor de capital sunt, încă, subiecte „foarte sensibile” dar (...) „instrumentale pentru atingerea obiectivelor UE” (Draghi, 2024, p. 46).**

⁵⁹ În lunile septembrie și octombrie 2024 au avut loc proteste ample ale angajaților Volkswagen în timpul desfășurării Adunării Generale de la Wolfsburg, încheiate doar după obținerea promisiunii de a nu reduce locurile de muncă la nicio fabrică din Germania înainte de anul 2029. Dar, în luna noiembrie 2024, Volkswagen a revenit și a anulat această decizie, ceea ce va permite disponibilizări de personal începând cu a doua jumătate a anului 2025. Aceleași decizii urmează a fi luate și de producătorul de anvelope Michelin care va închide două fabrici, eliminând peste 1 000 de locuri de muncă, și de furnizorul de automobile Valeo, care a anunțat un amplu plan de restructurare.

⁶⁰ Raportul Draghi oferă următorul exemplu: în Europa se produc 12 tipuri de tancuri, fiecare cu caracteristici tehnice și operative proprii. În SUA se produce un singur tip iar capitalul, cercetarea, inovarea sunt orientate pe o singură direcție, cu un singur obiectiv.

Iar ca provocarea să fie și mai grea, suplimentar, intervin rigorile noului cadru de guvernare fiscală, care face și mai dificilă sarcina de reconciliere a politicilor economice (*policy trade-off*) pentru următorii ani: cum vor putea liderii europeni să acomodeze recomandările din raportul Draghi de a majora investițiile cu 800 miliarde euro/an cu strictețea și disciplina noilor reguli fiscale care impun constrângeri severe de cheltuieli? În plus, există o anumită presiune asupra BCE și a băncilor centrale naționale de a reduce rata dobânzii de politică monetară; doar că, în actualul context atât de incert și nesigur cu privire la mersul inflației, băncile centrale optează pentru o conduită prudentă în politica monetară.

Ca atare, vor trebui făcute unele alegeri dificile în ceea ce privește compromisuri de politici industriale, de politici concurențiale și de reîntoarcere la disciplina fiscală, în mod special, poate chiar și compromisuri de revizuire a metodologiei unor indicatori statistici (o discuție mai veche între statele membre propunea CE și Eurostat separarea împrumuturilor care finanțează investiții publice generatoare de active publice versus pentru finanțarea cheltuielilor fixe ale statului pe bază de datorie publică). Câțiva economiști europeni au avansat propuneri de compromisuri de politici economice, care combină obiective strategice coerente cu propuneri concrete, care să poată fi implementate destul de repede, în funcție de consensualizarea voinței politice într-o direcție sau alta. Iată câteva exemple oferite de Bruegel. Simone Tagliapietra⁶¹ explică și susține abordarea din raportul Draghi de a concilia, într-o primă fază, obiectivele de decarbonizare cu cele de creștere a competitivității. Fiona Scott Morton⁶² propune o concentrare exclusivă doar pe politica de concurență. Pentru Bertin Martens⁶³ prioritară sunt investițiile în inovare și dezvoltare tehnologică pentru o reducere cât mai rapidă decalajul digital. Georg Zachmann⁶⁴ consideră că prioritatea zero a UE este obținerea autonomiei energetice, reducerea costurilor sistemului energetic european și a costurilor industriei consumatoare de energie din statele membre. Alți economiști din SUA (Tooze, 2024⁶⁵) extind viziunea și propun reformarea amplă a cadrului de guvernare al UE, prin simplificarea procesului de legiferare a actelor normative, o și mai bună coordonare la nivel european pentru a se asigura că toate politicile și autoritățile merg în aceeași direcție. **Doar că, această trecere către un proces decizional mai centralizat va fi greu de consensualizat politic la nivelul zonei euro, chiar și mai greu la nivelul UE.**

Un prim pas pragmatic pare a fi făcut deja: prin Declarația de la Budapesta⁶⁶, adoptată de liderii UE la 8 noiembrie 2024 (Consiliu, 2024c), se lansează noii CE solicitarea de a prezenta, în regim de urgență, un plan de măsuri pentru implementarea noului „Pact

Unele state membre se confruntă cu presiuni conflictuale care nu pot acomoda, concomitent, rigorile fiscale ale noului PSC cu nevoia de a investi în inovație și cu presiunea asupra băncilor centrale pentru a reduce rata dobânzii de politică monetară. Raportul Draghi și Raportul Letta încep să producă efecte concrete.

⁶¹ S. Tagliapietra „Draghi’s industrial masterplan has decarbonisation at its core”, 9 September 2024, *Bruegel First Glance*, URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/draghis-industrial-masterplan-has-decarbonisation-its-core>

⁶² F. Scott Morton „The three pillars of effective European Union competition policy”, *Bruegel Policy Brief* 19/2024, URL: <https://www.bruegel.org/policy-brief/three-pillars-effective-european-union-competition-policy>

⁶³ B. Martens „Draghi disappoints on digital”, 11 September 2024, *Bruegel First Glance*, URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/draghi-disappoints-digital>

⁶⁴ G. Zachmann „Draghi’s pitch to improve the competitiveness of energy-intensive industry”, 12 September 2024, *Bruegel First Glance*, URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/draghis-pitch-improve-competitiveness-energy-intensive-industry>

⁶⁵ A. Tooze „Adam Tooze on the US elections, the Draghi report and Viktor Orbán’s China-strategy”, 2024, YouTube, URL: https://www.youtube.com/watch?v=YfZOSYnpRho&ab_channel=Partiz%C3%A1n

⁶⁶ Consiliu European, „Budapest Declaration on the New European Competitiveness Deal”, 2024c, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/>

europă de competitivitate”. Noua strategie UE, bazată pe multe din recomandările raportului Draghi, are ca primă prioritate monitorizarea disparităților competitive dintre UE, SUA și China pe capitole precum: (i) simplificarea cadrului juridic și eliminarea constrângerilor (*bottlenecks*) care împiedică inovarea și investițiile în domenii precum digitalizarea, politica industrială, standardele energetice și de mediu, etc., (ii) accelerarea tranziției energetice către surse regenerabile și investiții în infrastructura energetică, pentru a crea o anume coerență în piața energetică din statele membre, și, (iii) avansarea implementării UPC/UEI, inclusiv depistarea acelor măsuri necesare pentru armonizarea politicilor fiscale și a reglementărilor naționale care să sprijine libera circulație a capitalului (*fully fledged*) și diminuarea fragmentării financiare în UE.

1.3.3. ... pentru care se caută soluții inovatoare de finanțare; iată că și Raportul Letta produce efecte

Pentru acest ultim punct din Declarația de la Budapesta din 8 noiembrie 2024, Spania a luat inițiativa: pentru prima oară în istoria pieței unice, un stat membru consimte posibilitatea ca mai multe state membre (minim trei) care au aceleași opinii (*like-minded*) să se poată coaliza și să ajungă la un acord pentru a avansa mai rapid un proiect⁶⁷, chiar și atunci când alte state membre se opun sau sunt mai precaute. Inițiativa spaniolă cuprinde două propuneri.

Prima propunere spaniolă de grăbire a integrării financiare se referă la crearea unui sistem paneuropean armonizat de rating de credit pentru acele întreprinderi mici și mijlocii care obțin mai greu finanțare decât companiile mari. Astfel s-ar putea reduce costurile de finanțare atât pe piețele de capital, cât și pe piețele de credit, ceea ce va permite unei companii spaniole, de exemplu, să obțină finanțare în condiții mai competitive din alt stat membru participant la acest tip de integrare financiară. Din punct de vedere juridic, legislația UE permite un cadru de cooperare sporită între nouă state membre din zona euro, dar acest tip de cooperare este limitat la inițiative specifice (a fost folosit doar de patru ori) dar nu a funcționat când a fost vorba de taxarea tranzacțiilor financiare (din cauza regimului fiscal diferit în statele membre și insuficient de flexibil). A doua propunere spaniolă de grăbire a integrării financiare vizează lărgirea cadrului legal de cooperare prin crearea unui laborator de competitivitate (*competitiveness lab*), în care trei sau mai multe state membre, chiar și din afara zonei euro, ar putea testa și alte proiecte pentru o cooperare mai largă și chiar o integrare financiară mai strânsă în domeniul de securizare și până la armonizare fiscală.

⁶⁷ În UE, este nevoie, în medie, de circa 19 luni pentru aprobarea și ratificarea, de către toate statele membre, a unui proiect legislativ inițiat de CE.

Deocamdată pe agenda comitologiei de la Bruxelles sunt lansate în dezbatere două inițiative spaniole și o inițiativă franceză, toate susținute de majoritatea statelor din zona euro, pentru grăbirea adâncirii financiare și a progresului UPC/UEI.

Cele două inițiative spaniole au intrat pe agenda negocierilor din comitologia de la Bruxelles. Statele sceptice se tem de adâncirea și mai mult a fragmentării piețelor de capital, deja dezarticulată și eterogenă. Statele susținătoare (*like-minded*) cred că, astfel de inițiative pot fi un catalizator pentru atragerea altor state membre, ceea ce ar oferi mai multe avantaje decât dezavantaje pentru dezvoltarea sistemului privat și a piețelor naționale de capital.

În timp, s-a mai adăugat o a treia propunere de grăbire a integrării financiare. Franța, susținută de Italia, Spania, Polonia și Țările de Jos, optează în favoarea centralizării supravegherii băncilor și a administratorilor de active mobiliare sub umbrela Autorității Europene pentru Valori Mobiliare și Piețe, ceea ce ar permite o mai bună integrare a piețelor naționale de capital. Statele membre mici și, mai ales, cele din afara zonei euro, se opun unei astfel de proiect, de teama de a nu pierde dreptul de a-și stabili propriile reguli în sistemul financiar non-bancar național. Dependența mare și foarte mare de creditul bancar generează o nevoie acută de a prioritiza stabilitatea financiară a instituțiilor de credit ca obiectiv financiar strategic al CE, iar în actualul context european și global, sănătatea sistemului financiar non-bancar contează mai mult decât dezideratele politice interne din unele state membre din afara zonei euro. Această observație rezonază cu avertismente din raportul Draghi și din raportul Letta cu privire la riscurile imobilizării economiilor private într-un sistem lăsat doar la discreția reglementării și supravegherii autorităților naționale.

Raportul Letta mai adaugă un argument politic puternic: piața unică este esențială pentru a finanța priorități europene din banii economisiți de cetățenii europeni pentru bunuri publice europene; stabilitatea sistemului financiar european, la fel ca și moneda euro, sunt ele însele, bunuri publice europene la fel de prețioase ca cele patru libertăți fundamentale oferite de piața unică.

1.4. Posibilă schimbare a principiilor de alocare a fondurilor europene

Este destul de probabil ca următorul plan bugetar european (CFM 2028-2034) să schimbe principiile actuale de alocare a fondurilor europene. Deocamdată se are în vedere o centralizare mai riguroasă a celor 530 de programe în vigoare.

Spre final de mandat, vechea CE a demarat câteva discuții principiale cu privire la următorul plan bugetar european (CFM 2028-2034). Miza de fond este tatonarea schimbării principiilor actuale de alocare a fondurilor europene, respectiv a filozofiei de accesare a banilor europeni; în viziunea noii CE, președinta von der Leyen⁶⁸ a anunțat că disponibilizarea fondurilor europene ar trebui să se facă în condiții mult mai stricte decât în exercițiile anterioare de CFM. Concret, se propune abordarea noului CFM 2028-2034 într-un mod mai simplificat – prin reducerea numărului de programe și gestionarea acestora la nivel național, și într-o manieră mai flexibilă, în sensul în care **distribuirea fondurilor europene pentru fiecare stat membru să fie condiționată de rezultatele evaluării anuale a planurilor fiscale și a strategiei fiscale multianuale**, respectiv în funcție de gradul de sustenabilitate a indicatorilor aferenți PSC și noului cadru de guvernanță fiscală. **Această schimbare de filozofie ar permite redistribuirea fondurilor europene către alte sectoare**, în caz de necaz și dacă circumstanțele o impun. S-ar putea astfel ajunge ca noul CFM să cumuleze toate cele aproximativ 530 programe în vigoare, din care 398 sunt aferente politicii de coeziune, pe care apoi

⁶⁸ „New EU budget, how von der Leyen wants to revolutionise it and who opposes”. EUnews, 8 October 2024, URL: <https://www.eunews.it/en/2024/10/08/new-eu-budget-how-von-der-leyen-wants-to-revolutionise-it-and-who-opposes/>

să le redistribuie sub umbrela unor conturi naționale de fonduri europene, ceea ce ar conduce la 27 programe operaționale naționale, câte unul pentru fiecare stat membru UE, pentru mai mult control intern la alocarea fondurilor.

Ca orice nouă propunere a CE, statele membre au păreri pro și contra. Avantajul centralizării, din perspectiva statelor frugale, este o mai bună gestionare a fondurilor la nivel național. Dar, alte state membre, în speciale cele cu o structură regională puternică, consideră că aceasta schimbare de viziune a Comisiei echivalează cu o extindere de competențe în ceea ce privește cheltuirea fondurile europene, ceea ce ar putea slăbi rolul politicii de coeziunii în reducerea disparităților economice și sociale între regiunile Uniunii. O altă vulnerabilitate semnalată de unele state membre este riscul de a conecta distribuția fondurilor europene cu partidele politice aflate la guvernare, care ar putea decide alocarea resurselor mai degrabă pe criterii politice decât pe criterii de eficacitate.

1.4.1. Pe partea de venituri

A] Extinderea sancțiunilor financiare aplicabile Rusiei pentru o perioadă de trei ani
În prezent, sancțiunile UE sunt reînnoibile la fiecare șase luni. Însă, SUA (Administrația Biden) a condiționat participarea la împrumutul G7 de modificarea acestei cutume a UE, iar Ungaria a anunțat că va decide după rezultatul alegerilor din SUA. CE, la final de mandat, a discutat trei opțiuni de prelungire a perioadei de sancțiuni de la șase la 36 de luni, cu posibilitatea de prelungire pe termen nelimitat: (i) opțiunea de înghețare a activelor suverane rusești timp de cinci ani, cu o revizuire a listei de sancțiuni o dată pe an, ceea ce ar îngreuna opoziția Ungariei; (ii) opțiunea de reînnoire a activelor înghețate la fiecare 36 de luni, prin vot unanim; (iii) opțiunea de extindere a perioadei de reînnoire a sancțiunilor la 36 de luni. UE trebuie să adopte una din aceste opțiuni până la sfârșitul acestui an, altminteri se va ajunge la un vot cu majoritate calificată, oferind Ungariei încă o oportunitate de veto.

În actualul context de după 5 noiembrie 2025, o altă posibilă soluție pentru UE ar putea fi continuarea actualei cutume, deci fără prelungirea sancțiunilor solicitată de Administrația Biden și angajarea unui împrumut mai mare pentru UE de până la 40 miliarde dolari.

B] Continuarea sancțiunilor asupra mașinilor electrice importate din China

CE a implementat Regulamentul nr. 2754/29 octombrie 2024, cu aplicare directă și imediată⁶⁹, care conferă statelor membre⁷⁰ dreptul de a impune tarife de până la 45,3 la sută la importurile de vehicule electrice chinezești care sunt produse pe bază de subvenții. Aceste taxe se vor constitui venituri suplimentare la Bugetul UE. Decizia UE are la bază o analiză efectuată de CE asupra pieței vehiculelor electrice⁷¹, a modului de

Noul CFM 2028-2034 va avea nevoie de venituri suplimentare. Fructificarea veniturilor obținute din înghețarea activelor rusești este o opțiune. Suplimentar...

⁶⁹ EurLex, Regulation (EU) 2024/2754 of 29 October 2024 imposing a definitive countervailing duty on imports of new battery electric vehicles designed for the transport of persons originating in the People's Republic of China, 29 October, 2024, URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202402754

⁷⁰ 10 state membre au votat pentru impunerea de tarife (Franța, Italia, Polonia, Țările de Jos, Bulgaria, Danemarca, Irlanda și statele baltice), cinci state membre au votat împotriva impunerii de tarife (Germania, Ungaria, Slovenia, Slovacia și Malta) și 12 state membre, printre care și România, s-au abținut – surse interne.

⁷¹ Fundamentarea deciziei a fost prezentată pe larg în Raportul EuroMonitor nr. 16, pp. 23-25.

acordare a subvențiilor de la stat și a împrumuturilor de la bănci chinezești pentru producătorii de automobile și furnizorii acestora din China. Perioada de taxare va dura până la cinci ani iar taxele variază de la 7,8 la sută pentru autoturismul electric Tesla și până la 35,3 la sută pentru autoturismul electric SAIC/MG.

Germania, cel mai mare producător auto al UE, a avut, cum era de așteptat, cea mai vocală poziție, în sensul că se așteaptă la o modificare structurală a pieței auto europene; statele membre producătoare auto ar putea concura între ele pentru a convinge producătorii chinezi de vehicule electrice să-și mute producția de automobile electrice pe teritoriul UE. Privit în actualul context de competitivitate, scopul acestei mișcări ar fi benefic UE, căci ar aduce valoare adăugată reală, dacă și profiturile vor rămâne în UE (Ernst, 2024)⁷².

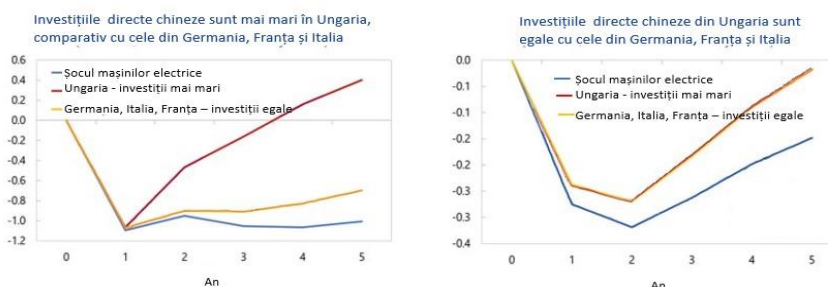
Decizia UE și a altor 10 state producătoare auto care au votat pentru introducerea de tarife a suscitât interes pentru a se măsura efectul macroeconomic al unei astfel de decizii, apreciată ca fiind cea mai gravă escaladare comercială din ultimii 10 ani. Potrivit FMI, pentru UE în ansamblu, costul PIB al acestei schimbări este mic pe termen scurt (în intervalul 0,2-0,3 la sută din PIB) și aproape de zero pe termen lung. Doar că, efectele negative pe termen scurt sunt mai semnificative pentru economiile mici, dependente în mare măsură de sectorul auto, așa cum sunt statele membre din Europa centrală și de est (Slovacia, Ungaria și, posibil, România). O altă concluzie desprinsă din analiza FMI este că, dacă și China va opta pentru mutarea fabricilor sale în state membre din UE, atunci creșterea suplimentară a intrărilor de investiții străine directe din China ar avea ca rezultat producerea de mai multe automobile electrice chinezești în Europa centrală și de est, ceea ce ar putea compensa pierderile survenite din trecerea de la un lanț de producție a motoarelor cu ardere internă la un lanț de producție electric (Wingender *et al.*, 2024)⁷³. Depinde, însă, cum va opta China să investească în UE. FMI vede posibile două scenarii de impact pentru patru state membre relevante pentru sectorul auto european (Germania, Franța, Italia și Ungaria). În primul scenariu, China ia în calcul o creștere a investițiilor sale directe în mod egal și direct proporțional cu dimensiunea celor patru state membre, ceea ce ar genera o amploare similară (suprapusă) a șocurilor structurale, cu o inversare parțială a revenirii cererii de automobile (Grafic 1.3. – graficul din dreapta). Pentru o a doua alternativă, dacă, însă, Ungaria primește mai multe investiții directe chineze (investiții directe disproporționate), atunci se poate ajunge la o creștere a cererii de vehicule electrice maghiare mai mare decât a celor franceze, italiene sau germane (Grafic 1.3. – graficul din stânga).

... începând cu
29 octombrie 2024 se
adaugă sumele
provenite din
introducerea de tarife
pentru importurile de
vehicule electrice.

⁷² A. Ernst „High tariffs on Chinese electric cars: a good move?“, *Eurotopics*, 7 October 2024, URL: <https://www.eurotopics.net/en/327337/high-tariffs-on-chinese-electric-cars-a-good-move>

⁷³ P. Wingender, J. Yao, R. Zymek, B. Carton, D.A. Cerdeiro, and A. Weber „Europe’s Shift to EVs Amid Intensifying Global Competition“, *IMF Working Papers* 2024, 218, <https://doi.org/10.5089/9798400291371.001>

Grafic 1.3. Impactul investițiilor directe chineze asupra PIB în primele patru state europene producătoare de mașini electrice (inegal versus egal proporțional, abatere procentuală de la starea de echilibru)

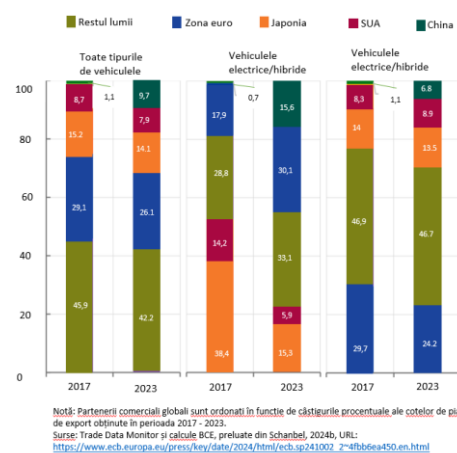

Sursa: FMI, Wingender et al., 2024

Și BCE (Schnabel, 2024b⁷⁴) documentează că, în ceea ce privește cota globală a valorii de piață a exporturilor, zona euro depășește cu mult China ca pondere în exportul total de vehiculele electrice și hibride (30 față de 16 la sută în 2023), dar și ca dinamică în timp (de la 18 la sută în 2017 la 30 la sută în 2023) – Grafic 1.4.

... și, este posibilă devansarea intrării în vigoare a noului regim vamal european, ca urmare a creșterii uriașe a numărului de colete comandate de cetățenii europeni de pe website-urile chinezești.

Grafic 1.4. Structura la export în funcție de tipurile de vehicule (%)

Sursa: Schnabel, 2024b

Deocamdată, nu se știe care va fi poziția SUA în viitor; până în prezent, prin IRA, au fost încurajați producătorii locali americani și descurajate importurile din China. Cu toate acestea, Anne Krueger (2024) argumentează de ce tarifele impuse unilateral de SUA și sancțiunile economice aferente nu au făcut decât să crească prețurile pentru consumatorii americani, fără însă a se atinge obiective strategice mai largi; ca atare, o abandonare a unilateralismului ar fi o cale mai înțeleaptă pentru viitor pentru a se putea ajunge la măsuri multilaterale

coordonate cu partenerii europeni⁷⁵. Deocamdată nu se poate vorbi de o poziție comună UE-SUA în ceea ce privește sectorul auto electric.

Ca reacție la decizia UE, Ministerul Comerțului din China a criticat decizia UE ca fiind protecționistă „de concurență neloială”⁷⁶ și a ripostat prin introducerea de taxe vamale la importuri de produse europene specifice (cognac francezesc, carne de porc iberico și produse lactate pentru care China este în topul exporturilor europene).

⁷⁴ I. Schnabel „Escaping stagnation: towards a stronger euro area”, Speech at a lecture in memory of Walter Eucken, 2 October 2024b, URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp241002_2~4fbb6ea450.en.html

⁷⁵ A. O. Krueger „America’s Protectionist Policies Are Backfiring”, Project Syndicate Article, 4 October 2024, URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/why-us-protectionist-trade-policies-are-counterproductive-by-anne-o-krueger-2024-10>

⁷⁶ „China a subliniat în mod repetat că ancheta antisubvenție a UE asupra vehiculelor electrice chinezești are multe aspecte nerezonabile și neconforme și este o practică protecționistă de „concurență neloială”, CNBC, 29 October 2024, URL: <https://www.cnbc.com/2024/10/30/china-does-not-agree-or-accept-the-eus-ev-tariffs-says-negotiations-are-still-ongoing.html>

Negocierile UE-China pentru deblocarea acestui diferend continuă, cu toate că la Organizația Mondială a Comerțului⁷⁷ se află pe rol o acțiune în justiție depusă de China în temeiul mecanismului de soluționare a disputelor și contestată de CE ca fiind vorba despre un „abuz de apărare comercială din motive nepotrivite (...) ceea ce reprezintă o încălcare clară a regulilor OMC”⁷⁸.

C) Regimul vamal (ne)aplicabil coletelor comandate de pe website-uri precum Temu și Shein care intră în UE din China

O altă problemă care se conturează a fi problematică pentru UE a fost semnalată la audierea comisarului Šefčovič desemnat pentru comerț și securitate economică (*trade and economic security & interinstitutional relations and transparency*) și se referă la urgența schimbării poziției cu privire la regimul vamal european și a regimului fiscal aplicabil direct. Noul comisar propune intrarea acestuia în vigoare în 2026 sau chiar în 2025, și nu în 2028, ținând cont că fluxul și conținutul coletelor comandate de pe website-uri precum Temu și Shein care intră în UE din China sunt „aproape imposibil de controlat fără instrumente adecvate”; deja numărul de pachete atinge 4 miliarde, majoritatea ajungând cu avionul, fără să respecte standardele comerciale ale UE (Šefčovič, 2024⁷⁹). CE a lansat o anchetă asupra lui Temu pentru a verifica dacă este vorba de mărfurile nesigure și ilegale care ne inundă piața unică.

1.4.2. Pe partea de cheltuieli

A) Planurile fiscal-structurale pentru anul 2025

La data de 26 noiembrie 2024, CE⁸⁰ a emis o opinie cu privire la primul ciclu de implementare a noului cadru de guvernare economică intrat în vigoare la 30 aprilie 2024. Ce aduce nou acest cadru comun al regulilor fiscale este diferențierea care se face acum între statele membre în funcție de situația lor fiscală pe considerente de sustenabilitate pe termen mediu și lung. Ca notă optimistă, CE speră că recenta reformă a PSC și a cadrului european de guvernare să poată eficientiza mai bine coordonarea politicilor economice între statele membre. Ca recomandare generală, CE încurajează toate statele membre să-și alinieze obiectivele fiscale naționale cu obiectivele de politici economice și cu obiectivele geostrategice naționale într-o manieră cât mai coerentă și mai consistentă și, de preferat, pe mai multe cicluri electorale.

⁷⁷ „China initiates WTO dispute complaint regarding EU subsidy duties on electric vehicles”, WTO Dispute settlement WT/DS626/1, 14 August 2024, URL: https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/ds626rfc_14aug24_e.htm

⁷⁸ O. Gill, Reteaua X, Post 9 October 2024, URL: <https://x.com/olofgill/status/1843598755905581115>

⁷⁹ Šefčovič M. 2024, *Hearings in the European Parliament*, 5 October 2024, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241029IPR25029/hearing-of-commissioner-designate-maros-sefcovic>

⁸⁰ CE, „Communication on the 2025 European Semester: bringing the new economic governance framework to life”, 26 November 2024d, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/national-medium-term-fiscal-structural-plans_en

Pe partea de cheltuieli, vechea CE a propus, la final de mandat, flexibilizarea condițiilor de accesare a fondurilor de coeziune neutilizate până în prezent.

Opinia CE cuprinde un număr de patru documente: (i) evaluări ale planurilor fiscal-structurale pe termen mediu transmise de 21 state membre (inclusiv România); (ii) evaluări pentru proiectele de planuri bugetare pentru 2025 transmise de 17 state membre din zona euro; (iii) evaluări ale stadiului de implementare a măsurilor cerute anterior pentru acele opt state membre aflate în PDE (Belgia, Franța, Italia, Ungaria, Malta, Polonia și Slovacia și România); suplimentar, (iv) CE a mai elaborat un raport suplimentar prin care atenționează cu privire la (ne)respectarea criteriului fiscal de la Maastricht pentru alte două state membre (Austria și Finlanda).

În cazul României, CE a evaluat Planul național fiscal-structural pe termen mediu transmis de Guvernul României către Consiliul și CE, la data de 25 octombrie 2024 și, a emis următoarele două recomandări:

- Rata maximă de creștere nominală a cheltuielilor bugetare nete (ca rate anuale și cumulate de creștere, în termeni nominali) să nu depășească următoarele plafoane: 5,1 la sută în 2025, 4,9 la sută în 2026, 4,7 la sută în 2027 și 4,3 la sută în 2028.
- Implementarea setului de reforme și de investiții care stă la baza extinderii perioadei de ajustare fiscală de la patru la șapte ani, conform calendarului de implementare agreat cu autoritățile române.

În plus, Consiliul invită România să se asigure că îndeplinirea acestor recomandări se realizează în mod consistent și coerent cu reformele și investiții menționate în Recomandările Specifice de Țară din ciclul Semestrul European 2025 și în linie cu prioritățile comune ale Uniunii⁸¹.

B] Reorientarea fondurilor europene de la coeziune către apărare

Rezultatul alegerilor din SUA din 5 noiembrie 2024 a produs efecte imediate în UE. CE a anunțat, în partea a doua a lunii noiembrie 2024⁸², flexibilizarea condițiilor de accesare a fondurilor de coeziune neutilizate până în prezent – circa 95 la sută din aproximativ 130 miliarde euro prevăzuți în CFM 2021-2027 – în limitele juridice permise prin actualul cadru legal al UE. Începând cu luna decembrie 2024, fondurile de coeziune urmează să fie disponibile pentru finanțarea achizițiilor de echipamente de apărare și securitate (*doar* ca finanțare indirectă, pentru așa-numitele „produse cu dublă utilizare”) și a proiectelor de mobilitate militară (cele care contribuie la consolidarea drumurilor, podurilor și infrastructurii energetice pentru a permite trecerea și funcționarea în siguranță a echipamentelor UE și a militarilor NATO). Acest tip de flexibilizare bugetară va include autorizarea finanțării pentru stimularea producției de arme și muniție, deși interdicția de a folosi fondurile UE pentru achiziționarea acestor arme va rămâne în continuare.

⁸¹ CE „Recommendation for a Council Recommendation endorsing the national medium-term fiscal-structural plan of Romania”, 26 November 2024e, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/national-medium-term-fiscal-structural-plans_en#romania

⁸² Consiliul European, *Mid-term revision of the EU long-term budget 2021-2027*, ongoing negotiations, 2024d, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-long-term-budget/mid-term-revision-of-the-eu-long-term-budget-2021-2027/>

C] Restructurarea și/sau amânarea rambursării datoriei comune a UE

Pandemia și, mai apoi, finanțarea redresării și a rezilienței statelor membre, a adus o premieră în politicile fiscale ale Uniunii: o datorie comună suverană a UE care a evoluat de la zero stoc la creșteri de circa 30 miliarde euro pe an și devine scadentă începând cu următorul CFM 2028-2034 și până în 2058, cu excepția cazului în care țările decid în mod colectiv să amâne sau chiar să renunțe la graficul de rambursare. Suma totală de rambursat este de 357 miliarde euro sub formă de granturi, la care se adaugă o dobândă estimată la 220 miliarde euro; sarcina pentru CFM 2028-2034 este de 30 miliarde euro pe an.

Există un acord la nivelul Consiliului cu privire la rambursarea datoriei suverane europene prin adăugarea de noi taxe UE, dar vechea CE nu a făcut niciun progres în acest sens din cauza reticenței guvernelor de a acorda CE competențe suplimentare de creștere a veniturilor la Bugetul UE. Este posibil ca alternativele propuse de vechea CE – reducerea cheltuielilor cu o sumă echivalentă pe an sau creșterea contribuțiilor finanțate la nivel național – să nu întrunească sprijinul unanim al tuturor statelor membre. Și, nu în cele din urmă, s-a putea lua în considerare și alternativa de restructurare a datoriei UE și/sau de amânare a rambursării potențial pe termen nelimitat, ceea ce nu este imposibil dar este sigur dificil de implementat din cauza obstacolelor legale și politice. Avantajul major al unei astfel de opțiuni este redirectionarea banilor către finanțarea celor trei priorități de politici economice anunțate de actuala Comisie; plus că ar întări prezența UE pe piețele internaționale de capital, care până acum au fost entuziaste în a cumpăra obligațiuni UE. Pericolul cel mai mare cu această opțiune este că orice încercare de a emite (sau de a reînnoi) obligațiuni europene ar putea fi, cel mai probabil, contestată în instanță (cel mai la îndemână exemplu este Curtea constituțională germană, pe motiv că aceasta este o modalitate de a genera în mod permanent datorie UE, o anatemă clasică în Germania).

2. De ce avem nevoie de și trebuie să fim în OCDE⁸³

OCDE (*Organisation for Economic Cooperation and Development*) este întruchiparea organizațională a gândirii ce promovează economia liberă, democrația liberală. Țările care fac parte din OCDE au avut evoluții economice și sociale generate de spirit antreprenorial și credința că democrația liberală⁸⁴ (de pus în contrast cu „democrația iliberală”, care sună, totuși, a oximoron) este regimul politic ce susține dezvoltarea și asigură libertăți individuale fundamentale.

OCDE funcționează acum într-o lume în schimbare, multipolară, cu multe tensiuni, conflicte militare. Trebuie spus totodată că, din păcate, „democrația liberală” este

⁸³ După Dăianu D., (2024), text publicat pe websiteul Consiliului Fiscal, disponibil la: <https://www.consiliulfiscal.ro/>

⁸⁴ Se poate spune că democrația liberală este esențializată de separația puterilor, ceea ce americanii numesc *checks and balances*, care favorizează garantarea drepturilor individuale fundamentale. John Kenneth Galbraith vorbește în acest sens despre „*countervailing power*” (forță de contrapondere). Galbraith, J. K. “Countervailing Power”, *The American Economic Review*, vol. 44, no. 2, 1954, pp. 1-6. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/1818317>

erodată de mai mult timp, cu manifestări și tendințe iliberale accentuate în chiar țări cu tradiții democratice îndelungate⁸⁵. Explicația pentru această evoluție o găsim în politici publice adesea mioape (ce au promovat, *inter alia*, o globalizare neîngrădită (de tip libertarian)⁸⁶, liberalizarea cvasideplină a sistemelor financiare, neglijarea aspectelor distributive, o imigrație uneori necontrolată, subestimarea aspectelor identitare și a spiritului național, o detașare a elitelor (*establishment*-ului) de cetățeni care în UE este numit „deficit democratic”; toate acestea au condus la ceea ce Martin Wolf⁸⁷ numește o „criză a capitalismului democratic” (Wolf, 2023)⁸⁸.

În SUA, în Europa, există tensiuni și dispute politice ce exprimă divizări, fracturi sociale și diferențe ideologice (între conservatori, partide *mainstream*, de extremă dreaptă și extremă stângă) foarte greu de conciliat în actul de guvernare, în politici publice⁸⁹. Alegerile europarlamentare din 2024, formarea de guverne în UE în care partide de extremă dreaptă acced la putere, vorbesc cu claritate privind curenți de profunzime în lumea avansată economic, în lume în general.

Pentru cei orbi, sau fundamentalisti (adepti ai statului minimal), trebuie amintit că economia de piață nu înseamnă un stat inexistent ca actor economic; există o coabitare între sectorul public și cel privat, impusă de mersul istoriei, care să asigure cetățenilor bunuri publice și private necesare, în raport cu resursele disponibile. Nu există proporții statuate privind relația privat-public; din acest punct de vedere există diferențe chiar semnificative între economii din UE (ex: dirijismul francez vs. sistemul de „*Ordnungspolitik*” (economia socială de piață) din Germania), între un „model european”, fie el cu mai multe variante, și cel din SUA, acesta din urmă cu accent mai mic pe incluziune socială.

Prezența statului în economie, existența unui sector public, nu implică o creștere cvasiautomată a datoriilor publice, a deficitelor bugetare. Ceea ce s-a întâmplat în ultimele decenii în țări dezvoltate, dincolo de nevoia de amortizare a șocurilor adverse teribile, exprimă și greșeli de politică economică, abordări diferite în politici publice (exemplificate de dezbateră reguli vs. discreționarism/*rules vs. discretion*); că așa este se vede și din starea mai bună a finanțelor publice în țări scandinave (în pofida faptului că au mecanisme de asistență socială generoase) față de situația din alte țări din UE, sau din SUA (Graficele 2.1-2.8). Aceste diferențe sunt tema de discuție în OCDE, în grupuri de lucru ale Comisiei Europene, în instituții financiare specializate⁹⁰.

⁸⁵ Aceste tendințe au fost examinate în Dăianu, D. “Democrație liberală vs. democrație iliberală – de ce cresc înclinațiile autoritariste”, Hotnews și Contributors.ro, 2018 și “Noul protecționism: de unde vine și încotro duce?”, OpiniiBnr.ro, 2017, “The Inward-looking syndrome: where does it come from and where could it go”, Western Commerce Review, Spring 2017. Aceste texte sunt reluate în Dăianu, D. “Economia și Pandemia”, Polirom, 2021.

⁸⁶ Care, cum remarcă Yascha Mounk, este un “liberalism nedemocratic” (“The People vs. Democracy: why our freedom is in danger and how to save it”, Cambridge MA, Harvard University Press, 2018. Vezi și Dani Rodrik, “The Double Threat to Liberal democracy”, Project Syndicate, 13 February, 2018. Aceasta provocare pentru democrația liberală este de pus în relație cu puterea marilor corporații, care influențează deciziile de politică publică nu arareori.

⁸⁷ Unul dintre cei mai cunoscuți editorialiști de la *Financial Times*.

⁸⁸ Este o temă abordată amplu după criza financiară globală izbucnită în 2008 - a se vedea și Robert Reich, fost ministru al muncii în administrația Obama, “Saving capitalism for the many, not the few”, New York, 2016; Paul Collier “The Future of capitalism”, London, Penguin, 2018; Steven Levitsky și Daniel Ziblatt: “How Democracies Die”. London, Penguin, 2018), etc.

⁸⁹ Barbara F. Walter, profesor de științe politice la Universitatea San Diego vorbește chiar de gestația unor conflicte civile (*civil wars*) în societăți avansate, în democrații care suferă de erodarea unor baze sociale și politice și devin “anocratii” (anocracies), ceva aflat în zona gri între democrație și autocrație (“How Civil Wars Start”, Random House, London, 2022).

⁹⁰ O analiză interesantă a problematicei datoriilor publice și private în economiile avansate și emergente din UE are Valentin Lazea: “O teorie morală a politicilor monetare și fiscale”, București, 2023.

Oricum, aderarea la OCDE simbolizează intrarea într-unul dintre cluburile „instituționale” ce reprezintă lumea democratică, într-un mare *think-tank*, care diseminează „practici bune”. Pentru România era firesc să înceapă discuții pentru aderarea la OCDE cu ani în urmă și, probabil, intrarea efectivă se va realiza în această decadă.

Este de notat că România ar fi, alături de Bulgaria și Croația, între ultimele state din UE ce ar adera la OCDE; este o constatare ce duce gândul la parcursul sinuos și complicat al integrării României în UE – cu MCV (mecanismul de cooperare și verificare) înlăturat recent, cu intrare în spațiul Schengen numai pe cale aeriană într-o prima fază (în 2024), cu condiții de intrare în zona euro ce sunt departe de a fi îndeplinite. Aceste date sunt o temă de meditație pentru cei care construiesc politici publice și cei interesați de locul României în Europa.

2.1. OCDE: puțină istorie și prezent

Trăim vremuri extrem de învolburate, dificile, sub povara unei suite de șocuri care au răvășit economii, dezvoltate și mai puțin dezvoltate, peste tot în lume. Sunt de considerat aici urmări ale pandemiei, șocul prețurilor la energie care a readus în minte stagflația (concomitent stagnare economică și inflație – ceea ce contrazicea o teză standard a macroeconomiei) de acum câteva decenii⁹¹ și care este de judecat și prin prisma tranziției către „energie verde”, a impactului inteligenței artificiale, și nu în cele din urmă a contextului geopolitic – cu confruntări militare de amploare, o nouă cursă a înarmărilor. Aceste șocuri parcă împing lumea către o stare de dezordine, anarhie, ceea ce Robert Kaplan profetea acum mai bine de două decenii în „The Coming anarchy” (Kaplan, 2000).

OCDE, înființată în 1961 a avut ca precursor Organisation for European Economic Cooperation – OEEC, organizație formată în 1948 și care era strâns legată de Planul Marshall. Acest plan, gândit de SUA, a avut ca scop reconstrucția Europei devastate de al doilea război mondial. Numai țările neafiliate în sfera de influență sovietică au beneficiat de ajutorul oferit de Planul Marshall și după 1952 (când Planul a încetat să funcționeze) de coordonarea și sprijinul oferite de OEEC. Aceasta din urmă și apoi OCDE au operat în contextul confruntării geopolitice și ideologice dintre vestul democratic și blocul sovietic. Această aserțiune trebuie însă să fie nuanțată întrucât, de exemplu, Spania (sub Franco), Portugalia (sub Salazar), Grecia sub dictatura coloneilor (ce a fost instalată totuși la peste un deceniu de la semnarea de către statul elen a actului fondator al OCDE în 1961), nu puteau fi considerate țări cu regim democratic. Dar ele erau excepții ce parcă întăreau regula. Și nu întâmplător, din lumea arabă, de pildă, nu există state membre ale OCDE. Poate însă că viitorul va aduce situații inedite din acest punct de vedere, ținând cont de noul război rece și considerente de *realpolitik*⁹².

OCDE a avut dintotdeauna o dimensiune geopolitică încercând să concilieze crezul ei de organizație ce promovează valori democratice și practici bune (și acestea nu inflexibile când erau invalidate de realitate – de exemplu deschiderea contului de capital

⁹¹ Drept urmare la șocul prețului țițeiului provocat de state care au format cartelul OPEC.

⁹² Este posibil ca țări din zona Golfului, ce sunt foarte bogate și au relații bune cu SUA, să formeze, dacă doresc, un grup aparte de colaborare cu OCDE, chiar dacă unele dintre ele (inclusiv Arabia Saudită) au relații amicale cu Rusia și China.

indiferent de condiții (și FMI și-a modificat viziunea în această privință cu două decenii în urmă), sau prezența statului în domenii strategice), cu un pragmatism impus de imperative geopolitice. Primirea în OCDE a unor țări din afara Europei ilustrează nu numai nevoia de a aduce laolaltă țări care îmbrățișează filosofii economice și politice comune/înrudite, ci și un răspuns la o redistribuire a puterii economice în lume⁹³, tensiuni geopolitice. Această dimensiune crește în prezent pe fondul confruntărilor militare, al ascensiunii economice, tehnologice și militare a Chinei, apariției grupului BRICS (ce reprezintă, într-un fel, așa numitul *Sud Global*). Cât de întortocheate sunt cărări ale geopoliticii se poate vedea și din intenția Turciei, ce este stat membru al OCDE, să între în BRICS; ea ar fi un caz special dat fiind că este și stat membru NATO. Turcia ar fi motivată să facă acest pas și de ținerea la ușa UE de mai bine de două decenii. Există și un caz aparent în oglindă, cu Brazilia (stat membru al BRICS) care bate la ușa OCDE. Trebuie spus că OCDE a încetat cooperarea cu Rusia după invadarea de către aceasta a Ucrainei – și Belarusul a pierdut același statut.

OCDE încearcă să faciliteze dialogul între doi mari competitori economici: SUA și UE. Mai ales în chestiuni comerciale există disonanțe dintr-un motiv simplu: concurența este în natura economiei de piață și interese industriale și comerciale pot intra în coliziune. Europeanii mereu au deplâns handicapul pe care îl au față de firmele americane cu alonjă globală, foarte greu de stăvilit. Merită să amintim în acest sens volumul lui J.J. Servan Schreiber, *Le Defi Americain* (Sfidarea americană) (Paris, 1969) care avea accente strategice de sorginte gaulistă și care au rămas constant în mentalul colectiv și politic al Franței; și alți analiști europeni au scris din perspectivă similară de-a lungul anilor. Raportul Draghi (2024) privind competitivitatea UE vorbește de acest handicap, de faptul că UE pierde teren față de SUA și China în domenii de vârf (inclusiv inteligență artificială), că este nevoie de intervenție guvernamentală pentru a depăși această situație. Sprijin guvernamental mai puternic la nivelul UE ar fi însă o schimbare radicală de viziune dacă ne gândim la ce înseamnă piață unică, regulile privind ajutorul de stat. Acest raport, ca și alte documente programatice ale Comisiei, ale instituțiilor Europene, trebuie să fie studiate cu atenție la București, România fiind stat membru al UE.

Trăsăturile vremurilor actuale sunt ilustrate de teme cheie pe agenda OCDE, ca organizație ce promovează practici de guvernare, valori de echitate, incluziune, o relație bună a omului cu Natura, impactul inteligenței artificiale, etc. S-a văzut în noianul de crize ce s-au succedat în ultimii ani că nici societățile cele mai bogate și dezvoltate tehnologic nu au fost scutite de dificultăți mari în a absorbi șocuri puternice, că ceea ce numim capital social și capital politic sunt sever testate.

Nu întâmplător, OCDE ca și alte organizații internaționale specializate (FMI, Banca Mondială, BEI, BERD, etc.) subliniază rolul „încrederii” (*trust*) în relația dintre cei care guvernează și societate. Unde instituțiile funcționează mai bine, capitalul de încredere se erodează mai puțin și societatea se poate mobiliza mai ușor în fața adversităților – la nivel individual, de grup/comunitate, corporatist, etc.

⁹³ Astfel, după date ale Băncii Mondiale, G7 (Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit, SUA) deține cca. 45 la sută din PIB mondial în 1994, în timp ce în 2022 ponderea a fost de cca. 29 la sută. În aceeași perioadă de timp BRICS (Brazilia, China, Egipt, Etiopia, India, Iran, Rusia, EAU și Africa de Sud) a evoluat de la cca. 19 la sută la cca. 35 la sută din PIB mondial. La paritatea puterii de cumpărare China are un PIB mai mare decât al SUA, dar și populație de aproape 4 ori mai mare (SUA are deci PIB/locuitor mult mai mare).

2.2. Cum vede OCDE economia românească

Ultimele două evaluări făcute de experții OCDE (studii publicate în 2022 și 2024) se adaugă altor analize realizate de organisme specializate; mă refer la documentele ale Comisiei Europene, care judecă anual evoluția/convergența economiei românești, sau analize ale FMI, care trec dincolo de ceea ce implică consultările anuale în virtutea articolului 4. Este de subliniat că analizele de după criza financiară globală au ieșit dintr-o paradigmă simplificatoare (caracterizată, între altele, de globalizare neîngrădită a piețelor și reglementare slabă (*light touch regulation*) a sistemelor financiare) și au încercat să surprindă mai bine relația între organizarea piețelor (distribuția puterii pe piețe) și inovație, creștere economică și distribuția veniturilor, conduită în afaceri, etc. La toate acestea se adaugă atenția acordată luptei contra corupției și promovării de practici bune în sectorul public, apărarea statului de drept. Toate acestea condiționează robustețea și reziliența sistemelor societale.

Este multă analiză relevantă în studiile OCDE privind economia românească cu referire la reducerea decalajelor economice, rolul apartenenței la UE, funcționarea piețelor, politicile publice, sistemul bancar/financiar, locul IMM în textura economică, dezvoltarea sectorului IT, aspecte sociale și demografice (îmbătrânirea populației și problematica sistemului de pensii, salarizarea), discrepanțe economice regionale, coeziunea socială⁹⁴. Merită să fie notată o constatare centrală a ultimelor două studii ale OCDE: că, în mai puțin de 20 de ani România a redus decalajul PIB/locuitor față de media din OCDE de la 60 la sută la 30 la sută, iar populația amenințată de sărăcie/excluziune socială a scăzut la 30 la sută în 2020, de la cca. 50 la sută în 2010. Sunt multe date ce atestă progrese economice ale României, dar și minusuri importante – precum în sistemul educațional și sănătatea publică.

O mare problemă a economiei noastre este dezechilibrul balanței externe. PIB/locuitor (la paritatea puterii de cumpărare) a ajuns la în jur de 80 la sută din media UE, dar persistă dezechilibre externe mari; deficitul de cont curent a fost în jur de 5 la sută din PIB în 2019 și în 2020 peste 6 la sută în 2021. În 2022, pe fondul crizei energetice și al războiului din Ucraina, acest deficit a sărit la peste 9 la sută din PIB, ca în 2023 să revină la cca. 7 la sută din PIB. În UE sunt puține economii cu deficite de cont curent semnificative (media OCDE a acestui deficit a fost zero în 2019) – datele din Graficul 2.9 ilustrează problema deficitului de cont curent al României comparativ cu țările OCDE și state din UE.

Dezechilibrul extern are ca piston principal deficitul bugetar structural la care s-au adăugat efecte ale prociclicității politicii bugetare. Dar există și un deficit de competitivitate. Economia emergentă a României se confruntă cu fenomenul „deficitelor gemene” (*twin deficits*), întrucât se observă o legătură aproape ombilicală între deficitul bugetar structural (de peste 6 la sută din PIB în 2022 și 2023) și cel de

⁹⁴ Primul studiu OCDE privind România a fost publicat în 1998; indicatorul privind „încordarea structurală” (vezi Daniel Dăianu, „Resource misallocation and Strain: explaining shocks in post-command economies”, Working Paper no. 96, 1997, William Davidson Institute; Daniel Dăianu, „Inter-enterprise arrears in post-command economies” IMF Working Paper, no 94/1994) în condiții de șocuri adverse a fost folosit în acel studiu.

cont curent (în jur de 7 la sută din PIB în 2023); este de menționat că aproape jumătate din finanțarea deficitului curent se face prin împrumuturi externe.

România are o problemă de competitivitate, care explică marele dezechilibru comercial. De aceea, România are nevoie de investiții care să îi asigure o plasare mai bună în lanțurile de producție internaționale și care să o ajute să nu fie blocată în „capcana venitului mediu” (*middle income trap*), de o politică industrială și agricolă. Venituri/salarii mai bune ar atenua emigrația forței de muncă.

OCDE subliniază referitor la economia românească nevoia de consolidare fiscală, de care depinde sustenabilitatea finanțelor publice. În România nu datoria publică (cca. 50 la sută din PIB la finele lui 2023) este grijă mare, ci deficiul bugetar structural. O ajustare fiscală graduală are sens, mai ales că economia este fragilă inclusiv din cauza șocului prețurilor la energie și efectelor războiului din Ucraina. Corecția fiscală are de considerat înăsprirea politicilor monetare în lume după resurecția inflației, ceea ce crește costul finanțării și refinanțării. O concomitență de dobânzi mici (cost al creditului), reducere drastică imediată a deficitului bugetar, inflație stopată mâine și creștere economică înaltă este însă o fantezie!

Ca în toate țările din OCDE, din UE, politica macroeconomică se confruntă cu dileme mari și miracole nu există. Nu poți decât să lucrezi cu *trade-off*-uri (compromisuri) dificile, să încerci să limitezi stricăciuni și dureri. Banca centrală a României nu emite monedă de rezervă și era obligată să întărească politica monetară (în lupta contra inflației elevate), să țină cont și de pașii făcuți de Fed, BCE, de alte bănci centrale din regiune, de evoluții pe piețele financiare în general.

Deficitul bugetar a fost de peste 6,6 la sută din PIB în metodologia ESA în 2023 și poate ajunge la 8 la sută în 2024. Corecția fermă a deficitului fiscal în anii ce vin este calea de a liniști piețele financiare și de a asigura stabilitate financiară. Dacă vom valorifica exemplar fondurile europene vom atenua din impactul contracționist al consolidării fiscale.

Inflația înaltă este menționată în analiza OCDE (OCDE, 2024), în condițiile în care îngrijorări persistă în lume; este vorba de persistența și posibilitatea de a fi influențate așteptări inflaționiste, inflația de bază. Și în România șocul prețurilor la energie este cauza principală, ce conduce la efecte în lanț. Există și riscul unei spirale prețuri-salarii. Necazul este accentuat de dereglări în lanțuri de producție și de geopolitizarea pieței energiei, de fragmentarea economiei mondiale.

În UE nu există o politică energetică unitară, iar dependența sa de Federația Rusă în materie de aprovizionare cu gaz, până nu demult, a fost o mare vulnerabilitate.

România trebuie să valorifice în mod inteligent resursele sale pentru a-și susține securitatea energetică și cea alimentară. Schimbarea de climă, ce implică un preț relativ al energiei mai înalt până se va obține un alt portofoliu de resurse, reprezintă în sine un mare șoc, mai ales pentru țările cu industrii energofage, cu numeroși cetățeni cu venituri mici. Aici găsim o rațiune pentru relevanța Planului de redresare și reziliență (PNRR), care este subliniată de studiile OCDE, cât și pentru configurația unei tranziții

care să facă acest șoc suportabil economic și socialmente. Este și temei pentru măsuri excepționale luate de Guvern (cum au fost adoptate în multe state din OCDE) având în vedere tensiunile pe care acest șoc le produce în economie, în societate.

Apropo de PNRR, NGEU este politica industrială la nivelul UE, cu ipostaze naționale, în funcție de necesități specifice. În SUA, Planul Biden (*The inflation reduction Act*) este o resuscitare a viziunii New Deal din perioada interbelică – pornind de la confruntarea geopolitică și geoeconomică cu China. Așa cum pandemia a reclamat colaborare strânsă între guverne și industria farma pentru realizarea de vaccinuri, tot parteneriate guverne – sector privat sunt cerute de provocări economice și tehnologice ale viitorului – inclusiv cele derivate din dezvoltarea inteligenței artificiale și competiția globală. Dar aceste parteneriate trebuie să țină cont de limite impuse de datoriile publice și private.

România are mare nevoie de investiții publice care să o transforme structural, iar PNRR poate mari PIB potențial cu cca. 1 la sută față de media de creștere economică istorică – mai ales că pandemia a tras în jos trendul PIB-ului potențial și sechele vor dura. Experții OCDE notează evoluția investițiilor publice și consideră că PNRR poate furniza o infuzie excepțională de resurse. Dar trebuie să fie utilizate pe proiecte bune.

Analizele OCDE constată ceea ce Consiliul Fiscal deplânge de ani buni, nivelul foarte jos al veniturilor fiscale (inclusiv contribuții), sub 27 la sută din PIB (față de o medie de cca. 40 la sută din PIB în UE). Luând OCDE ca reper, din acest punct de vedere suntem foarte jos în clasament, așa cum suntem și în UE. Cu venituri atât de joase este foarte dificil să finanțezi în mod adecvat educația și sănătatea, modernizarea infrastructurii, să amortizezi șocuri adverse puternice. Iar PNRR nu poate suplini această subfinanțare cronică. Trebuie să ajungem să stăm cât mai mult pe picioarele proprii în privința resurselor bugetare. Mai ales că după 2026 un nou PNRR foarte probabil nu va mai exista, iar România, în virtutea creșterii venitului mediu față de media din UE, va beneficia probabil de mai puține fonduri structurale și de coeziune (raportat la PIB). În plus, vor crește banii necesari pentru apărare (care să ajungă de la 1,65 la sută din PIB cât au fost în 2023, la 2,5 la sută din PIB în anii ce vin). Iar România trebuie să aloce mai mult pentru educație și sănătatea publică.

Analizele OCDE, ale altor instituții internaționale de specialitate, pot ajuta România să își întărească instituțiile pentru a avea politici publice mai bune. Politici publice mai bune, investiții mai mari ar ajuta România să depășească capcana venitului mediu.

Dacă ne gândim la provocările viitorului, ce izvorăsc din schimbarea de climă, din nevoia de a avea o societate mai inclusivă, robustă, înțelegem că nivelul veniturilor fiscale/bugetare este o problemă de securitate națională. În acest sens, sunt de salutat eforturile OCDE pentru un regim fiscal internațional care să stopeze un nefast „*race to the bottom*”, optimizarea fiscală operată de mari corporații internaționale în detrimentul bugetelor naționale, abuzuri de poziție dominantă pe piețe; și paradisurile fiscale trebuie să fie combătute.

OCDE poate face mai mult pentru a ajuta contracararea amenințărilor hibride (ex.: atacuri cibernetice, *fake news*), pentru reglementarea funcționării activelor crypto, ce amenință stabilitatea financiară și activitatea băncilor centrale. Exemple de adâncire a colaborării în cadrul OCDE pot continua.

2.3. Observații finale

Vremurile sunt foarte dificile, cu o confruntare geopolitică ce aduce numeroase amenințări excepționale, între care *Armageddonul* nuclear și utilizarea distructivă a inteligenței artificiale. Este cea mai periculoasă perioadă de după al doilea război mondial, care pune în discuție repere și reguli de conduită în relațiile inter-statale. În acest context, țări mari și mici trebuie să găsească rezolvări la provocări imense și dileme de politică publică/economică și să încerce să coopereze în scopuri nobile.

S-a intrat într-un nou război rece, devenit tot mai vizibil după invadarea Ucrainei de către Rusia. Și trebuie evitată o escaladare a conflictului în Europa, ce ar putea conduce la un cataclism nuclear. Indiferent de cum se va sfârși războiul din Ucraina, Europa are nevoie de aranjamente de Securitate – un fel de Helsinki 2, care să permită un control ar cursei înarmărilor – desigur, aici trebuie inclusă în ecuație China.

România, în pofida unui progres economic incontestabil în ultimele două decenii, are de redus dezechilibre macroeconomice majore (deficit bugetar și extern), de continuat modernizarea.

Corecția macroeconomică, de care depinde stabilitatea financiară a României, va fi extrem de dificilă. Trebuie să ajungem cu deficitul bugetar la în jur de 2 la sută din PIB (cu spațiu fiscal față de pragul de 3 la sută din PIB ce este reper tradițional în cadrul fiscal din UE). Fără corecția fiscală nici nu se poate concepe aderarea la zona euro.

Față de deficitul de acum, de 7-8 la sută din PIB, ar fi deci cca. 5 la sută din PIB corecție fiscală necesară. Iar această ajustare nu se poate efectua numai pe parte de cheltuieli având în vedere nivelul veniturilor fiscale de 26-27 la sută din PIB, subfinanțarea cronică a educației și sănătății publice. Este necesară totodată reforma administrației publice. Reformele (la pensii și salarii) complică corecția macroeconomică.

Există o rezistență enormă la corecție macro fiindcă reprezintă în esență extracție de venituri din societate echivalentă cu reducere de împrumuturi de aceeași magnitudine. Vom asista la un război distribuțional în societate, vizibil și invizibil: între mediul de afaceri și bugetari, salariați și patroni (muncă și capital), între actori interni și actori externi.

Corecția este mai grea și pentru că se va cheltui mai mult pentru apărare (în 2023 numai 1,6 la sută din PIB a fost bugetul apărării, față de 2,5 la sută angajament), aproape de pierderea „dividendului păcii”. Corecția nu se poate face în trei ani (2025-2027), iar reformele pot prelungi perioada de corecție. Oricum, piețele vor să vadă un plan clar de ajustare. Ajustarea reclamă reforma regimului fiscal (reașezare fiscală) și o colectare mult mai bună de taxe și impozite. Investiții bune și reforme trebuie să mărească competitivitatea economică (reducerea deficitelor externe).

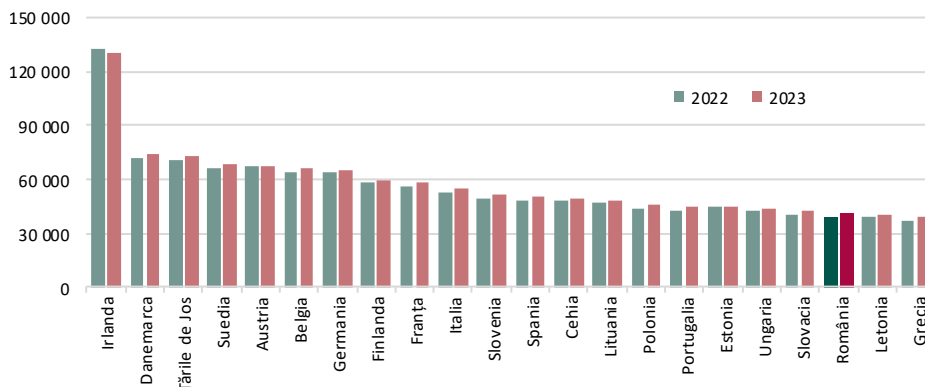
Trebuie întărite instituțiile – colectarea slabă a veniturilor fiscale exprimă slăbiciune instituțională și lipsă de încredere în autorități publice, conivențe, erori comise în trecut privind regimul fiscal și politica veniturilor). Lupta contra corupției și extragerii de rente din bani publici trebuie să fie cât mai fermă.

Intrarea în OCDE poate ajuta întărirea instituțională a României, depășirea capcanei venitului mediu, obținerea unui rating de țară mai bun⁹⁵.

Modernizarea în continuare a României nu poate fi pusă pe un pilot automat construit din recomandări date de instituții internaționale. România are nevoie de o însușire (*ownership*) proprie a formulării și aplicării de politici publice, care să definească interese naționale în mod concret, să țină cont de relații de putere în UE și pe plan internațional, să încerce să creeze avantaje competitive în raport cu resursele disponibile – într-un mediu geopolitic foarte complicat, în condițiile fragmentării economiei globale, ale unui nou război rece. Trebuie să avem mai multă tărie instituțională autohtonă, ca dovadă de maturizare societală și demnitate națională.

PS. Lupta pentru democrație nu înseamnă numai confruntare între state democratice și state autocrate, ci și între forțe democratice și nedemocratice în interiorul țărilor. Și trebuie spus că democrația nu este *God given*, dată de la Dumnezeu; ea poate cunoaște perioade mai bune și mai puțin bune (chiar nefaste, cum s-a întâmplat în perioada interbelică din secolul trecut), în funcție de dinamici economice, sociale și politice, de calitatea politicilor publice și a oamenilor care iau decizii „mari”, de etică și moralitate în viață publică și lumea afacerilor.

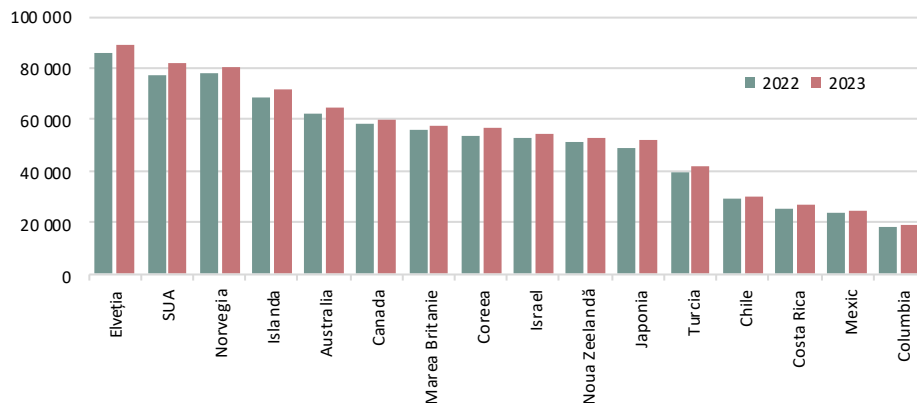
Grafic 2.1. PIB/capita în statele UE din OECD și România (PPP, international dollars)

Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

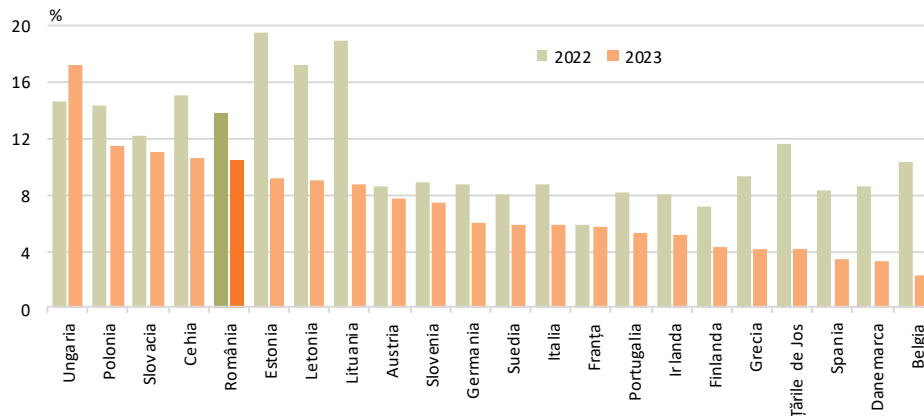
⁹⁵ Graficele conțin cifre ce compară economia României cu economiile țărilor din OCDE în anii 2022 și 2023 – venit/loc (PPP/ paritatea puterii de cumpărare), inflație, datorie publică, deficit bugetar, deficit de cont curent, etc. Sunt și rating-urile suverane menționate (Tabel 2.1)

Grafic 2.2. PIB/capita în statele non-UE din OECD (PPP, internațional dollars)

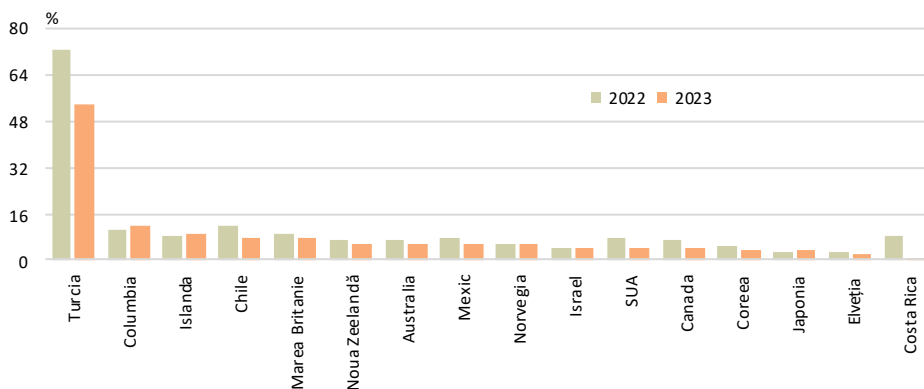
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.3. Rata inflației ca medie în statele UE din OECD și România

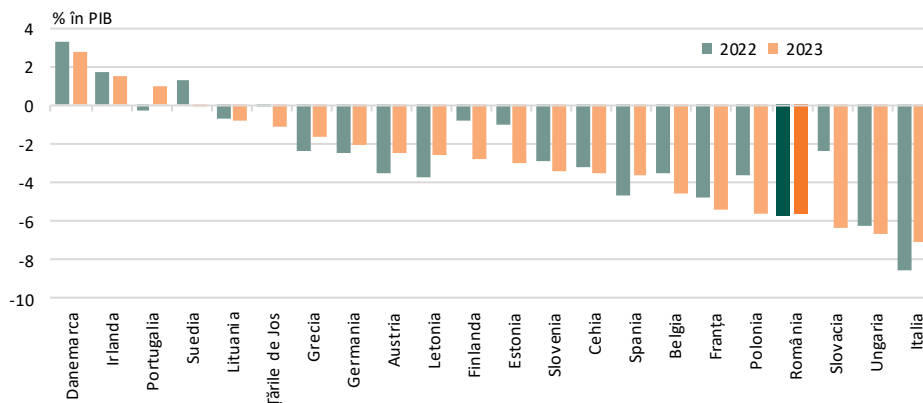
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.4. Rata inflației ca medie în statele non-UE din OECD

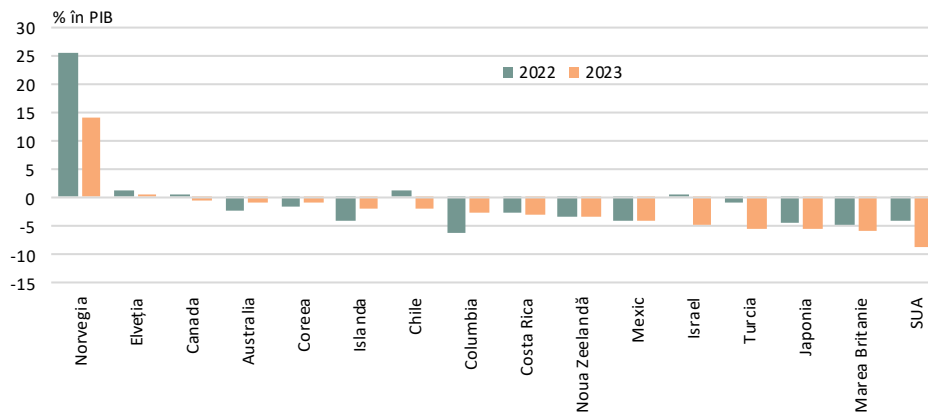
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.5. Soldul bugetar în statele UE din OECD și România

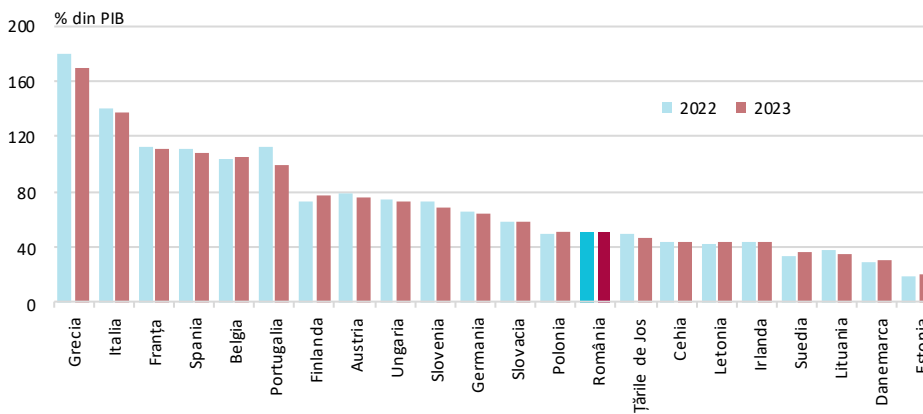
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.6. Soldul bugetar în statele non-UE din OECD

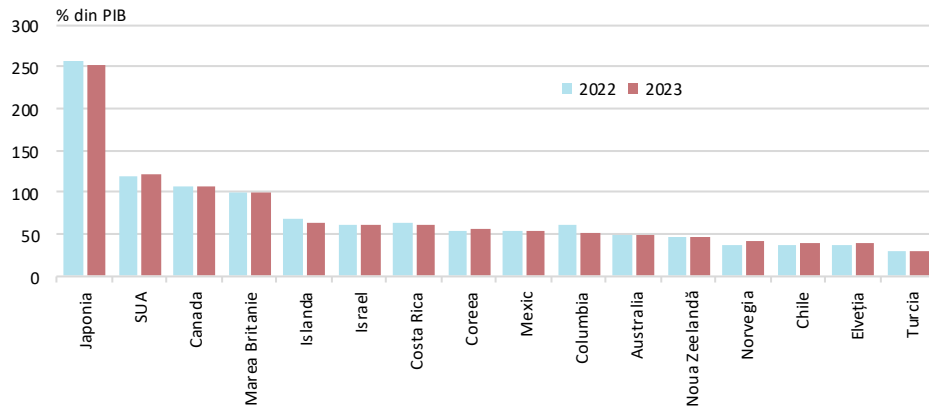
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.7. Datoria publică în statele UE din OECD și România

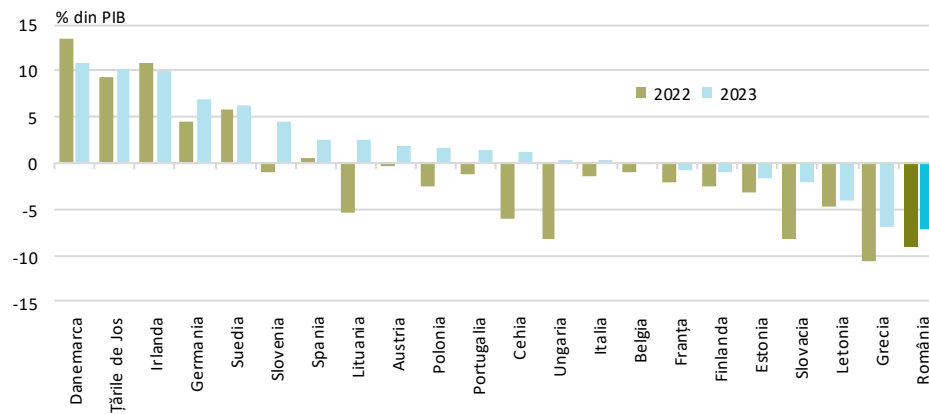
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.8. Datoria publică în statele non-UE din OECD

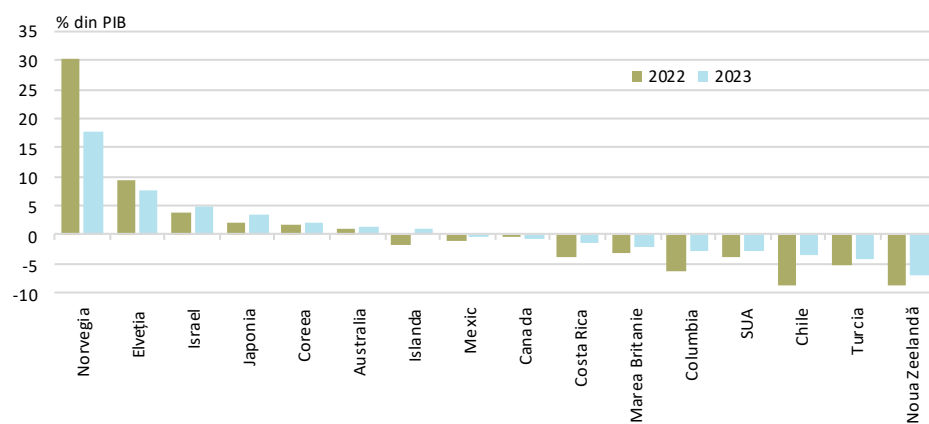
Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.9. Soldul contului curent în statele UE din OECD și România

Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Grafic 2.10. Soldul contului curent în statele non-UE din OECD

Sursa: FMI, World Economic Outlook, aprilie 2024

Tabel 2.1. Centralizare rating suveran state OCDE

	Fitch	Moody's	S&P		Fitch	Moody's	S&P
Australia	AAA	Aaa	AAA	Austria	AA+	Aa1	AA+
Canada	AA+	Aaa	AAA	Belgia	AA-	Aa3	AA
Chile	A-	A1	A+	Cehia	AA-	Aa3	AA-
Columbia	BBB-	Baa2	BBB-	Danemarca	AAA	Aaa	AAA
Costa Rica	B	B2	B	Estonia	AA-	A1	AA-
Islanda	A	A2	A	Finlanda	AA+	Aa1	AA+
Israel	A+	A1	AA-	Franța	AA	Aa2	AA
Japonia	A	A1	A+	Germania	AAA	Aaa	AAA
Coreea	AA-	Aa2	AA	Grecia	BB	Ba3	BB-
Mexic	BBB-	Baa1	BBB	Ungaria	BBB	Baa3	BBB
Noua Zeelandă	AA	Aaa	AA	Irlanda	A+	A2	AA-
Norvegia	AAA	Aaa	AAA	Italia	BBB-	Baa3	BBB
Elveția	AAA	Aaa	AAA	Letonia	A-	A3	A+
Turcia	BB-	B2	B+	Lituania	A	A3	A+
Marea Britanie	AA-	Aaa	AA	Țările de Jos	AAA	Aaa	AAA
SUA	AAA	Aaa	AA+	Polonia	A-	A2	A-
				Portugalia	BBB	Baa3	BBB
				România	BBB-	Baa3	BBB-
				Slovacia	A	A2	A+
				Slovenia	A	A3	AA-
				Spania	A-	Baa1	A
				Suedia	AAA	Aaa	AAA

PARTEA 2: EVOLUȚII MACROECONOMICE ȘI FINANCIARE

3. Convergența nominală

Indicatorii de convergență nominală au evoluat pe coordonatele consemnate anterior.

Evoluțiile indicatorilor de convergență nominală în trimestrul al treilea al anului 2024 au continuat pe coordonatele înregistrate anterior. Creșterea medie anuală a prețurilor a menținut pasul trimestrial de ajustare de aproximativ 1 punct procentual până la 6,4 la sută. Media anuală a ratei dobânzii pe termen lung a stagnat pe un palier similar. În schimb, dezechilibrul bugetar s-a accentuat dincolo de pragul de 7 la sută din PIB, iar îndatorarea guvernamentală s-a extins semnificativ peste borna de 50 la sută din PIB (a se vedea Tabelul 3.1).

Tabel 3.1. Evoluția încadrării în criteriile de la Maastricht

	T4 2019	T4 2020	T4 2021	T4 2022	T1 2023	T2 2023	T3 2023	T4 2023	T1 2024	T2 2024	T3 2024
Soldul bugetului consolidat (procente în PIB)	-4,4 (-3,0)	-9,3 (-3,0)	-7,2 (-3,0)	-6,4 (-3,0)	-6,3 (-3,0)	-6,9 (-3,0)	-6,3 (-3,0)	-6,5 (-3,0)	-7,2 (-3,0)	-7,1 (-3,0)	n.a (-3,0)
Datoria publică (procente în PIB)	35,3 (-60)	46,9 (-60)	48,5 (-60)	47,2 (-60)	49,0 (-60)	48,2 (-60)	48,9 (-60)	48,8 (-60)	51,6 (-60)	51,1 (-60)	52,7* (-60)
Rata dobânzii pe termen lung (procente pe an, medie anuală)	4,5 (3,5)	3,9 (2,7)	3,6 (2,6)	7,5 (3,7)	7,8 (4,6)	7,5 (4,8)	7,1 (5,1)	6,7 (5,2)	6,4 (4,9)	6,4 (5,6)	6,3 (5,1)
Cursul de schimb față de euro** (apreciere(+)/depreciere(-) procentuală)	+0,3/-3,0	-0,2/-4,6	0/-3,7	+1,0/-1,6	+1,4/-1,2	+2,1/-1,1	+2,6/-0,6	+2,6/-0,6	+2,6/-0,6	+2,6/-0,7	+0,6/-1,4
Rata inflației (IAP) (procente, medie anuală)	3,9 (1,9)	2,3 (0,5)	4,1 (2,2)	12,0 (9,3)	13,2 (8,5)	12,5 (7,6)	11,4 (6,0)	9,7 (4,4)	8,3 (3,4)	7,3 (3,4)	6,4 (2,4)

() – valoare de referință

*) august 2024 (Ministerul Finanțelor)

***) calculat pentru ultima lună a trimestrului ca deviația maximă a cursului de schimb al leului față de euro pe 24 de luni comparativ cu media lunii premergătoare acestui interval

Sursa: Banca Centrală Europeană, Banca Națională a României, Ministerul Finanțelor

Reziliența cursului de schimb a continuat să reprezinte principala ancoră de macrostabilitate.

Deviațiile substanțiale de la exigențele criteriilor Maastricht au înregistrat evoluții preponderent nefavorabile.

Deviațiile față de criteriile de la Maastricht au înregistrat evoluții preponderent nefavorabile. În cazul ratei dobânzii pe termen lung, deviația de la valoarea de referință corespunzătoare a revenit la valori de peste 1 punct procentual, confirmând caracterul conjunctural al ajustării din trimestrul anterior, sub impactul modificării favorabile a bazei de calcul, iar derapajul în planul finanțelor publice s-a accentuat. În schimb, decalajul s-a menținut la 4 puncte procentuale în cazul ratei inflației.

Involuția consolidării bugetare a continuat, însă gradul de îndeplinire a regulii de aur a finanțelor publice s-a ameliorat.

Execuția bugetară la finalul lunii septembrie a.c.⁹⁶ și datele aferente trimestrului doi disponibile conform metodologiei UE⁹⁷ confirmă inversarea tendinței de consolidare a finanțelor publice în cursul anului curent, preponderent pe fondul amplificării dezechilibrului structural. Nivelul investițiilor publice echivala cu 78 la sută din deficitul după 9 luni⁹⁸. Această relație utilizată frecvent de oficiali este însă discutabilă ca justificare, cel puțin întrucât multe investiții sunt realizate cu inputuri importate și nu au efecte asupra sectoarelor producătoare de bunuri și servicii comercializabile la

⁹⁶ Deficit bugetar de cca. 5,4 la sută din PIB comparativ cu 3,5 la sută din PIB cu un an înainte, amplificarea dezechilibrului fiind în creștere cu 0,6 puncte procentuale față de situația înregistrată la jumătatea anului.

⁹⁷ Deficit anualizat de 7,1 la sută din PIB comparativ cu 6,5 la sută din PIB la finalul anului 2023.

⁹⁸ Investiții publice în valoare de 74,9 miliarde lei la un deficit bugetar de 96,2 miliarde lei, respectiv pondere de 78 la sută față de 96 la sută la finalul anului T3 2023, în condițiile în care majorarea cu 20 de miliarde lei a acestei categorii de cheltuieli bugetare reprezintă jumătate din deficitul suplimentar în primele trei trimestre ale anului curent comparativ cu aceeași perioadă a anului 2023.

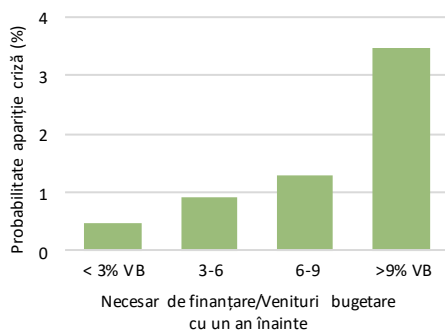
export (*tradables*). Iar expansiunea deficitului de cont curent, ce probabil va depăși 8 la sută din PIB în 2024, ilustrează această situație. În plus, sporul formării brute de capital în sectorul guvernamental (+38 la sută față de aceeași perioadă a anului trecut) a fost acoperit exclusiv prin fonduri naționale, ponderea celor finanțate din nerambursabile post-aderare scăzând la 35 la sută⁹⁹.

Ponderea datoriei publice în PIB a continuat să depășească semnificativ pragul de 50 la sută.

Evoluția datoriei guvernamentale în primele nouă luni ale anului 2024 (+132,4 miliarde lei la 916,8 miliarde lei) a fost superioară magnitudinii dezechilibrului bugetar consemnat în acest interval de timp (96,2 miliarde lei), majorând semnificativ (+23,8 miliarde lei) rezerva de prefinanțare acumulată la jumătatea a.c.. Pe acest fond, ponderea datoriei publice în PIB a crescut cu aproximativ [4] puncte procentuale la [53] la sută din PIB.

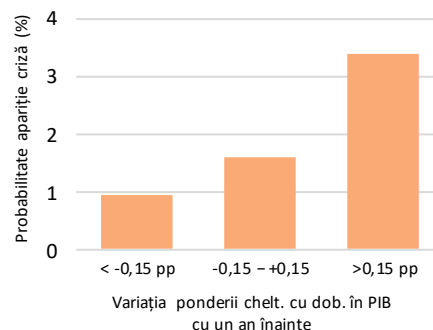
Menținerea unui necesar guvernamental de finanțare ridicat și dinamica ascendentă a cheltuielilor publice cu dobânzile pun presiune pe ratingul de țară, pe fondul unei eficacități instituționale moderate potrivit indicatorilor globali de guvernanta¹⁰⁰. De altfel, inclusiv experiența europeană din perioada 2000-2019 indică ponderea necesarului brut de finanțare în veniturile bugetare și evoluția costului îndatorării publice drept factori de avertizare timpurie a episoadelor de criză de datorie guvernamentală pentru un orizont de timp de un an (a se vedea Graficele 3.1 și 3.2).

Grafic 3.1. Incidența episoadelor de criză suverană în funcție de ponderea necesarului gov. brut de finanțare în venituri bugetare

Sursa: CERS, BCE, calcule BNR

Grafic 3.2. Incidența episoadelor de criză suverană în funcție de evoluția cheltuielilor bugetare cu dobânzile

Sursa: BCE, CERS, calcule BNR

Potrivit celor mai recente date disponibile, România înregistra în anul 2023 scorul de 0,37 pentru indicatorul privind stabilitatea politică și absența violenței, după o ușoară deteriorare (-0,06 unități) față de anul 2022, în condițiile în care incidența cazurilor de criză de datorie publică (5,6 la sută) a fost de 7 ori mai ridicată în UE (2000-2019), într-un interval de timp de doi ani, pentru valori sub pragul de 0,45 unități decât în situația în care valorile indicatorului de guvernanta în cauză au depășesc nivelul respectiv (probabilitate de 0,8 la sută).

⁹⁹ De la aproximativ 60 la sută la finalul T3 2023. În plus, investițiile publice cu finanțare europeană au involuat (-5,3 miliarde lei la 26,4 miliarde lei).

¹⁰⁰ Publicații de Banca Mondială și utilizați de CE pentru evaluarea convergenței economice, dar și de agențiile de rating pentru acordarea calificativului de risc de țară.

Senzitivitatea situației finanțelor publice la riscul de schimb a rămas cvasinmodificată.

La nivel structural, în funcție de moneda de denominare a datoriei publice, se constată revenirea ponderii finanțării în monedă locală către nivelul de 47,5 la sută, de la circa 47 la sută la T2 2024. Ușoară ameliorare a ponderii finanțării datoriei publice în monedă locală a compensat parțial impactul creșterii îndatorării guvernamentale asupra elasticității ritmului de creștere a ponderii datoriei guvernamentale în PIB la variația cotației valutare, care s-a majorat până în proximitatea nivelului de 28 la sută (+1 punct procentual de la aproximativ 27 la sută la T2 2024).

Deviația randamentelor titlurilor de stat pe termen lung de la valoarea de referință a venit la peste 1 punct procentual.

Indicatorul privind randamentele titlurilor de stat pe termen lung (medie anuală) a coborât marginal în perioada analizată (-0,1 puncte procentuale la valoarea de 6,3 la sută). Majoritatea statelor membre a înregistrat o evoluție similară la acest indicator, media zonei euro scăzând ușor (-0,1 puncte procentuale) la 3,0 la sută. În schimb, nivelul de referință s-a ajustat cu 0,5 puncte procentuale la 5,1 la sută. Astfel, deviația pozitivă a randamentelor titlurilor de stat pe termen lung față de limita corespunzătoare a urcat cu 0,4 puncte procentuale la 1,2 puncte procentuale, confirmând caracterul conjunctural al ajustării din trimestrul anterior, sub impactul modificării favorabile a bazei de calcul. Totuși, diferențialul față de zona euro, calculat în funcție de mediile anuale, a continuat să stagneze la 3,3 puncte procentuale¹⁰¹. Condițiile financiare de împrumut pentru România beneficiază de menținerea calificativelor de risc pentru datoria suverană a României, în lei și valută, cu perspectivă stabilă. Ultima decizie a agenției de rating S&P (11 oct. 2024) subliniază că, „deși România înregistrează un dezechilibru amplu al deficitelor gemene și o încetinire peste așteptări a creșterii economice în acest an, perspectiva stabilă este, totuși, justificată de un nivel moderat al datoriei publice, de proiecțiile de creștere mai robustă în 2025 și de așteptări privind măsuri de consolidare fiscală din anul următor, sub procedura UE de deficit excesiv, dar și pe fondul creșterii absorbției de fonduri europene”.

Cursul de schimb a continuat să evolueze în parametrii consemnați anterior.

Cursul de schimb față de euro a rămas cvasistaționar pe parcursul trimestrului trei al anului curent, în pofida evoluției factorilor fundamentali, precum situația echilibrului extern. Soldul contului curent a continuat să se deterioreze în intervalul analizat¹⁰², de la un nivel deja preocupant înregistrat în T2 2024. Potrivit Raportului de Convergență 2024 al COM, România se confruntă cu dezechilibre macroeconomice excesive, asociate preponderent poziției externe, pe fondul deficitului guvernamental ridicat și al presiunilor crescute asupra competitivității externe generate de majorarea prețurilor și costurilor.

Amplitudinea intervalului de fluctuație a cursului de schimb s-a comprimat la un minim istoric de 2 puncte procentuale.

Volatilitatea scăzută a cursului de schimb s-a materializat fără afectarea rezervei valutare, care, de altfel, a continuat să sporească la 62,5 miliarde euro la finalul perioadei analizate. Intervalul de fluctuație, calculat, conform uzanței, folosind o fereastră mobilă de doi ani (-1,4 la sută/+0,6 la sută), și-a redus notabil amplitudinea la 2 puncte procentuale (de la peste 3 puncte procentuale în precedentele 5 trimestre). Se remarcă însă o ușoară deplasare în jos față palierul înregistrat anterior, respectiv

¹⁰¹ Însă evoluția divergentă a mediei trimestriale pentru România (+0,27 puncte procentuale la 6,45 la sută) față de dinamica din UEM (-0,18 puncte procentuale la 2,89 la sută) sugerează caracterul temporar al acestui rezultat.

¹⁰² Deficitul contului curent în T3 2024 a ajuns la 7,9 miliarde euro, de la 7,6 miliarde euro în trimestrul precedent. Dinamica dezechilibrului extern a depășit pragul de 20 la sută în primele trei trimestre ale anului curent comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, concomitent cu înjumătățirea gradului de finanțare prin resurse regeneratoare de datorie externă.

de -0,7 la sută/+2,6 la sută în T2 2024, pe fondul aprecierii conjuncturale a cursului de schimb din perioada de bază (curs de 4,9080 lei/euro în luna septembrie 2022).

Situația criteriului privind stabilitatea prețurilor a rămas în proximitatea rezultatului consemnat anterior.

Rata medie anuală a inflației a înregistrat o nouă ajustare notabilă, respectiv -0,9 puncte procentuale la 6,4 la sută, superioară magnitudinii procesului dezinflaționist la nivelul întregii zone euro, unde valoarea medie s-a redus de la 3,2 la sută la 2,5 la sută. Astfel, ecartul față de zona euro¹⁰³ a scăzut, însă rămâne încă ridicat (3,9 puncte procentuale față de 4,1 puncte procentuale anterior). Situația criteriului privind stabilitatea prețurilor s-a menținut cvasinimodificată, pe fondul reducerii valorii de referință la 2,4 la sută¹⁰⁴, respectiv în imediata proximitate a nivelului inflației medii din zona euro. Astfel, deviația ratei inflației de la valoarea de referință corespunzătoare a stagnat la 4 puncte procentuale. În schimb, poziția relativă a României în clasamentul regional s-a modificat suplimentar, în condițiile în care corecția înregistrată de Ungaria la acest capitol a fost superioară.

Procesul de convergență nominală al României a continuat să fie grevat de deviații notabile, cu excepția cursului de schimb care s-a menținut ca principală ancoră de macrostabilitate.

În acest context, procesul de convergență nominală al României a continuat să fie grevat de deviații notabile, cu excepția cursului de schimb care s-a menținut ca principală ancoră de macrostabilitate¹⁰⁵. În rest, evoluțiile derapajelor au fost preponderent nefavorabile. Situația ratei dobânzilor pe termen lung a involuat și poziția finanțelor publice s-a deteriorat, în timp ce deviația ratei inflației a stagnat (a se vedea Tabelul 3.2).

Tabel 3.2. Evoluția deviațiilor de la valorile de referință și nivelurile medii înregistrate în zona euro

Indicatori convergență	dec.18	dec.19	dec.20	dec.21	dec.22	sep.23	dec.23	mar.24	iun.24	sep.24	dec.24e	dec.25e	dec.26e
Deviația ratei inflației*	1,9	2,0	1,8	1,9	2,7	5,4	5,3	4,9	3,9	4,0	3,0	0,7	0,4
Diferențial inflație față de zona euro	2,3	2,7	2,0	1,5	3,6	4,2	4,3	4,2	4,1	3,9	3,1	1,8	1,7
Deviația ratei dobânzii pe termen lung*	0,8	1,1	1,2	1,1	3,8	2,0	1,5	1,5	0,8	1,2	1,4	1,7	n.a.
Diferențial dobândă față de zona euro	3,6	4,1	3,8	3,6	5,6	4,0	3,6	3,3	3,3	3,3	3,7	4,2	n.a.
Cursul de schimb față de euro (apreciere/deprecieri procentuală)	0,6	0,3	-0,2	0,0	1,0	2,6	2,6	2,6	2,6	0,6	0,7	n.a.	n.a.
	-3,3	-3,0	-4,6	-3,7	-1,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,7	-1,4	-1,1	n.a.	n.a.
Soldul bugetului consolidat (% PIB)**	-2,9	-4,5	-9,3	-7,2	-6,4	-6,7	-6,5	-7,2	-7,1	n.a.	-8,0	-7,9	-7,9
Diferențial sold bugetar față de zona euro	-2,5	-3,7	-2,1	-1,8	-2,5	-2,9	-3,0	-3,6	-3,7	n.a.	-5,0	-5,0	-5,1
Datoria publică (% PIB)	34,7	35,3	46,7	48,5	47,9	49,5	48,9	51,6	51,1	n.a.	52,2	56,1	59,7
Diferențial datorie publică față de zona euro	-51,1	-48,9	-50,2	-46,7	-41,6	-38,9	-38,5	-36,2	-37,0	n.a.	-36,9	-33,5	-30,3

*) față de valoarea de referință corespunzătoare; estimarea ratei dobânzii pe termen lung (e) este media valorilor pronozate de OECD pentru Polonia și Ungaria

**) medie mobilă pe ultimele 4 trimestre

Sursă estimări: CE (inflație, sold bugetar și îndatorare publică), Guvernul României și OECD (rata dobânzii pe termen lung)

Contorul deviațiilor de la valorile de referință corespunzătoare consemnează extinderea perioadelor de abatere de la exigențele criteriilor de la Maastricht, după cum urmează:

(i) 28 trimestre consecutive de depășire a limitei în cazul criteriului privind rata dobânzii, (ii) 26 în cazul ratei inflației, și (iii) 23 pentru soldul bugetar.

¹⁰³ Unde nivelurile din jurisdicțiile componente au consemnat valori de la cca. 0,9 la sută în Finlanda la 4,5 la sută în Croația.

¹⁰⁴ Baza de calcul include Finlanda (0,9 la sută), Danemarca (0,9 la sută) și Italia (1,0 la sută). În ipoteza considerării acestor state membre, alături de Letonia (1,1 la sută) și Lituania (1,2 la sută), cazuri excepționale, baza de calcul ar include Irlanda (2,0 la sută), Cipru (2,3 la sută) și Suedia (2,3 la sută), iar valoarea de referință la acest criteriu ar deveni 3,7 la sută (față de 2,4 la sută).

¹⁰⁵ Stabilitatea cursului de schimb a favorizat inclusiv limitarea evoluțiilor nefavorabile în cazul deviațiilor altor indicatori ai convergenței nominale, precum erodarea spațiului de îndatorare publică. Spre exemplu, ipotetica depreciere a monedei naționale în linie cu magnitudinea diferențialului de inflație față de zona euro ar fi adăugat peste un punct procentual la ponderea datoriei publice în PIB.

Revenirea indicatorilor de convergență nominală în limitele prevăzute de criteriile de la Maastricht a devenit improbabilă înainte de începutul deceniului următor.

Eventualele venituri bugetare suplimentare și economii de costuri față de prevederile programului de consolidare a finanțelor publice se cuvin a fi utilizate exclusiv pentru corecție adițională a deficitului bugetar.

Prognozele pe termen mediu indică corecții notabile ale deviațiilor în cazul ratei inflației, în timp ce spațiul fiscal până la pragul de 60 la sută din PIB va continua să se erodeze, pe fondul estimării menținerii deficitului public la cote ridicate (în proximitatea pragului de 8 la sută din PIB), potrivit celor mai recente evaluări ale CE.

Perspectiva revenirii indicatorilor de convergență nominală la niveluri compatibile cu exigențele criteriilor de la Maastricht depinde de ieșirea din procedura de deficit excesiv și dinamica primei de risc de țară. Potrivit pasului de corecție a dezechilibrului bugetar de cca. 0,75 puncte procentuale pe an prevăzut de Planul Bugetar-Structural pe Termen Mediu, România s-ar putea încadra în limitele prevăzute de criteriul privind finanțele publice în șapte ani, în ipoteza în care majorarea îndatorării publice s-ar menține în limita de 60 la sută din PIB. Este de văzut ce măsuri concrete de consolidare bugetară vor fi convenite cu CE la începutul anului 2025.

Veniturile suplimentare generate de o eventuală evoluție economică peste așteptări (mai apropiată de nivelul potențial) se cuvin a fi folosite exclusiv pentru corecție bugetară adițională, astfel încât efectul pozitiv în planul ameliorării ratingului de țară generat de consolidarea fiscală să nu fie erodat de povara îndatorării guvernamentale majorate, în special asociată creșterii prognozate a cheltuielilor cu dobânzile. Potrivit scenariului central al programului de consolidare bugetară, costul datoriei publice ar urma să crească la 3,5 la sută din PIB la finalul orizontului de proiecție, depășind pragul de 10 la sută din veniturile bugetare (față de circa 6,5 la sută în prezent). Similar, eventualele economii de costuri, precum cele financiare, nu ar trebuie alocate către alte categorii de cheltuieli curente.

4. Sectorul financiar

4.1. Evoluția sectorului bancar

Nivelul intermediarii financiare se menține la un nivel scăzut în pofida eforturilor din ultimii ani, indicând necesitatea continuării demersurilor de soluționare a problemelor structurale ale economiei.

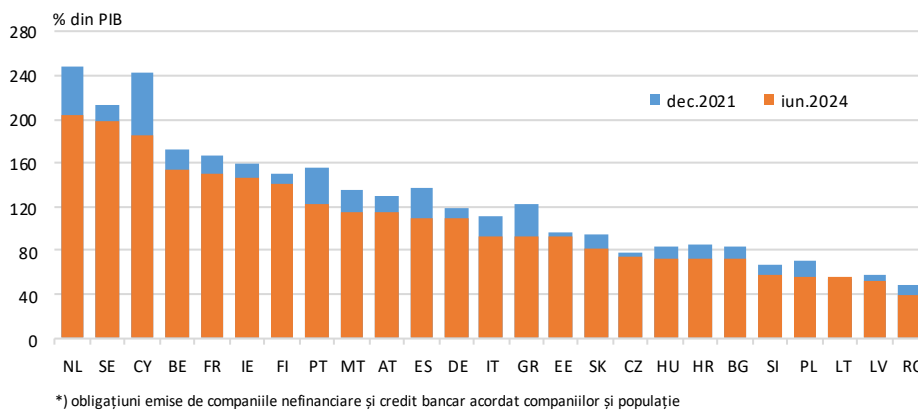
Perspectivile economice moderate pe plan intern, afectate de evoluții climatice nefavorabile, adâncirea deficitului de cont curent și spațiul fiscal redus, în contextul unui mediu internațional caracterizat de un grad ridicat de incertitudine, conflicte armate și tensiuni geopolitice, precum și de episoade de turbulențe pe piețele financiare, îngreunează continuarea reformelor structurale necesare în procesul de tranziție a economiei către un model sustenabil de creștere economică și limitează dezvoltarea durabilă a intermediarii financiare.

România continuă să dețină ultima poziție în UE în ceea ce privește nivelul intermediarii financiare (Grafic 4.1), în pofida eforturilor din ultimii ani de sprijinire a finanțării sectorului real. În aceste condiții, este esențială continuarea demersurilor pentru îmbunătățirea nivelului și structurii intermediarii financiare, inclusiv prin implementarea măsurilor recomandate de către Comitetul Național privind Supravegherea Macroprudențială (Recomandarea CNSM nr. R/3/2022¹⁰⁶) și a măsurilor necesare

¹⁰⁶ <https://www.cnsmro.ro/politica-macroprudentiala/lista-recomandarilor-2022/>

reducerii vulnerabilităților structurale precum cele semnalate de Grupul de lucru CNSM pentru creșterea sustenabilă a intermedierei financiare¹⁰⁷. În prezent, nivelul de intermediere financiară în România, măsurat ca raport între credit și produsul intern brut, se situează la aproximativ o treime din valoarea medie înregistrată în statele membre ale UE (40 la sută comparativ cu 107 la sută în iunie 2024) și la 12 puncte procentuale față de următoarea țară (Letonia, 52 la sută).

Grafic 4.1. Nivelul intermedierei financiare* în UE în perioada post pandemică

*) obligațiuni emise de companiile nefinanciare și credit bancar acordat companiilor și populație

Sursa: BCE (conturile financiare naționale)

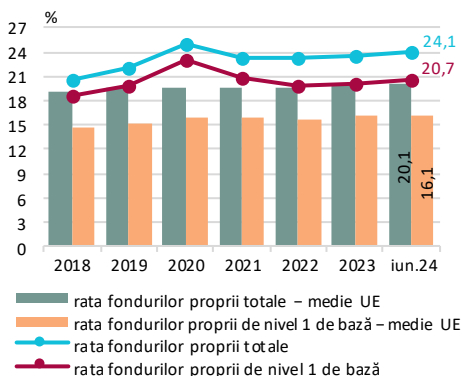
Sectorul bancar are o poziție adecvată de capitalizare și lichiditate, precondiții importante pentru susținerea finanțării sectorului productiv.

Sectorul bancar românesc are un nivel adecvat de capitalizare și de lichiditate, iar principalii indicatori de risc monitorizați de Autoritatea Bancară Europeană (ABE) se mențin în zona de risc scăzut. Acest lucru indică o capacitate bună de finanțare a economiei în condițiile menținerii unui nivel de prudență adecvat poziției curente în cadrul ciclului financiar.

Indicatorii de solvabilitate ai sectorului bancar au înregistrat o îmbunătățire în primele șase luni ale anului, lărgind ecartul față de media UE la 4 puncte procentuale (Grafic 4.2), în timp ce surplusul ratei fondurilor proprii față de cerința globală de capital s-a menținut la aproximativ 5 puncte procentuale (iunie 2024). Evoluțiile pozitive ale poziției solvabilității au fost susținute de o dinamică mult mai moderată a profitului comparativ cu perioada anterioară (10,2 la sută în primul semestru al anului față de aceeași perioadă a anului trecut, comparativ cu 42,6 la sută în primul semestru din anul 2023) pe fondul temperării ratei de creștere a veniturii nete din dobânzi (16,2 la sută comparativ cu 25,7 la sută anterior), în timp ce cheltuielile nete cu ajustările pentru deprecierea activelor s-au menținut la un nivel scăzut. Ratele rentabilității capitalului și activelor s-au ajustat ușor în iunie 2024 cu -1 punct procentual și respectiv -0,1 puncte procentuale comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior, la 20,1 la sută și, respectiv, la 1,8 la sută.

¹⁰⁷ <https://www.cnsmr.ro/res/ups/Raport-CNSM-privind-intermedierea-financiara-1.pdf>

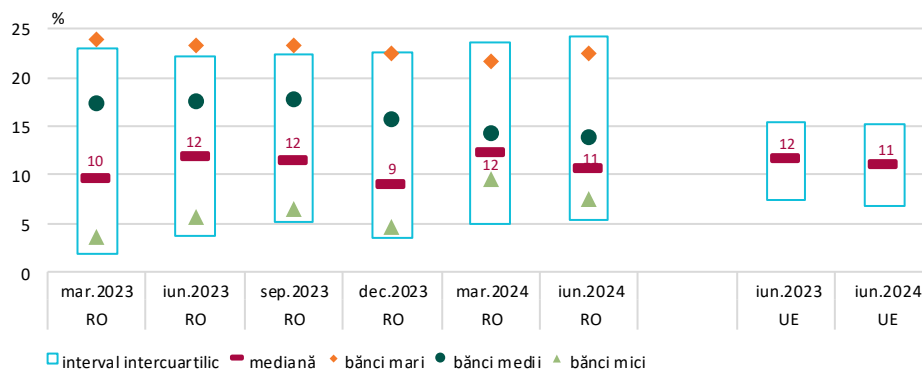
Grafic 4.2. Evoluția ratei fondurilor proprii și a ratei fondurilor proprii de nivel 1 de bază

Sursa: BNR, ABE

În structură, se observă o accentuare a evoluțiilor divergente între băncile mari și cele de talie medie, diferența dintre valorile medii ale ROE crescând la 8,6 puncte procentuale în iunie 2024 (+2,6 puncte procentuale, Grafic 4.3), în timp ce în cazul ROA diferența a urcat la 0,72 puncte procentuale. O explicație este dată de evoluția marjei dobânzii nete, în condițiile în care veniturile nete din dobânzi reprezintă principala componentă a venitului operațional (71,3 la sută).

Grafic 4.3. Rata rentabilității capitalului (ROE)*

*) clasificarea băncilor este conform situației la iunie 2024

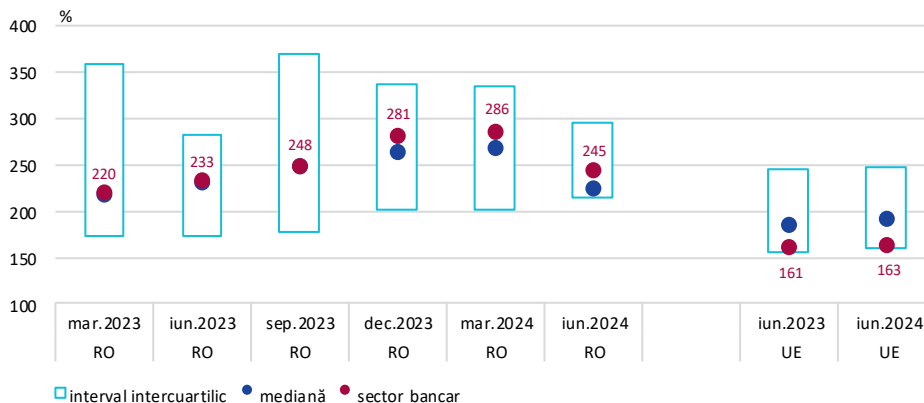
Sursa: BNR, ABE

În perioada următoare este de așteptat ca tendința de temperare a profitului să continue. Pe de o parte, structura de finanțare a băncilor prin depozite a revenit în jurul valorilor pre-pandemice. Astfel, ponderea depozitelor la vedere s-a redus la 38 la sută în totalul pasivului băncilor în iunie 2024, respectiv la 48 la sută în totalul depozitelor locale dacă analizăm doar depozitele la vedere realizate de rezidenți. Cu toate acestea, ponderea se menține mult peste valoarea minimă (de 17 la sută și, respectiv 30 la sută, observată în perioada de după criza financiară internațională din 2007-2008). Procesul de ajustare a structurii depozitelor către depozite la termen are loc în condițiile în care se observă o creștere a competiției în piața creditului, în special pe segmentul creditelor acordate populației. Aceste evoluții pot conduce la diminuarea și mai mult a marjelor de dobândă.

Pe de altă parte, evoluțiile economice mai puțin favorabile din perioada următoare sunt estimate să se reflecte într-o majorare a costurilor asociate expunerilor neperformante. În plus, procesul de îmbunătățire a eficienței operaționale a băncilor se află într-un punct de inflexiune, raportul dintre cheltuielile operaționale și veniturile operaționale consemnând în trimestrul al doilea al anului un ușor avans peste limita categoriei de risc mediu conform ABE (50,4 la sută în iunie 2024). Acest lucru a fost determinat de dinamica mai alertă a cheltuielilor operaționale ca urmare a creșterii cheltuielilor salariale (+10,8 la sută în primele șapte luni ale anului 2024 comparativ cu aceeași perioadă a

anului anterior), precum și a continuării procesului de digitalizare a serviciilor financiare.

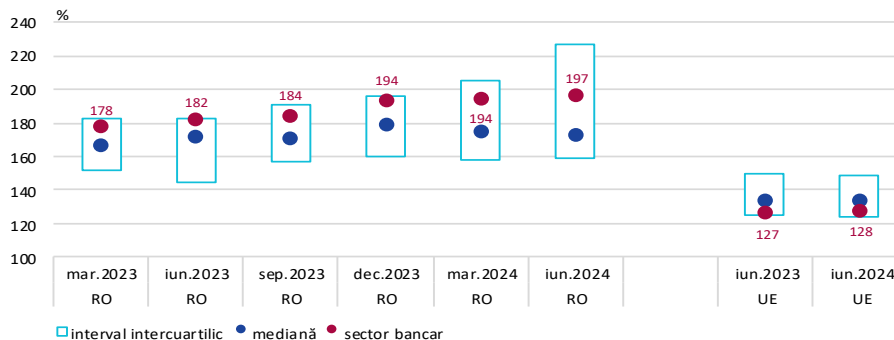
Grafic 4.4. Indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate (LCR)

Sursa: BNR, ABE

Poziția lichidității sectorului bancar românesc se menține mult peste media europeană, atât în ceea ce privește indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate (*Liquidity Coverage Ratio*, LCR, Grafic 4.4), cât și a indicatorului privind finanțarea stabilă netă (*Net Stable Funding Ratio*, NSFR, Grafic 4.5). Evoluțiile din trimestrul al doilea din 2024, arată, însă, o revenire a LCR la valorile de la mijlocul anului 2023, ca urmare a diminuării estimărilor privind intrările de lichidități, în timp ce NSFR s-a îmbunătățit ușor la 197 la sută, continuând tendința observată de la sfârșitul perioadei pandemice.

Grafic 4.5. Indicatorul privind finanțarea stabilă netă (NSFR)

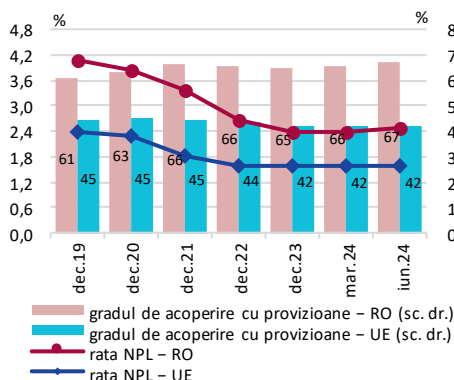

Sursa: BNR, ABE

Tendința ușoară de deteriorare a calității portofoliului de credite a continuat, concomitent cu majorarea de către bănci a capacității de absorbție a pierderilor.

Dinamica semnalată anterior de deteriorare ușoară a calității portofoliului de credit a continuat și în trimestrul doi (Grafic 4.6). Rata creditelor neperformante a ajuns la 2,49 în iunie 2024 (+0,09 puncte procentuale comparativ cu martie 2024). Această evoluție a fost însoțită și de o majorare a gradului de acoperire cu provizioane a expunerilor neperformante (la 67 la sută), mult peste media europeană de 42 la sută (iunie 2024) și peste pragul aferent categoriei cu risc scăzut (55 la sută).

Grafic 4.6. Indicatorul privind finanțarea stabilă netă (NSFR)

Sursa: BNR, ABE

Analiza situației portofoliilor de credit după stadiile de depreciere conform IFRS 9 nu indică o accelerare a ratei de depreciere a calității creditelor în perioada următoare, volumul creditelor clasificate în stadiul 2 de depreciere reducându-se în trimestrul doi al anului (-11,8 la sută în iunie 2024 comparativ cu aceeași perioadă a anului anterior, respectiv -10,2 la sută comparativ cu martie 2024). De asemenea, capacitatea băncilor de absorbție a pierderilor a crescut ușor, gradul de acoperire a creditelor clasificate în stadiul 2 de depreciere urcând la 67,9 la sută (+1 punct procentual față de martie 2024, respectiv +2,5 puncte procentuale față de iunie 2023).

În structură, se observă o evoluție divergentă a ratelor de neperformanță, acestea majorându-se în cazul companiilor nefinanciare cu 0,04 (la 3,9 la sută), și reducându-se în cazul populației cu 0,05 puncte procentuale (la 3,2 la sută). Analiza probabilității de nerambursare indică o continuare a tendinței de deteriorare moderată a calității creditelor în perioada următoare atât în cazul companiilor nefinanciare (+0,1 puncte procentuale, la 2,9 la sută în iunie 2024), cât și în cazul creditelor de consum acordate populației (+0,2 puncte procentuale, la 3,3 la sută).

În cazul creditelor acordate companiilor nefinanciare, categoriile de împrumuturi cu ponderi importante în stocul creditelor neperformante (peste 50 la sută) – finanțările în lei (după moneda de acordare) și cele de trezorerie (după tipul creditului) – au înregistrat rate de neperformanță de 4,8 la sută și, respectiv, 4,2 la sută. De asemenea, creditele garantate de stat au continuat tendința de deteriorare începută la finalul anului anterior, rata de neperformanță ajungând la 3,8 la sută în iunie 2024 (+0,5 puncte procentuale față de martie 2024). Evoluții preocupante se constată și în cazul creditelor pentru investiții imobiliare, volumul creditelor neperformante înregistrând un avans de 27 la sută, în timp ce rata de neperformanță a crescut cu 0,75 puncte procentuale.

La nivel sectorial, deteriorările cele mai pronunțate ale calității creditului au fost în cazul firmelor din comerț, utilități și construcții, acestea din urmă înregistrând și un nivel important al ratei de neperformanță (8,1 la sută în iunie 2024). În cazul firmelor din industrie, se observă o scădere a calității în cazul firmelor din sectoarele cu un nivel de tehnologie mediu spre scăzut, în timp ce în cazul companiilor din servicii, cele mai afectate au fost cele care oferă servicii cu un grad redus de cunoaștere, ambele categorii de firme înregistrând, însă, un nivel al ratei de neperformanței în apropierea pragului de 3 la sută (2,7 la sută, respectiv, 3,4 la sută). Firmele din sectorul IT au continuat să experimenteze dificultăți financiare, băncile evaluând în luna iulie 2024 un volum important de expuneri în improbabilitate de plată, astfel că rata de neperformanță s-a majorat de la 5,7 la sută în martie 2024 la 13,7 la sută în iulie 2024.

În cazul creditelor acordate populației, evoluțiile privind calitatea creditelor se mențin la un nivel redus. Creditele de consum au înregistrat o creștere ușoară a volumului

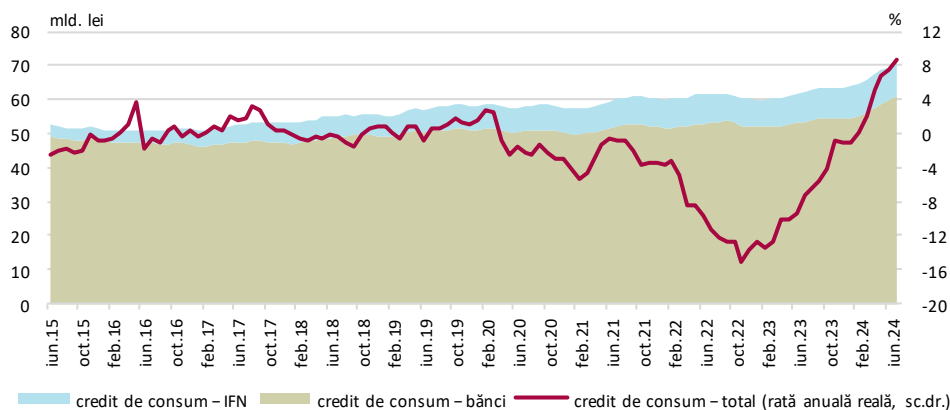
creditelor neperformante în trimestrul doi din 2024 (+1 la sută), dinamica fiind mai redusă comparativ cu cea a creditelor de consum (+5,9 la sută), rata de neperformanță ajustându-se la 6,1 la sută în iunie 2024 (-0,3 puncte procentuale). Evoluția a fost determinată de creditele cu dobândă fixă până la maturitate (aproximativ 70 la sută din total credit de consum). Spre deosebire de acestea, rata de neperformanță s-a menținut relativ constantă în cazul creditelor ipotecare (1,65 la sută în iunie 2024).

4.2. Creditul de consum

Creditul de consum a înregistrat o dinamică accelerată începând cu trimestrul doi al anului 2024 (+8,7 la sută în iulie 2024, rată anuală, în termeni reali, Grafic 4.7), atât instituțiile de credit, cât și IFN, intensificând activitatea de creditare de acest tip (la 8,6 la sută și, respectiv, la 9,4 la sută în iulie 2024).

Creditul de consum și-a accelerat ritmul de creștere în acest an, în principal ca urmare a factorilor de cerere.

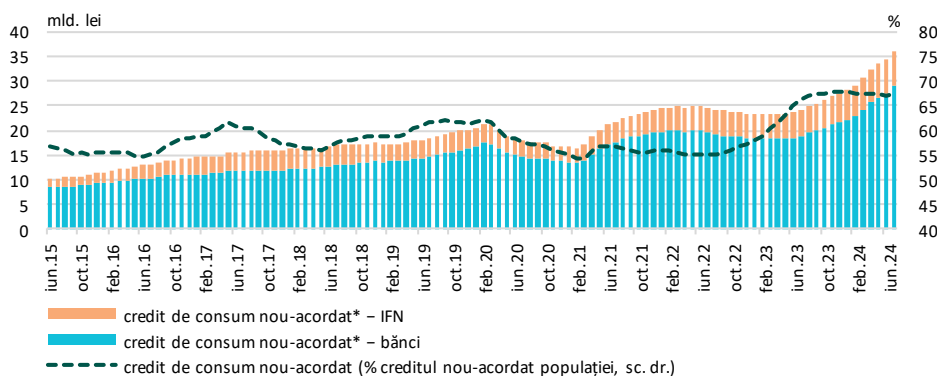
Grafic 4.7. Creditul de consum

Sursa: BNR, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit

De altfel, creditul de consum reprezintă principalul factor de creștere al creditului acordat populației, împrumuturile pentru achiziția unei locuințe înregistrând o evoluție mult mai modestă. În prezent, creditul de consum reprezintă aproximativ două treimi din creditul nou acordat populației (Grafic 4.8).

Grafic 4.8. Creditul de consum nou-acordat

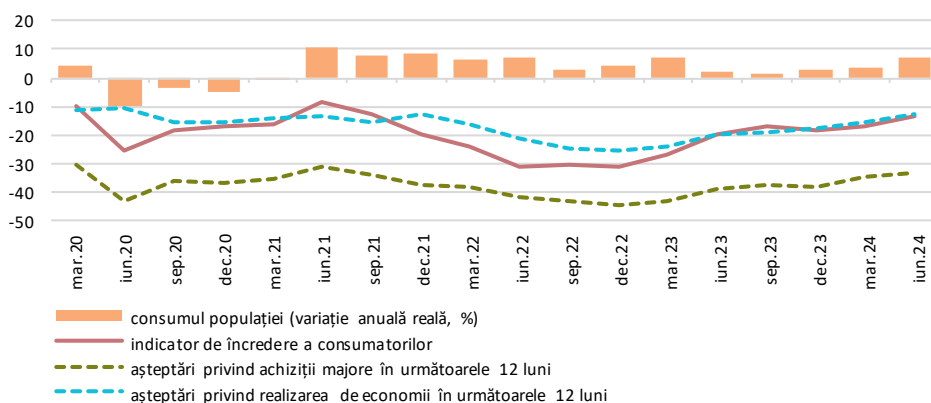

*) nu includ creditele acordate ca urmare a unor operațiuni de refinanțare, restructurare, transfer sau conversie în altă monedă

Sursa: BNR, Centrala Riscului de Credit, Biroul de Credit

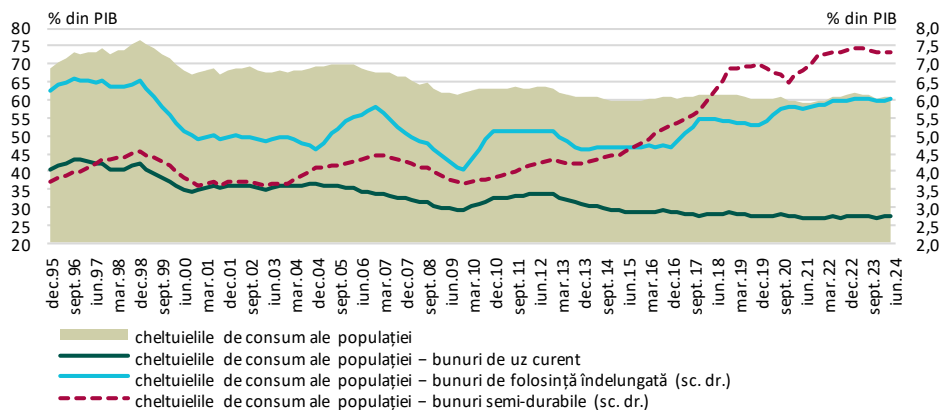
Evoluția creditului de consum a fost determinată într-o mare măsură de factori de cerere. Creșterea venitului real al populației și așteptările privind majorările suplimentare ale acestuia în a doua parte a anului 2024 (ca urmare a măsurilor guvernamentale anunțate privind salariul minim și pensiile) au impulsionat consumul și așteptările privind achizițiile viitoare (Grafic 4.9), în special pentru categoriile de bunuri durabile și semi-durabile (Grafic 4.10). Această intensificare a cererii de consum din partea populației este posibil să fi determinat și o accelerare a finanțărilor de tip BNPL (*Buy Now Pay Later*) oferită atât de magazinele specializate în vânzarea de produse de folosință îndelungată, cât și în mediul online în cazul comerțului electronic.

Grafic 4.9. Consumul populației și încrederea consumatorilor

Sursa: Comisia Europeană, INS

Grafic 4.10. Cheltuielile de consum ale populației după durata de utilizare a bunurilor

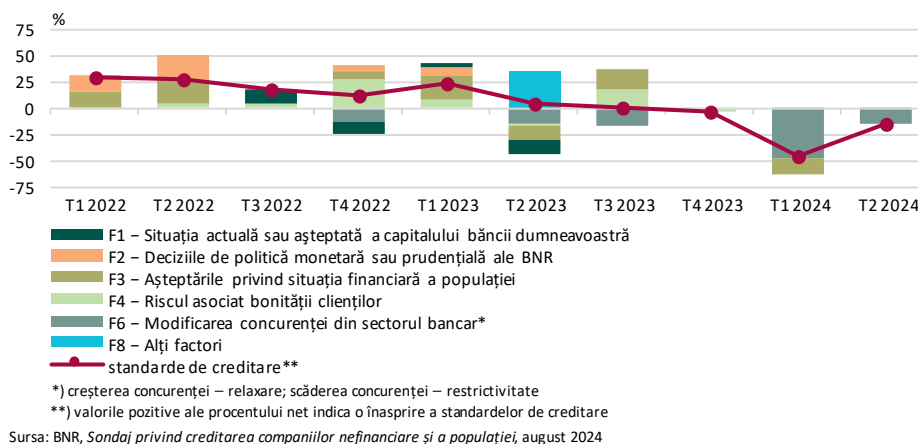
Sursa: Eurostat

Alți factori care au contribuit la evoluția creditului de consum au fost reducerea ratelor de dobândă și accelerarea procesului de digitalizare a serviciilor financiare.

Acestor factori li s-au adăugat îmbunătățirea condițiilor de credit pentru populație pe fondul reducerii ratelor de dobândă și relaxării standardelor de către bănci. Astfel, rata de dobândă anuală efectivă medie s-a diminuat cu 2,9 puncte procentuale în primele șapte luni ale anului 2024 la 10,2 la sută, în timp ce rata dobânzii medii pentru creditele noi în lei cu rate de dobândă fixe pentru perioade între 1 an și 5 ani (aceasta reprezentând și componenta cea mai importantă a fluxului de credit de consum) a coborât la 9,2 la sută în iulie 2024 (-2,5 puncte procentuale). Este posibil ca traiectoria descendentă a ratelor de dobândă să continue și în perioada următoare având în vedere decizia BNR de reducere a ratei de dobândă de politică monetară cu 0,25 puncte procentuale din luna august 2024.

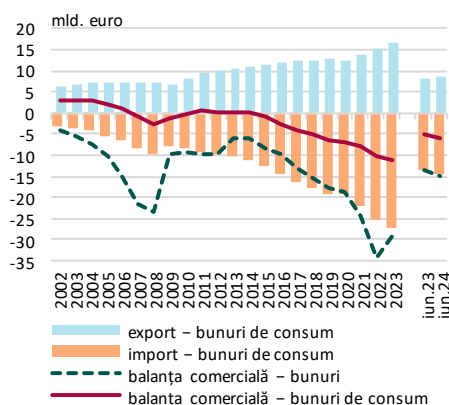
Relaxarea standardelor de creditare de către bănci, începută la finalul anului 2023, a fost determinată de intensificarea concurenței în piața creditului (Grafic 4.11), un factor important reprezentându-l și accelerarea procesului de digitalizare a serviciilor financiare. Adoptarea în iulie 2024 a Legii nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea, care stabilește cadrul juridic al utilizării diferitelor tipuri de semnătură electronică (calificată, avansată și simplă), a contribuit, de asemenea, la această evoluție.

Grafic 4.11. Standardele de credit pentru creditul de consum și principalii factori

Inovațiile tehnologice în domeniul creditării sunt orientate, în general, către asigurarea unui acces mai facil al populației la piața creditului, reducerea costului și timpului necesar procesării cererii de credit și îmbunătățirii capacității de evaluare a bonității debitorilor. Aceste dezvoltări tehnologice au permis apariția pe piața românească și a unor instituții financiare fără prezență fizică în România, accesul populației la produsele și serviciile financiare realizându-se doar în mediul online. Deși aceste inovații tehnologice contribuie la creșterea nivelului de intermediere financiară, este necesar ca acordarea creditelor să se realizeze în condiții prudențiale adecvate, cu respectarea normelor macroprudențiale privind gradul maxim de îndatorare a debitorilor.

Grafic 4.12. Balanța comercială de bunuri de consum

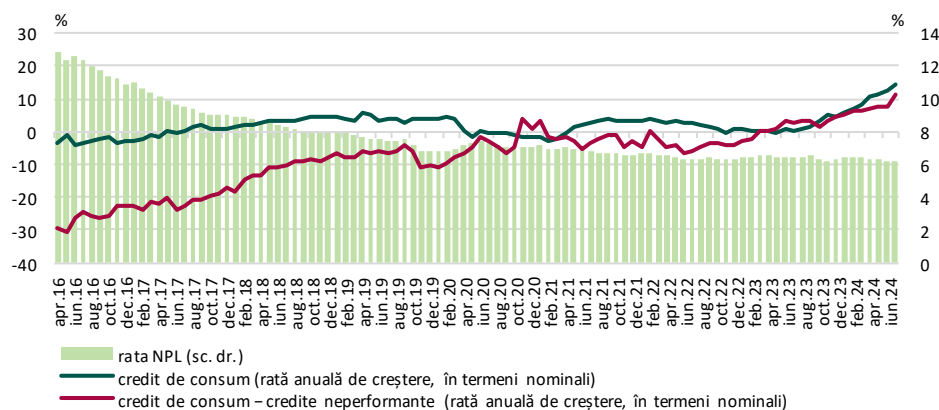
Evoluția rapidă a creditului de consum este de natură a conduce la acumularea de riscuri nu doar la nivelul debitorilor și a instituțiilor financiare, ci și la nivel macroeconomic. O parte importantă a bunurilor de consum sunt importate, accelerarea creditului de consum contribuind, astfel, la adâncirea deficitului balanței comerciale externe. Importurile de bunuri de consum au înregistrat un avans puternic în ultimii ani, volumul înregistrând o creștere de 3,4 ori comparativ cu nivelul de la finalul crizei financiare internaționale (în anul 2009).

Dinamica rapidă a creditului de consum poate conduce la amplificarea riscurilor la adresa stabilității financiare, cele mai importante fiind riscul macroeconomic și riscul de credit.

Spre deosebire de acestea, exporturile au consemnat un avans mult mai redus (volumul a crescut de 2,4 ori în aceeași perioadă). Astfel, deficitul bunurilor de consum s-a majorat substanțial (la 10,9 miliarde euro la finalul anului 2023) contribuția acestuia la deficitul de bunuri urcând de la 11 la sută (valoarea medie în perioada 2008-2009) la aproximativ 40 la sută în prezent (Grafic 4.12). Deteriorarea balanței comerciale de bunuri a continuat și în prima jumătate a anului 2024, importurile de bunuri de consum înregistrând o creștere cu 8 la sută față de perioada similară a anului trecut, în timp ce deficitul balanței de bunuri de consum s-a majorat cu 16,4 la sută.

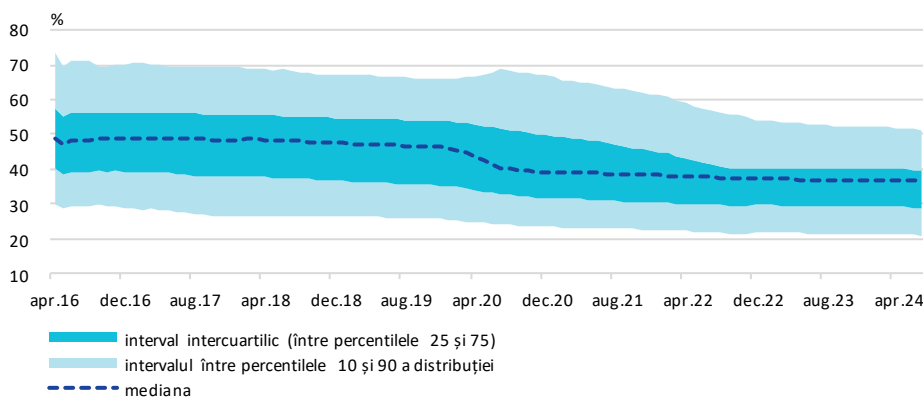
Din punct de vedere al riscului de credit, datele recente indică o intensificare a gradului de deteriorare a calității creditului de consum, concomitent cu accelerarea ritmului stocului de credit. Astfel, rata de creștere a creditelor neperformante a depășit 10 la sută în iulie 2024 (Grafic 4.13), evoluțiile fiind determinate de dinamica alertă a expunerilor cu întâzieri de peste 90 de zile (+16 la sută). Rata de neperformanță s-a ajustat ușor (-0,2 puncte procentuale în iulie 2024 comparativ cu iulie 2023) la 6,2 la sută, majorarea creditului de consum depășind ritmul de creștere a expunerilor neperformante (+15 la sută, ritm anual, în termeni nominali).

Grafic 4.13. Evoluția creditelor de consum și a ratei de neperformanță

Sursa: BNR, Centrala Riscului de Credit

Grafic 4.14. Gradul de îndatorare al debitorilor în cazul creditului de consum

Sursa: BNR, Centrala Riscului de Credit

Analiza în structură arată o evoluție preocupantă în cazul creditelor cu rate de dobândă fixe până la scadență, acestea reprezentând peste două treimi din creditul de consum. Rata de creștere a expunerilor neperformante în cazul acestor credite a ajuns la 18 la sută în iulie 2024, contribuția acestora la stocul creditelor de consum neperformante urcând la 53 la sută (+4 puncte procentuale).

Măsurile macroprudențiale de limitare a gradului maxim de îndatorare a debitorilor, introduse începând cu ianuarie 2019, au contribuit la îmbunătățirea capacității de plată a populației și la scăderea semnificativă a riscului valutar în cazul creditelor de consum. Astfel, gradul de îndatorare median aferent acestor credite s-a diminuat la 36 la sută în iulie 2024 (-12 puncte procentuale comparativ cu decembrie 2018), în timp ce ponderea creditelor în lei s-a majorat la 92 la sută în iulie 2024 (+17 puncte procentuale).

Evoluțiile recente din piața creditului arată necesitatea monitorizării atente a dinamicii și structurii fluxului de credit de consum, precum și importanța dezvoltării continue a cadrului de identificare și evaluare a riscurilor la adresa stabilității financiare.

5. Sectorul financiar nebanca

Situația de ansamblu a evoluțiilor pe piețele financiare nebanca din Europa s-a menținut predominant pozitivă pe parcursul perioadei august – octombrie 2024, însă se poate observa o sporire a factorilor de risc.

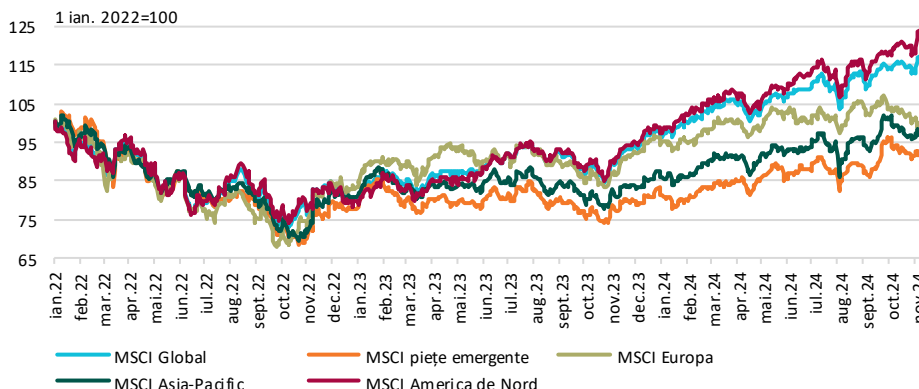
În special pe segmentul piețelor bursiere se observă începând cu finalul lunii august o evoluție divergentă a indicilor de acțiuni ale piețelor europene în raport cu cele nord-americane, ce poate fi explicată atât prin perspectivele economice mai puțin favorabile cât și prin percepția unui risc geopolitic mai ridicat determinat în parte și de amplificarea intensității războiului din Ucraina.

În pofida evoluției divergente a indicilor piețelor de acțiuni și a corecțiilor de pe piețele europene, indicii de volatilitate se mențin la valori reduse chiar dacă au urcat în raport cu minimele prin prima parte a anului.

În ceea ce privește sectorul european al companiilor de asigurări, acesta păstrează niveluri adecvate de capitalizare și lichiditate însă se confruntă cu o creștere sesizabilă a daunalității pe segmentul asigurărilor împotriva catastrofelor naturale atât pentru persoane fizice cât și pentru companii, precum și pe segmentul asigurărilor agricole, în contextul fenomenelor meteorologice nefavorabile de mare amploare din ultimele luni și a unei veri secetoase care a făcut ca numeroase culturi de sezon să fie compromise pe suprafețe largi.

În segmentul fondurilor de investiții și al fondurilor monetare datele recente nu indică o modificare semnificativă a comportamentului investitorilor, intrările și ieșirile de capital consemnând în mare parte doar variații sezoniere obișnuite, chiar dacă performanța investițională a acestora s-a mai redus pe fondul creșterii volatilității burselor care a fost însă compensată în parte de aprecieri ale valorilor de piață ale portofoliilor de obligațiuni (invers corelate cu randamentele de pe piața instrumentelor cu venit fix, în special a obligațiunilor suverane, ce au reacționat la recente reduceri ale dobânzilor de referință de către autoritățile monetare).

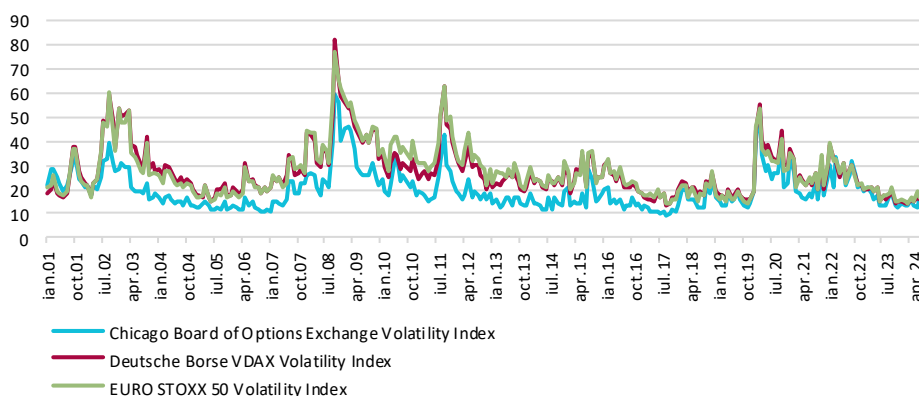
Grafic 5.1. Evoluție divergentă a indicilor de acțiuni europeni în raport cu cei nord-americani

Sursa: Bloomberg, calcule proprii

Graficul de mai sus evidențiază pe de o parte continuarea în ultimele luni a trendului ascendent început în trimestrul IV 2023 al indicilor bursieri la nivel global și în special pe piețele nord-americane. În același timp, pentru ansamblul piețelor europene și din Asia, se poate deja consemna intrarea într-o perioadă de corecție la începutul lunii octombrie, care urmează după o amplificare semnificativă a volatilității în lunile iulie-septembrie. Un comportament similar poate fi observat și în cazul indicilor dedicați piețelor emergente, ce poate fi asociat, printre altele, și cu revenirea la cote ridicate a conflictului din Orientul Mijlociu, ce a produs perturbări pe piețele de energie și materii prime și o creștere a aversiunii la risc.

Grafic 5.2. Dinamica indicilor de volatilitate implicită

Sursa: Bloomberg

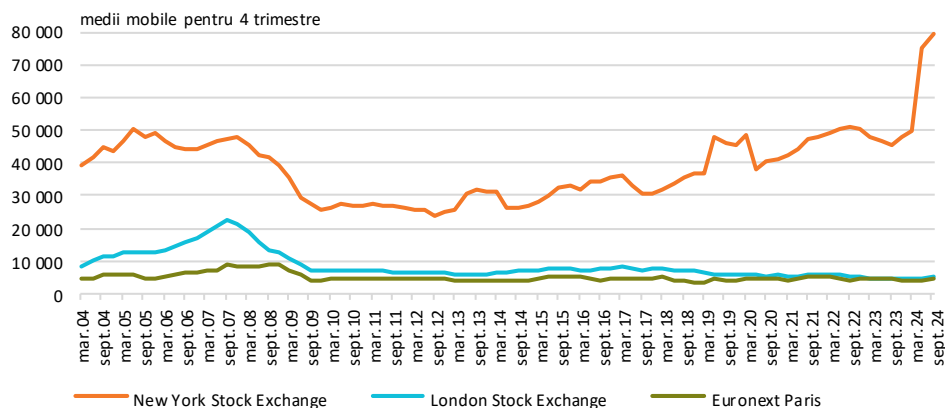
Totuși, chiar și pe fondul corecțiilor bursiere evidențiate mai sus, la nivel global indicii de volatilitate nu au înregistrat creșteri semnificative comparativ cu mediile istorice, situație valabilă inclusiv în cazul piețelor europene. Pe Graficul 5.2 se poate observa însă în perioada august-noiembrie o ușoară amplificare a estimărilor privind volatilitatea așteptată a cotațiilor indicilor bursieri, pornind de valorile foarte reduse pentru ultimii 25 de ani din primul semestru al anului curent. Aceste creșteri readuc valorile volatilității așteptate într-o zonă normală și le plasează dar sub pragul de referință de 20 de puncte care în mod tradițional marchează separarea dintre zona de volatilitate redusă și cea de volatilitate medie. Totodată, este de consemnat faptul că

Lichiditatea
tranzacțiilor cu
acțiuni s-a menținut
relativ neschimbată
pentru majoritatea
piețelor europene,
dar a urcat
semnificativ pe
piețele din SUA.

revenirea volatilității din zona de minime s-a manifestat atât în cazul indicilor europeni cât și a celor nord-americani.

O corelație utilă se poate face între parcursul și volatilitatea indicilor burserii și evoluția lichidității tranzacțiilor. Deși nu sunt deocamdată disponibile în toate cazurile date centralizate pentru perioada recentă la un nivel adecvat de granularitate, o serie de indicatori derivați sugerează o amplificare semnificativă a tranzacțiilor pe piețele nord-americane de acțiuni, în vreme ce pentru piețele europene amplitudinea tranzacțiilor s-a menținut la nivelurile uzuale. Această situație poate oferi, pe de o parte, confirmarea creșterii semnificative a interesului pentru companiile tranzacționate la bursele nord-americane asociată preferinței investitorilor pentru companiile de tehnologie care, mai ales în ultimii ani, domină aceste piețe. Pe de altă parte, ea indică menținerea lichidității piețelor bursiere europene la niveluri normale, ce nu perturbă funcționarea adecvată a acestora.

Grafic 5.3. Indici ajustați comparativ ai valorilor tranzacțiilor pe principalele burse din SUA și Europa

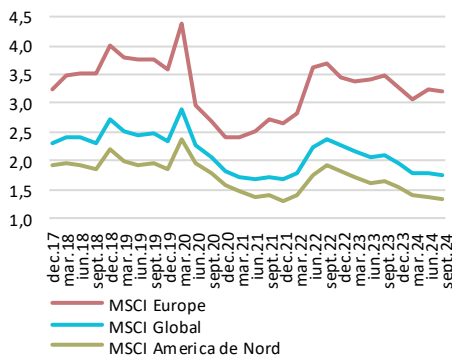

Sursa: Bloomberg, calcule proprii

Analiza principalilor indicatori privind performanța financiară raportată la prețurile acțiunilor evidențiază abordarea diferită, pe termen mediu și lung, a investitorilor pe cele două piețe dar și avansul semnificativ mai rapid al prețurilor pe parcursul ultimilor ani în raport cu profiturile și dividendele oferite de companii. Observăm din graficele de mai jos un trend semnificativ ascendent al raporturilor dintre prețuri și profiturile pe acțiune, precum și un trend descendent al raporturilor dintre dividende și prețuri, atât la nivel global cât și pentru piețele europene și nord-americane.

De asemenea, se observă că indicele preț/profit pe acțiune s-a plasat în permanență la niveluri mai ridicate pe piețele nord-americane în raport cu cele europene iar în ultimii doi ani diferența dintre cele două s-a amplificat semnificativ. În același timp, raportul dintre valoarea dividendelor și prețul acțiunilor a fost în permanență mai confortabil în cazul indicilor europeni în raport cu cei nord-americani. Deși pot fi interpretate în multiple feluri, corelarea acestor două elemente în general ilustrează așteptări mai ridicate ale investitorilor de creștere a profiturilor companiilor pe piețele americane și o prudență mai ridicată în ceea ce privește performanța financiară a companiilor europene – ce se reflectă în prime de risc mai mari și cerințe de randament mai ridicat al dividendelor.

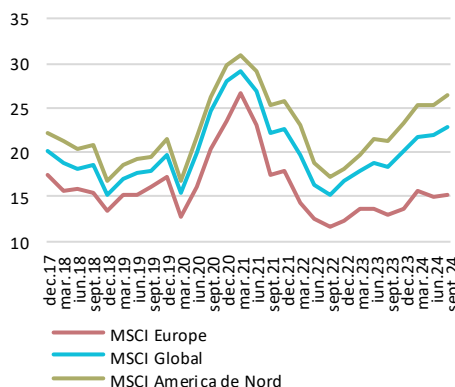
Grafic 5.4. Randamentul mediu al dividendului pe acțiune*

*) valori anuale calculate ca medii ale celor mai recente trei luni

Sursa: Bloomberg

Grafic 5.5. Raportul mediu preț/profit pe acțiune*

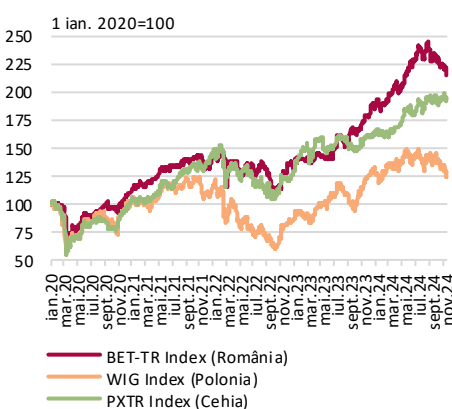

*) valori anuale calculate ca medii ale celor mai recente trei luni

Sursa: Bloomberg

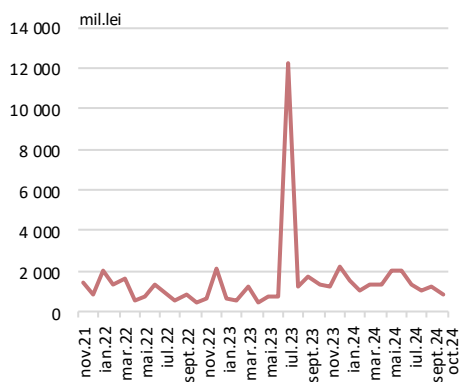
Pe piața bursieră locală tendințele observate sunt similare celor consemnate la nivel european, consemnându-se în ultimele trei luni o tendință de ușoară corecție a prețurilor concomitent cu reducerea moderată a valorii tranzacționate, care se menține însă în intervalul uzual pe termen mediu. Graficul de mai jos arată că inclusiv în regiunea noastră comportamentul piețelor bursiere este divergent, ceea ce poate fi explicat de predominanța în unele cazuri a unor factori locali cu influență mai puternică în raport cu cei regionali dar și de caracteristicile diferite ale piețelor (dimensiune, lichiditate, structura și amploarea investitorilor locali și străni prezenți pe piețele respective, structura companiilor listate).

Grafic 5.6. Performanța indicilor bursieri din regiune

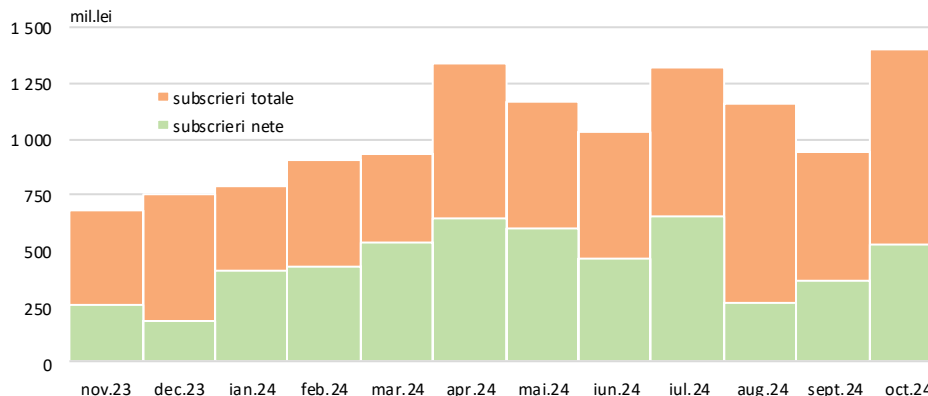
Sursa: Bloomberg

Grafic 5.7. Valoarea lunară a tranzacțiilor la Bursa de Valori București

Sursa: Bloomberg

În Graficul 5.7 se observă valoarea importantă a tranzacțiilor pe piața locală asociată ofertei publice de listare a acțiunilor Hidroelectrica, efect care în mare parte s-a diminuat rapid în lunile următoare, dar a contribuit totuși la o ușoară creștere a valorii tranzacțiilor comparativ cu anii anteriori listării. Față de prima jumătate a anului curent, valoarea lunară a tranzacțiilor din perioada august-octombrie arată însă o reducere a interesului investitorilor. Aceasta se asociază perioadei de corecție a prețurilor de la nivelurile lunii august, care au reprezentat maxime istorice pentru indicele principal al Bursei de Valori București.

Grafic 5.8. Subscrieri totale și subscrieri nete pentru fondurile de investiții locale

Sursa: Asociația Administratorilor de Fonduri (AAF)

Active în creștere pentru fondurile de investiții și de pensii din România, pe fondul menținerii unui flux important de contribuții nete.

În cadrul raportului de monitorizare a tendințelor pe piețele financiare nebancale aferent lunii septembrie, Autoritatea de Supraveghere Financiară evidențiază la finalul lunii septembrie 2024, faptul că și fondurile de pensii administrate privat din România au continuat trendul firesc de creștere a activelor, valoarea cumulată a acestora atingând aproximativ 149,95 miliarde lei (+28 la sută comparativ cu aceeași dată a anului anterior). Contribuția medie pe participant a consemnat creșteri sesizabile în lunile februarie, marti și mai ale anului curent, în corelare cu dinamica salariului minim și salariului mediu la nivel național, plasându-se în luna septembrie la nivelul de 383 de lei. În aceeași lună, contribuțiile totale au fost de 1,58 de miliarde de lei. Pe segmentul fondurilor de pensii facultative dinamica favorabilă a fost apropiată ca amplitudine, pornind însă de la o bază mult mai redusă, nivelul activelor acestora fiind de 5,54 miliarde lei iar creșterea în ultimele 4 trimestre de 26,5 la sută.

Autoritățile europene de supraveghere în domeniul financiar recomandă gestionarea cu multă prudență a riscurilor, în special pentru riscul de piață, riscul de credit și riscul cibernetic.

Pe plan european, cele trei autorități supraveghere (EBA, EIOPA și ESMA) au publicat la începutul lunii septembrie ediția de toamnă a Raportului Comitetului Comun privind riscurile și vulnerabilitățile din sistemul financiar al UE. Acesta subliniază preocuparea față de incertitudinile economice și geopolitice persistente, avertizând autoritățile naționale de supraveghere asupra riscurilor pentru stabilitatea financiară pe care ele le generează și solicitând o vigilență sporită din partea tuturor participanților la piețele financiare. Se evidențiază performanțe solide înregistrate de piețe în prima parte a anului, în anticiparea unor reduceri ale ratelor dobânzilor și a unei perspective macroeconomice îmbunătățite, dar și începutul unei corecții în luna august, ce poate fi semnificativă în contextul incertitudinilor menționate. Raportul insistă asupra riscului unor înrăutățiri bruște în dinamica economiei și așteptările piețelor, cu posibile implicații pentru stabilitatea financiară și operațională, ceea ce impune o atenție deosebită din partea tuturor participanților la piețele financiare. Cele trei autorități reiterează necesitatea unei monitorizări atente și gestionări proactive a riscului de credit, pentru toate tipurile de entități. Totodată se accentuează nevoia de flexibilitate și adaptabilitate: instituțiile financiare trebuie să aibă planuri și procese robuste pentru a răspunde provocărilor neașteptate pe termen scurt. Consolidarea vigilenței cibernetice este una dintre recomandările raportului, considerându-se că sectorul financiar trebuie să continue să abordeze adecvat riscurile operaționale și de stabilitate financiară generate de amenințările cibernetice, și să învețe din experiențele recente (de exemplu perturbarea globală din iulie, cauzată de o actualizare software inadecvată a unei companii de securitate cibernetică).

6. Evoluția cheltuielilor guvernamentale de natura investițiilor în statele Uniunii Europene după criza pandemică¹⁰⁸

În această secțiune este analizată evoluția investițiilor guvernamentale în perioada cuprinsă între anii 2019 și 2023, anterior izbucnirii crizei pandemice și până la încheierea acesteia. În această analiză investițiile guvernamentale sunt măsurate prin cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix (calculate conform standardului ESA) și, respectiv, prin cheltuielile de investiții din execuția bugetului general consolidat (calculate conform metodologiei *cash*).

Cheltuielile guvernamentale cu investițiile reprezintă un amestec de cheltuieli care contribuie la dezvoltarea economică de ansamblu (cum ar fi proiectele economice referitoare la infrastructura rutieră și feroviară), a capitalului uman (cheltuielile de investiții pentru educație și sănătate) și a abordărilor strategice pe termen lung (cheltuielile cu destinația de apărare).

Impactul cheltuielilor guvernamentale cu investițiile asupra activității economice este cuantificat de așa numitul multiplicator fiscal (care măsoară variația PIB în funcție de cea a cheltuielilor). În general cheltuielile guvernamentale cu investițiile susțin creșterea economică pe termen lung și multiplicatorul fiscal al acestora tinde să fie superior altor cheltuieli guvernamentale, în special în perioadele de recesiune economică. Efectul acestora depinde însă și de factori cum ar fi dimensiunea deficitului bugetar sau a datoriei guvernamentale, care sunt de natură să susțină sau să restrângă spațiul de manevră al politicii fiscale.

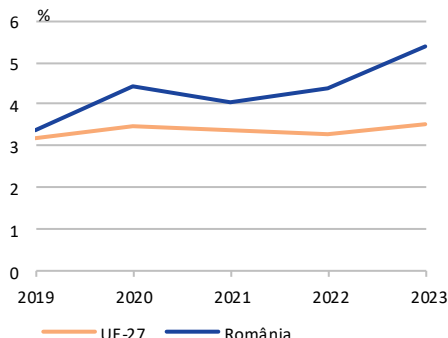
Cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix au înregistrat mai mult decât dublarea valorii în cazul României, exprimate în moneda euro, în anul 2023 comparativ cu anul 2019, anterior declanșării pandemiei, reprezentând cea mai mare majorare din cadrul statelor UE-27. Această creștere este de mult mai mare amplasare comparativ cu cea aferentă UE-27 în ansamblu, de aproximativ 36 la sută.

Pentru România, ponderea în PIB a acestor cheltuieli s-a înscris de asemenea pe o traiectorie de creștere semnificativă, de la aproximativ 3,4 la sută în anul 2019, până la 5,4 la sută în anul 2023. În cazul UE-27 valorile anuale ale indicatorului s-au menținut relativ constante în jurul valorii de 3,4 la sută în perioada dintre anii 2019 și 2023 (Grafic 6.1).

În cadrul statelor UE-27, cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix au înregistrat în cazul României cea mai mare creștere a valorii în anul 2023 comparativ cu anul 2019.

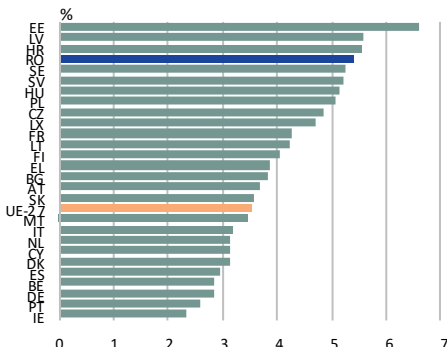
¹⁰⁸ Analiza este realizată folosind datele disponibile până la data de 12 noiembrie 2024.

Grafic 6.1. Ponderea în PIB a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută de capital fix în România și UE-27

Sursa: Eurostat, calcule autor

Grafic 6.2. Ponderea în PIB a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută de capital fix în statele UE-27 în anul 2023

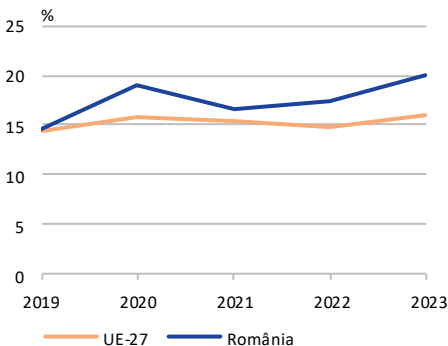
Sursa: Eurostat, calcule autor

Până în anul 2023, pentru care sunt disponibile cele mai recente date, România s-a situat constant printre statele UE-27 cu cel mai ridicat nivel raportat la PIB al cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix (Grafic 6.2).

Ponderea sectorului guvernamental în total cheltuieli pentru formarea brută a capitalului fix s-a majorat în România pe parcursul perioadei analizate, în timp ce în UE-27 s-a menținut relativ constantă.

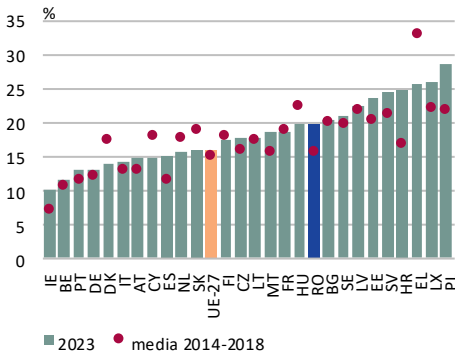
În ceea ce privește însemnătatea sectorului guvernamental în totalul cheltuielilor pentru formarea brută de capital fix, aceasta a crescut în cazul României pe parcursul perioadei analizate. Astfel, ponderea sectorului guvernamental în total cheltuielilor pentru formarea brută a capitalului fix s-a majorat în România de la aproximativ 15 la sută în anul 2019 până la aproximativ 20 la sută în anul 2023, în timp în cazul UE-27 în ansamblu a rămas relativ constantă la nivelul de 15 la sută (Grafic 6.3). România se situează în anul 2023 printre statele cu cea mai ridicată pondere a sectorului guvernamental în totalul cheltuielilor pentru formarea de capital fix. Privind pe o perioadă mai îndelungată, pentru majoritatea statelor UE-27 se evidențiază o tendință de sporire a importanței sectorului guvernamental în cadrul cheltuielilor pentru formarea brută a capitalului fix în anul 2023 comparativ cu perioada cuprinsă între anii 2014 și 2018 (Grafic 6.4).

Grafic 6.3. Ponderea sectorului guvernamental în totalul cheltuielilor pentru formarea brută de capital fix în România și UE-27

Sursa: Eurostat, calcule autor

Grafic 6.4. Ponderea sectorului guvernamental în totalul cheltuielilor pentru formarea brută de capital fix în statele UE-27

Sursa: Eurostat, calcule autor

România se plasează în cadrul statelor cu cele mai ridicate ponderi ale cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix în totalul cheltuielilor guvernamentale, respectiv, de aproximativ 13,4 la sută în anul 2023. Cheltuielile pentru

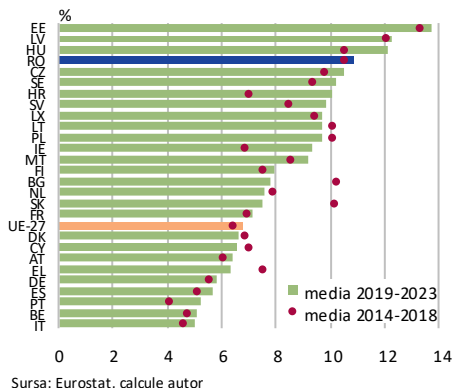
România se plasează în cadrul statelor cu cele mai ridicate ponderi ale cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix în totalul cheltuielilor guvernamentale.

Ariile prioritare spre care au fost orientate cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix au fost proiecte economice și locuințe și facilități comunitare.

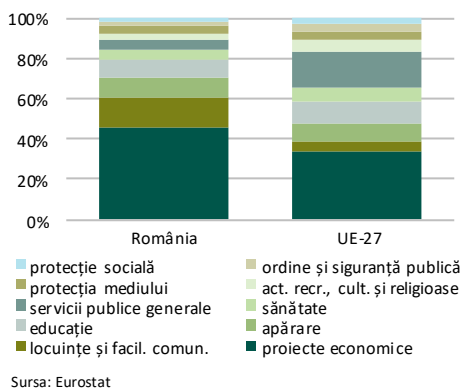
Pe parcursul perioadei analizate se evidențiază o tendință puternică de inversare a importanței investițiilor finanțate din fonduri naționale în totalul cheltuielilor guvernamentale pentru investiții în favoarea celor finanțate cu fonduri externe nerambursabile post-aderare.

investiții au devenit treptat mai importante în totalul cheltuielilor guvernamentale pentru majoritatea statelor din UE-27 în perioada dintre anii 2019 și 2023 care se suprapune cu criza pandemică, comparativ cu cea din cei cinci ani anteriori cuprinsă între anii 2014 și 2018 (Grafic 6.5). Oricum, după cum subliniază raportul Draghi, investițiile sunt insuficiente în UE-27 în raport cu deficitul de competitivitate.

Grafic 6.5. Ponderea cheltuielilor pentru formarea brută a capitalului fix în total cheltuieli guvernamentale în statele UE-27

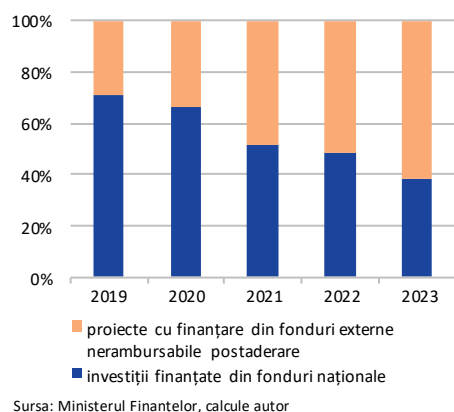

Grafic 6.6. Structura cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix în România și UE-27 în anul 2022

Domeniile cele mai importante spre care sunt îndreptate aceste investiții sunt reliefate de structura cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix pe funcții. În România ariile prioritare spre care au fost orientate cheltuielile de investiții guvernamentale în anul 2022 au fost proiecte economice și locuințe și facilități comunitare, care au reprezentat împreună aproximativ 60 la sută din total. În UE-27 în ansamblu investițiile guvernamentale au fost îndreptate cu precădere către proiecte economice și servicii publice generale (Grafic 6.6). Atât pentru România, cât și pentru UE-27 se remarcă o tendință de sporire a porțiunii alocate apărării în totalul cheltuielilor guvernamentale de investiții.

Grafic 6.7. Structura cheltuielilor de investiții guvernamentale în funcție de sursa fondurilor

Datele anuale cuprinse în execuțiile bugetului general consolidat permit defalcarea cheltuielilor de investiții¹⁰⁹ calculate conform metodologiei *cash* pe surse de finanțare¹¹⁰. Pe parcursul perioadei analizate se evidențiază o tendință puternică de inversare a importanței investițiilor finanțate din fonduri naționale în totalul cheltuielilor guvernamentale pentru investiții în favoarea celor finanțate cu fonduri externe nerambursabile post-aderare. Astfel, ponderea în total a investițiilor

¹⁰⁹ Cheltuielile pentru investiții includ cheltuielile de capital, precum și cele aferente programelor de dezvoltare finanțate din surse interne și externe.

¹¹⁰ Datele sunt disponibile la: https://mficante.gov.ro/static/10/Mfp/buletin/executii/nota_bgc31122023.pdf
https://mficante.gov.ro/documents/35673/5990631/nota_bgc31dec2022.pdf
https://mficante.gov.ro/documents/35673/162114/nota_bgc31dec2021.pdf
https://mficante.gov.ro/documents/35673/377101/nota_bgc31dec2020.pdf

finanțate din fonduri naționale s-a redus de la aproximativ 70 la sută în anul 2019 până la sub 40 la sută în anul 2023 (Grafic 6.7).

Conform datelor prezentate în Opinia Consiliului Fiscal cu privire la proiectul primei rectificări a bugetului general consolidat pe anul 2024, începând cu anul 2023 proiectele cu finanțare din sumele reprezentând asistența financiară nerambursabilă și împrumut aferentă PNRR au început să aibă o pondere mai însemnată în cadrul cheltuielilor pentru investiții guvernamentale¹¹¹.

Între raportarea conform metodologiei *cash* a cheltuielilor guvernamentale pentru investiții și cea pe baza metodologiei ESA a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix există diferențe în ceea ce privește sfera de cuprindere (Tabel 6. 1). În perioada cuprinsă între anii 2019 și 2023 ponderea în PIB a cheltuielilor guvernamentale pentru investiții a fost sistematic mai ridicată decât a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix, cu valori cuprinse între aproximativ 0,6 și 0,9 puncte procentuale.

Tabel 6.1. Evoluția cheltuielilor guvernamentale de natura investițiilor

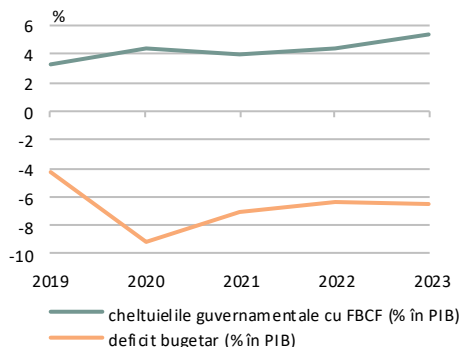
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cheltuieli guvernamentale pentru investiții ^{1,2}	43 672,3	53 165,7	59 259,8	72 530,0	100 657,3	119 484,8
PIB (milioane lei) ¹	1 063 795,0	1 066 781,0	1 189 090,0	1 409 784,0	1 605 591,0	1 768 800,0
Ponderea în PIB a cheltuielilor guvernamentale de investiții	4,11	4,98	4,98	5,14	6,27	6,76
Cheltuielile guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix ³	35 837,2	47 184,2	48 355,2	60 684,1	86 383,5	
PIB (milioane lei) ³	1 066 588,6	1 069 629,4	1 192 284,8	1 389 450,0	1 604 554,0	
Ponderea în PIB a cheltuielilor guvernamentale cu formarea brută a capitalului fix	3,36	4,41	4,06	4,37	5,38	

¹ Sursa: Dăianu D., „Competitivitatea: de ce resursele și deficitul contează”, Consiliul Fiscal al României, 2024. Datele referitoare la anul 2024 reprezintă estimări ale MF.

² date conform metodologiei *cash*

³ Sursa: Eurostat

Grafic 6.8. Evoluția cheltuielilor guvernamentale cu formarea brută a capitalului fix și a deficitului bugetar

Sursa: Eurostat, calcule autor

Este de remarcat că tendința crescătoare a cheltuielilor guvernamentale pentru formarea brută a capitalului fix explică doar parțial evoluția deficitului bugetar, variațiile ponderii acestor cheltuieli guvernamentale în PIB fiind de mai mică amploare decât cele ale ponderii deficitului bugetar în PIB (Grafic 6.8).

¹¹¹ Raportul este disponibil la https://www.consiliulfiscal.ro/Opinia_R1_2024_FINAL.pdf

PARTEA 3: POLITICI PUBLICE

7. Elemente ale impactului bugetar al recalculării pensiilor

CE subliniază în „Raportul de țară 2024 privind România” (CE, 2024) necesitatea unei reforme majore a sistemului de pensii pentru a menține sustenabilitatea fiscală pe termen lung. Reformele sunt menționate ca parte esențială a PNRR, care prevede măsuri pentru limitarea creșterii imediate a cheltuielilor cu pensiile ca pondere în PIB. Documentul indică faptul că o implementare strictă a reformei este crucială pentru evitarea creșterii semnificative a cheltuielilor cu pensiile, ceea ce ar putea pune în pericol stabilitatea bugetului.

Opinia CF cu privire la rectificarea bugetară pentru anul 2024 (CF, 2024) subliniază că recalcularea pensiilor adaugă un nivel semnificativ de incertitudine la proiecțiile bugetare. Consiliul atrage atenția că această recalculare a pensiilor implică riscuri suplimentare, deoarece cheltuielile asociate asistenței sociale pot fi subevaluate, contribuind astfel la presiuni bugetare sporite. În evaluarea sa, CF indică faptul că suplimentarea bugetului asistenței sociale cu 9,8 miliarde de lei, inclusiv pentru plata drepturilor de pensie recalculate, reflectă o creștere de 4,67 la sută față de nivelul prevăzut inițial. Mai mult, CF avertizează că aceste cheltuieli pot agrava deficitul bugetar, dacă nu sunt gestionate cu strictețe, și recomandă precauție în evaluarea impactului recalculării pensiilor asupra stabilității fiscale.

7.1. Despre impactul bugetar al recalculării pensiilor pentru anii 2024 și 2025

Conform datelor Casei Naționale de Pensii Publice (CNPP), valoarea totală a drepturilor de pensie cuvenite pentru Pilonul I în luna august 2024 a fost de 10,7 miliarde lei (reprezentând și nivelul mediu al plăților efectuate pentru drepturile de pensie din perioada ianuarie-iulie 2024). Plata drepturilor de pensie recalculate, conform prevederilor Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii, gestionate integral de CNPP, a determinat creșterea sumei la 12,95 miliarde lei în luna septembrie a anului 2024, 12,87 miliarde lei în luna octombrie, respectiv la 12,85 miliarde lei în luna noiembrie¹¹².

În urma recalculării pensiilor, pensia medie din septembrie 2024 a crescut în termeni nominali cu aproximativ 40 la sută (39,1 la sută¹¹³), comparativ cu luna corespunzătoare a anului anterior, în timp ce veniturile bugetare din CAS au crescut cu 20 la sută¹¹⁴.

Creșterea cheltuielilor pentru plata pensiilor din pilonul I nu reflectă în totalitate impactul bugetar al reglementărilor aferente recalculării pensiilor pentru anii 2024 și 2025. La această sumă trebuie adăugate și efectele create de alți doi factori. Primul

Impactul bugetar al recalculării pensiilor în 2024 este de aproximativ 0,55 la sută din PIB.

¹¹² Datele sunt preluate de la CNPP, secțiunea indicatori statistici, foaia de lucru „statagric”, tabelul „Total sistem pensii” și se referă la indicatorul „Valoarea totală a drepturilor de pensie cuvenite”.

¹¹³ Calculele autorului pe baza datelor CNPP, din secțiunea indicatori statistici pilon I, foaia de lucru „statagric”, tabelul „Total sistem pensii”, indicatorul „Pensia medie luna curentă”.

¹¹⁴ Conform datelor Ministerului Finanțelor despre execuția bugetară, „Sinteza” aferentă lunii septembrie 2024.

dintre acești doi factori contribuie la scăderea veniturilor bugetare, în timp ce al doilea poate duce la creșterea cheltuielilor bugetare legate de plata pensiilor.

În primul rând, încasările la buget din impozitul pe venituri asupra pensiilor au scăzut începând cu luna octombrie ca urmare a modificării Codului Fiscal, prin Legea nr. 244 din 5 septembrie 2024. Astfel, modificarea Codului fiscal, aplicată după o lună de la începerea plății pensiilor recalulate, prevede majorarea sumei neimpozabile aplicate veniturilor din pensii, de la 2 000 la 3 000 de lei. Această prevedere se aplică, începând cu 1 octombrie 2024, atât pensiilor din sistemul civil, cât și celor militare.

În cazul pensiilor din pilonul I plătite de CNPP, impactul acestei măsuri asupra veniturilor bugetare pentru lunile octombrie-decembrie 2024 se traduce printr-o scădere de 662 milioane lei, conform unei declarații de presă a ministrului finanțelor publice de la începutul lunii septembrie 2024 (Pecheanu, 2024). În cazul pensiilor militare, impactul acestei măsuri pentru perioada octombrie-decembrie 2024, conform declarațiilor oficiale consemnate în presă (Vasilache, 2024), este estimat la o scădere de aproximativ 34,6 milioane lei. Astfel, efectul cumulat asupra veniturilor bugetare pentru perioada septembrie-decembrie 2024 reprezintă o scădere de aproximativ 700 milioane lei.

În concluzie, impactul bugetar al recalculării pensiilor în anul 2024 este compus din creșterea cheltuielilor de aproximativ 9,24 miliarde lei¹¹⁵ (reprezentând 0,52 la sută din PIB-ul 2024 estimat la construcția bugetului pentru a.c., la care se adaugă scăderea veniturilor de aproximativ 700 milioane lei (0,03 la sută din PIB).

În al doilea rând, efortul bugetar pentru plata pensiilor din Pilonul I nu se rezumă la cheltuielile efectuate de CNPP. Suma totală necesară plății pensiilor include și pensiile administrate de casele de pensii sectoriale (înființate prin HG nr. 233/2011), care gestionează pensiile militare de stat. Aceste case de pensii sectoriale sunt structuri de specialitate subordonate Ministerului Apărării Naționale (pentru pensiile foștilor angajați ai Ministerului Apărării, Serviciului de Informații Externe, Serviciului de Telecomunicații Speciale și Serviciului de Protecție și Pază), Ministerului Afacerilor Interne (pentru pensiile cadrelor militare și ale personalului auxiliar din structurile MAI) și Serviciului Român de Informații.

Bugetul alocat celor trei instituții pentru plata pensiilor militare în anul 2024 este de aproximativ 14 miliarde de lei (Vasilache, 2024), finanțând plata pensiilor pentru peste 200 000 de pensionari în cadrul celor trei case de pensii sectoriale.

Cu toate acestea, această sumă ar putea crește în anul 2025, dacă proiectul de lege (PL-x nr. 540/2024), care vizează actualizarea cuantumului pensiilor militare și a fost aprobat în ambele camere ale Parlamentului va deveni lege¹¹⁶.

¹¹⁵ Conform declarațiilor din ședința de Guvern din data de 14 august 2024 (Niculescu, 2024).

¹¹⁶ La începutul lunii noiembrie 2024 Avocatul Poporului a formulat o obiecție de neconstituționalitate referitoare la proiectul de lege pentru completarea Legii 223/2015 privind pensiile militare de stat (PL-x nr. 540/2024). Sesizarea Avocatului Poporului se referă la încălcarea prevederilor articolului 138 alineatul 5 din Constituție, privind imposibilitatea aprobării cheltuielilor bugetare fără stabilirea sursei de finanțare. Curtea Constituțională urmează să discute pe data de 17 decembrie 2024 această sesizare.

Principalele modificări propuse de proiectul de lege PL-x nr. 540/2024 vizează completarea Legii nr. 223/2015 cu articolele 591-593, prin care se instituie actualizarea pensiilor militare ori de câte ori se majorează solda de grad sau salariul gradului profesional și solda de funcție ale militarilor, polițiștilor și funcționarilor publici cu statut special. Actualizările ar urma să se facă în proporțiile stabilite în lege și în funcție de vechimea valorificată. Proiectul de lege propune o actualizare periodică menită să asigure o mai bună corelare a pensiilor cu evoluțiile economice.

Punctul de vedere al Guvernului cu privire la acest proiect de lege (Secretariatul General al Guvernului, 2024) exprimă o serie de obiecții, subliniind complexitatea și ambiguitatea normelor propuse, care nu reușesc să acopere diversitatea situațiilor juridice ale beneficiarilor și riscă să genereze inechități. Se subliniază necesitatea definirii clare a termenilor, precum „reactualizare”, și a introducerii unor norme metodologice pentru a reglementa distinct cazurile diverse. În plus, Guvernul atrage atenția asupra termenului nerealist de 90 de zile pentru implementarea măsurilor și a riscului de dublă sau chiar triplă actualizare a pensiilor, care ar putea compromite principiul egalității în fața legii și pune în pericol sustenabilitatea bugetară. De asemenea, Guvernul semnalează necorelarea cu alte prevederi legale deja în vigoare. Spre exemplu, modificările propuse contravin angajamentelor asumate de România în cadrul PNRR, care includ respectarea principiului ireversibilității reformelor. Orice modificare a actelor normative care au fost incluse în jaloanele aprobate de CE ar încălca acest principiu, periclitând fondurile europene și stabilitatea bugetară.

În același document elaborat de Guvern impactul bugetar al propunerii de actualizare a pensiilor militare este estimat la 370 milioane lei lunar, rezultând din actualizarea soldei de grad (130 milioane lei) și a soldei de funcție (240 milioane lei). Guvernul arată că estimarea s-a realizat pe baza unei metode proprii de calcul, comparând diferențele dintre sumele actualizate și cele din baza de calcul din 2016. Guvernul menționează dificultatea de a calcula corect impactul bugetar din cauza lipsei unor metodologii clare și atrage atenția asupra riscurilor de deviere de la traiectoria de deficit bugetar. Pe de altă parte, Ministerul Finanțelor a estimat impactul bugetar anual al aplicării acestui proiect de lege la circa 6,9 miliarde lei (MF, 2024), ceea ce este echivalent cu 575 milioane lei lunar.

7.2. Impactul bugetar al actualizării valorii punctului de referință

Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii reglementează, în articolul 84, valoarea punctului de referință și mecanismele de actualizare ale acesteia. În mod excepțional, conform alin. (6) din art. 84, pentru anul 2024, valoarea punctului de pensie a fost stabilită la 2.032 de lei, printr-o majorare de 13,8 la sută față de nivelul din 2023.

Actualizarea anuală a valorii punctului de referință, conform art. 84, alin. (3), se realizează prin aplicarea ratei medii anuale a inflației și a 50 la sută din creșterea reală a câștigului salarial mediu brut. Ambii indicatori sunt definitivi, adică reprezintă valori oficiale, stabilite pe baza datelor concrete și verificate de INS pentru anul calendaristic anterior, și nu pot fi modificate ulterior. În cazul în care unul dintre acești indicatori are valoare negativă, se utilizează doar cel cu valoare pozitivă, conform alin. (4). Dacă ambii

Majorarea valorii punctului de referință de la 1 ianuarie 2025 va fi de cel puțin 10,4 la sută.

indicatori au valori negative, valoarea punctului de referință rămâne neschimbată, menținând ultima valoare existentă, conform alin. (5).

Începând cu 1 ianuarie 2025, conform alin. (7), majorarea anuală a punctului de referință este limitată astfel încât procentul de creștere rezultat din aplicarea prevederilor alin. (3)-(5) să nu depășească fie procentul de creștere al veniturilor din contribuțiile de asigurări sociale la buget, fie rata medie anuală a inflației din ultimii doi ani, indicatori definitivi comunicați de Institutul Național de Statistică. În această situație, se aplică procentul cel mai avantajos pentru beneficiarii de pensii.

Monitorizarea respectării regulilor de majorare a valorii punctului de referință este asigurată de Consiliul Fiscal, conform alin. (8). În luna iunie a fiecărui an, Consiliul întocmește și publică un raport care analizează conformitatea cu alin. (3)-(5), evidențiind eventualele abateri și impactul financiar al acestora. În cazul constatării unor abateri, autoritățile competente sunt obligate, conform alin. (9), să adopte măsuri corective prin modificarea cadrului legal, pentru a compensa impactul financiar generat de majorările ad-hoc ale valorii punctului de referință.

În situația în care cheltuielile cu pensiile publice depășesc nivelul de referință stabilit ca procent din PIB, conform alin. (11), autoritățile competente trebuie să implementeze măsuri necesare pentru revenirea la nivelul de referință. Aceste măsuri pot include creșterea contribuțiilor de asigurări sociale de stat sau alte intervenții menite să asigure sustenabilitatea financiară a sistemului public de pensii.

Ministrul Muncii a anunțat că valoarea punctului de referință va crește cu peste 10,4 la sută începând cu 1 ianuarie 2025, conform mecanismului de indexare stabilit de lege. Potrivit declarațiilor consemnate în presă (Darvari, 2024), această creștere va include rata inflației din 2023 (10,4 la sută), la care se va adăuga aproximativ 2 la sută, reprezentând jumătate din creșterea reală a câștigului salarial mediu brut, rezultând o majorare totală estimată de aproximativ 12 la sută. Această estimare a fost confirmată și de șeful Casei Naționale de Pensii Publice, care a explicat că valorile finale vor fi stabilite după primirea datelor oficiale de la INS, însă calculele preliminare indică o creștere de aproximativ 12,1 la sută (Bădilă, 2024).

Creșterea valorii punctului de referință de la 1 ianuarie 2025 nu va duce la majorarea tuturor pensiilor aflate în plată la Casa Națională de Pensii Publice. Astfel, 4,4 la sută dintre pensii (aproximativ 200 000 pensii) vor rămâne la aceeași valoare după indexarea de la 1 ianuarie 2025, conform declarațiilor Ministrului Muncii (Jalbă, 2024). Aceste pensii nu vor fi majorate deoarece nivelul lor actual depășește contribuțiile plătite de beneficiari, comparativ cu ceilalți pensionari. Ele vor rămâne neschimbate până când alte pensii, cu aceeași bază contributivă, le vor ajunge din urmă, prin viitoare majorări ale valorii punctului de referință.

În concluzie, impactul bugetar al majorării valorii punctului de referință de la 1 ianuarie 2025 poate să se traducă într-o creștere lunară maximă de 1,6 miliarde lei (pornind de la datele aferente lunii octombrie 2024), a valorii drepturilor de pensie cuvenite.

8. Insecuritate alimentară – foamete în Sudan

ONU a declarat foamete în vestul Sudanului, în tabăra de refugiați Zamzam, pentru a treia oară în ultimii 20 de ani. În Sudan se desfășoară un război civil sângeros, între două facțiuni militare rivale, iar accesul ajutorului umanitar în zonă este foarte dificil.

8.1. Sudan – război civil și foamete

În continuare milioane de persoane din mai multe părți ale globului sunt afectate de insecuritate alimentară, arată Raportul *Mid Year* al Global Report on Food Crises (GRFC, septembrie, 2024), care utilizează datele colectate din 59 de țări și teritorii până la sfârșitul lunii august 2024. Este evidențiată în primul rând situația devastatoare din vestul Sudanului, unde a fost declarată oficial foamete în tabăra de refugiați Zamzam, situată la periferia orașului El Fasher din Darfurul de Nord. Cauzele principale care au dus la acest rezultat sunt războiul civil, lipsa accesului ajutoarelor umanitare și faptul că un număr mare de oameni au fost nevoiți să își părăsească locuințele și să caute refugiu. Situația este extrem de gravă în întreaga țară, dar conflictele armate fac dificilă colectarea de date din alte zone și implicit o clasificare adecvată. WFP (2024) atrage atenția că în 13 regiuni din Sudan există un real risc de foamete, nivelul 5 pe scala IPC.

Tabel 8.1. Cadrul integrat de clasificare a fazelor securității alimentare

Faza	Descrierea fazelor și a obiectivelor de răspuns
1. Securitate alimentară	Gospodăriile își satisfac necesitățile alimentare și nealimentare Acțiuni necesare: construirea rezilienței, reducerea riscurilor de dezastru
2. Insecuritate alimentară cronică	Gospodăriile își satisfac minimul necesităților alimentare, cu greu pe cele nealimentare Acțiuni necesare: reducerea riscurilor de dezastru și protejarea vieților membrilor
3. Criză acută de hrană și de mijloace de subsistență	Gospodăriile au <i>gap</i> -uri în alimentație și malnutriție sau reușesc marginal să le depășească Acțiuni urgente sunt necesare pentru reducerea gapurilor și protejarea vieților membrilor
4. Urgență umanitară	<i>Gap</i> -uri în alimentație mari, malnutriție severă, costul depășirii gapurilor epuizează resursele Acțiuni urgente sunt necesare pentru protejarea vieților membrilor gospodăriilor afectate
5. Foamete/Catastrofă umanitară	Necesități alimentare și de bază sunt neîndeplinite. Foamete, sărăcie extremă, malnutriție, moarte Acțiuni urgente sunt necesare pentru prevenirea răspândirii deceselor și colapsului total

Sursa: Raportul GRFC 2023, analiza autorului

Pentru a treia oară în ultimii 20 de ani, ONU declară că într-o zonă a globului există foamete¹¹⁷, de data aceasta în Sudan, țară măturată de un război civil sângeros. Așa cum am menționat în numărul anterior al acestei publicații, foametea este declarată de către agențiile internaționale atunci când într-o zonă sunt îndeplinite simultan 3 condiții (IPC, 2024):

- (i) 20 la sută dintre gospodării se confruntă cu lipsă extremă de alimente;
- (ii) 30 la sută dintre copii suferă de malnutriție acută;
- (iii) se constată decesul a doi adulți sau patru copii la fiecare 10 mii de persoane, în fiecare zi, din cauza foamei sau din cauza malnutriției și a bolilor.

¹¹⁷ ONU, Somalia (2011) și Sudanul de Sud (2017).

Deși catastrofa umanitară și foamea sunt nivelul 5, cel mai grav nivel de deteriorare a securității alimentare, ele nu au aceleași implicații. Catastrofa atestă impactul insecurității alimentare la nivelul gospodăriilor, în timp ce foamea afectează zone, nu doar gospodării.

Peste 2 milioane de persoane s-au refugiat în țările vecine și 10 milioane de persoane și-au părăsit casele. Sudanul este o „bombă cu ceas” nu doar pentru regiune, dar și pentru Europa, unde tema migranților este una dificilă pentru politicieni și cetățeni deopotrivă.

Războiul civil din Sudan a început în aprilie 2023 și este cauzat de conflicte armate puternice între două facțiuni rivale care au ca scop preluarea puterii, Forțele Armate Sudaneze (FAS) și Forțele de Sprijin Rapid (FSR). 25,6 milioane de persoane din întreg Sudanul s-au confruntat cu niveluri ridicate de insecuritate alimentară acută în perioada iunie-septembrie, o creștere cu 26 la sută raportat la aceeași perioadă a anului 2023. Peste 2 milioane de persoane s-au refugiat în țări vecine, Ciad și Sudanul de Sud, care și ele se confruntă cu niveluri ridicate de insecuritate alimentară (GRFC, 2024).

O analiză a The Economist (septembrie 2024; WFP, 2024) menționează că mai mult de 10 milioane de persoane, o cincime din populație, și-au părăsit casele și peste 150 de mii de persoane au murit în conflict. Aceiași autori arată faptul că Sudanul este o „bombă cu ceas” având în vedere implicațiile acestui conflict precum și sponsorii săi, care nu sunt doar regionali. Conflictul poate duce la destabilizarea alimentară a vecinilor și a regiunii, precum și la instalarea haosului în Africa și Orientul Mijlociu. Fluxul mare de refugiați ar putea deveni o problemă care depășește granițele continentului african, arată analiza menționată, întrucât s-ar putea orienta spre Europa, unde migrația este deja o temă dificilă pentru politicieni și cetățeni deopotrivă. De asemenea, Sudanul măcinat de lupte ar putea deveni adăpost pentru rețele teroriste. În paralel, problemele din Marea Roșie s-ar putea acutiza, rebelii Houthi, susținuți de Iran, atacând nave comerciale, cu sau fără legătură cu Israel. Criza din Marea Roșie este deja un risc real asupra securității alimentare din întreaga regiune și asupra comerțului global (ONU, 2024).

Un model al institutului olandez Clingendael estimează că mortalitatea în zonele afectate de foamete este între 10 la sută și 20 la sută.

În Sudan mortalitatea este puternic corelată nu doar cu severitatea foamei, dar și cu durata acesteia. Iar lipsa hranei crește vulnerabilitatea persoanelor la boli, ceea ce duce de asemenea, la decese. Mortalitatea în zonele afectate este între 10 și 20 la sută, depinzând de cantitatea de hrană care poate fi transportată prin zonele afectate de conflicte. De asemenea, o particularitate culturală a Sudanului, împărțirea de hrană caldă celor vulnerabili în cadrul unor proiecte comunitare, ar putea avea un impact pozitiv considerabil, prin reducerea mortalității excesive de la 2,5 milioane de persoane la sub 1 milion de persoane, dacă s-ar oferi echivalentul a 200 de kcal pe zi (două felii de pâine) persoanelor cu un indice de masă corporală sub 15. Din nefericire aceste mese comunitare sunt întrerupte frecvent de conflictele în desfășurare, de lipsa alimentelor pe piață și de lipsa fondurilor, astfel că mortalitatea excesivă ar putea ajunge în cel mai negru scenariu la 4 milioane de persoane până la începutul sezonului de recoltare din 2024 (Gaasbeek, 2024).

Toți indicatorii analizați de institutul olandez Clingendael conduc la premisa că recoltele din 2024 vor fi slabe chiar dacă sezonul ploios a fost bun în Sudan. Este de așteptat ca anul 2025 să aducă cifre și mai negre de mortalitate, dacă nu se va acționa structural și pe scară largă prin creșterea importurilor de cereale, reconstrucția sistemelor de sănătate, sanitare și de furnizare a apei. Momentan nu există semnale că importurile de cereale se vor relua la nivelurile de dinainte de război (Gaasbeek, 2024).

O misiune independentă sprijinită de ONU acuză crime de război și cere de urgență intervenția unei forțe de menținere a păcii care să îi protejeze pe civili.

Pe lângă problemele legate de lipsa hranei, a îngrijirilor medicale și a minimei igiene, civilii sunt afectați permanent de conflictele dintre cele două părți, care adesea sunt îndreptate chiar împotriva lor. O misiune independentă sprijinită de ONU acuză ambele părți de încălcări deosebit de grave ale drepturilor omului care s-ar putea constitui în crime de război și cere intervenția unei forțe militare independente de menținere a păcii care să îi protejeze pe civili, precum și extinderea jurisprudenței Curții Penale Internaționale pe teritoriul Sudanului.

8.2. Gaza – foametea este iminentă în absența ajutoarelor

Trebuie să menționăm că, pe lângă situația deosebit de gravă din Sudan, Raportul GRFC subliniază o altă criză umanitară în desfășurare, cea din Gaza, unde 2,2 milioane de persoane au nevoie urgentă de hrană și adăpost. Deteriorarea condițiilor s-a produs progresiv în Gaza. Astfel, în perioada decembrie 2023 – februarie 2024 un sfert din populație se afla în faza Catastrofă pe scala IPC, pentru ca în martie-aprilie 2024 procentul să crească la jumătate (1,1 milioane de persoane). Deși nu a fost declarată oficial foamete în Gaza, riscul acesta persistă. Pentru perioada iunie-septembrie 2024 prognozele arătau că 22 la sută din populație se afla în faza 5 pe scala IPC (495 300 de persoane, GRFC, 2024), iar analiza IPC din 17 octombrie prognoza un risc de foamete pentru întreaga zonă Gaza între noiembrie 2024 și aprilie 2025. Între timp situația s-a înrăutățit, astfel că în 8 noiembrie 2024 Comitetul de Evaluare a Foametei¹¹⁸ a emis o alertă prin care se atrage atenția asupra deteriorării accelerate a situației în zona de nord. Specialiștii susțin că există o mare probabilitate ca foametea să fie iminentă în această regiune, fiind necesară intervenția urgentă cu ajutoare umanitare. Sunt așteptate actualizări din partea IPC.

Numărul de persoane care se confruntă cu insecuritate alimentară nivel 5 pe scala IPC a crescut de la 700 de mii în 2023, la peste 1,9 milioane de persoane în 2024. Principalele crize care au dus la aceste cifre sunt cele din Sudan și Gaza.

Ca urmare a conflictelor din Sudan și Gaza numărul persoanelor care se confruntă cu insecuritate alimentară nivel 5 (catastrofă umanitară) pe scala IPC a crescut la 1,9 milioane de persoane în 2024, în doar 4 țări/teritorii, mai mult decât dublu comparativ cu 700 de mii de persoane în 2023. Au existat și îmbunătățiri vizibile ale situației în Burkina Faso, Haiti și Somalia, unde nu mai există persoane care să se confrunte cu acest nivel de insecuritate alimentară.

Din 28 de state și teritorii analizate, în 8 dintre acestea a crescut numărul de persoane aflate în faza 4 pe scala IPC, urgență umanitară (Burundi, Eswatini, Lesotho, Malawi, Ciad, Mali, Myanmar și Sudan), iar în 19 state a scăzut, cea mai mare scădere fiind observată în Afganistan, Kenya și Congo. Chiar și acolo unde se observă ușurări ale insecurității alimentare prin care trec oamenii, situația este gravă iar în zonele în care trăiesc sunt în desfășurare crize alimentare (GRFC, 2024).

Malnutriția infantilă este larg răspândită în zonele afectate de crize alimentare, fiind un criteriu de analizat pentru declararea foametei, nivelul 5 pe scala IPC, dacă afectează mai mult de 30 la sută dintre copiii dintr-un teritoriu. Malnutriție critică și extrem de critică există în rândul copiilor din unele zone din Ciad, Haiti, Kenya și Yemen, precum și

¹¹⁸ Comitetul de Evaluare a Foametei (*Famine Review Committee* – FRC) este un comitet care se întrunește ad hoc, format din specialiști recunoscuți la nivel internațional, în domeniul securității alimentare, sănătății și nutriției. Comitetul este activat de Unitatea de sprijin global IPC, atunci când este nevoie ca analizele și datele IPC referitoare la o posibilă foamete să fie evaluate în mod independent.

în Etiopia, în zonele afectate de secetă. În Sudan a fost depășit pragul de 30 la sută în tabăra de refugiați Zamzam, unde a fost oficial declarată foametea, iar situația este cel mai probabil similară în alte zone din Sudan cu mulți refugiați.

Conflictele rămân principalul declanșator al insecurității alimentare, în mod deosebit în Sudan și Gaza, unde conflictele afectează nu doar zonele în care se desfășoară, ci și regiunile învecinate. În aceste arii accesul ajutoarelor umanitare este îngreunat de violențele în desfășurare.

În anul 2022, la nivel mondial, 2,2 miliarde de persoane nu aveau acces la apă potabilă curentă, iar 3,5 miliarde de persoane nu aveau acces la servicii de salubritate și sanitare sigure.

Nu doar accesul la hrană este îngreunat în zonele afectate de insecuritate alimentară, ci și accesul la surse de apă curată. Raportul mondial asupra dezvoltării resurselor de apă¹¹⁹ (ONU, 2024) arată că peste 2,2 miliarde de persoane trăiau, în anul 2022, fără acces la apă potabilă de uz casnic, iar 3,5 miliarde de persoane nu aveau acces la servicii de salubritate și sanitare sigure. Continentul african este în mod deosebit vulnerabil din acest punct de vedere, 19 din cele 22 de state incluse în studiul amintit mai sus se confruntau cu raritatea acestei resurse, în timp ce două treimi din resursele de apă ale continentului sunt transfrontaliere. Acest fapt ar trebui să conducă la cooperare pentru o mai bună utilizare a apei și pentru menținerea păcii în zonă.

Accesul inegal la resursele de apă este accentuat de schimbările climatice, tensiunile geopolitice, migrație și hiperinflație (ONU, 2024), cei care suferă fiind de fiecare dată cei mai vulnerabili. Fetele și femeile sunt afectate în mod deosebit de lipsa apei întrucât în zonele rurale ele sunt responsabile de aducerea apei în gospodărie, o sarcină grea și consumatoare de timp, ce are un impact negativ asupra dezvoltării și educației lor.

Conflictele și vremea extremă sunt din nou menționate ca fiind principalele cauze ale insecurității alimentare la nivel mondial.

Vremea extremă este menționată ca fiind a doua cauză a insecurității alimentare și în acest raport. Anul 2024 pare că va depăși recordurile anului precedent și va deveni cel mai cald an din istorie, în condițiile în care în perioada septembrie 2023 – august 2024 au fost deja înregistrate cele mai calde 12 luni consecutive de când se efectuează măsurători (Copernicus, 2024). El Nino a adus secetă și a afectat producția agricolă în sudul Africii, America Latină, zona Caraibilor și Statul Plurinațional al Boliviei (GFRC, 2024). Cele mai puternice deteriorări ale securității alimentare yoy sunt așteptate în Zambia, Namibia, Zimbabwe și Malawi, state care în care guvernele au declarat stare de urgență din cauza secetei induse de acest fenomen.

Fenomenul La Nina, care produce condiții meteorologice inverse lui El Nino în zonele tropicale, este așteptat să debuteze până la sfârșitul anului, ceea ce ar duce la precipitații scăzute în Cornul Africii, inundații în America Latină și zona Caraibilor, precum și la un sezon puternic de uragane formate în Oceanul Atlantic (WMO, 2024). Apariția acestui fenomen, nu va schimba însă pe termen lung traiectoria de încălzire a atmosferei (WMO, 2024; GFRC 2024).

¹¹⁹ Coordonat de Programul mondial de monitorizare a resurselor de apă (WWAP) al UNESCO în cadrul UN-Water <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2024/03/un-world-water-development-report/>

8.3. Răspunsul UE la dezastrele naturale care au afectat agricultura

În prima jumătate a anului 2024 comerțul UE cu produse agroalimentare a înregistrat un surplus de 33,7 miliarde euro UE sprijină fermierii europeni afectați de dezastrele naturale. CE a propus o serie de modificări ale unor regulamente, care să permită acces facil la fondurile necesare reconstrucției.

În Uniunea Europeană, cei mai afectați de fenomenele meteo extreme au fost argicultorii, care și-au pierdut parțial sau total recoltele. CE a propus la sfârșitul lunii septembrie alocarea a 119,7 de milioane de euro pentru a sprijini în mod direct fermierii din 5 țări, Bulgaria, Germania, Estonia, Italia și România, care au fost afectați de fenomene climatice nefavorabile excepționale în primăvară și la începutul verii. Astfel au fost alocate 10,9 milioane de euro Bulgariei, 46,5 milioane de euro Germaniei, 3,3 milioane de euro Estoniei, 37,4 milioane de euro Italiei și 21,6 milioane de euro României. Sumele de la CE pot fi completate cu până la 200 la sută din bugetele statelor. Autoritățile naționale vor distribui aceste ajutoare până la 30 aprilie 2025 (CE, 2024). Prin PAC 2023-2027 este prevăzută o rezervă pentru agricultură de cel puțin 450 de milioane de euro pe an pentru a face față „perturbărilor pieței sau evenimentelor excepționale care afectează producția sau distribuția”. În iulie, o parte din rezerva pentru agricultură a fost deja alocată Austriei, Cehiei și Poloniei, care s-au confruntat cu fenomene meteorologice extreme, precum și Portugaliei unde sunt afectați producătorii de vin (CE, 2024).

Comisia Europeană a anunțat, după incendiile forestiere din Portugalia și inundațiile care au devastat țările din Europa Centrală și de Est în luna septembrie (CE, 2024) că propune modificări la o serie de regulamente¹²⁰ pentru ca fondurile UE să poată fi mobilizate mai repede în scopul redresării post-dezastru în statele membre. Aceste modificări ar permite mai multor state, printre care și României, să reprogrameze fonduri în valoare totală de 18 miliarde de euro (17,7 miliarde de euro din cadrul PC și 588 milioane de euro din EAFRD) pentru a gestiona optim reconstrucția zonelor afectate.

În plus, au fost introduse două noi măsuri în cadrul programelor FEDR și ESF+. În primul rând, va fi introdusă o prefinanțare suplimentară de 30 la sută, adică lichiditate imediat disponibilă pentru statele membre afectate. În al doilea rând UE va putea să finanțeze până la 100 la sută lucrările de reconstrucție fără a fi necesară cofinanțarea națională. De asemenea, și finanțările din EAFRD vor putea fi suportate integral din bani europeni, astfel vor putea fi oferite sume forfetare ca asistență de urgență pentru fermierii, deținătorii de păduri și IMM afectate de dezastre naturale. Inițiativa Comisiei Europene va trece prin procedura legislativă ordinară în cadrul Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene.

În pofida dificultăților cu care s-au confruntat unii fermieri europeni, comerțul UE cu produse agroalimentare a înregistrat un surplus de 33,7 miliarde de euro în prima jumătate a anului 2024 și o creștere de 1,5 miliarde de euro comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. În perioada ianuarie-iunie 2024, exporturile au totalizat 116,4 miliarde de euro, o creștere cu 1 la sută față de perioada similară a anului precedent, datorată în principal creșterii prețurilor la ulei de măsline, ceai, cafea și cacao. În perioada menționată importurile au rămas stabile la 82,7 miliarde de euro.

¹²⁰ Fondul european de dezvoltare regională (FEDR), Fondul de coeziune (FC), Fondul social european Plus (FSE+), Regulamentul privind Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR).

9. Acțiuni pentru abordarea provocărilor generate de schimbările climatice

9.1. Organizația Națiunilor Unite versus *Nature Geoscience*

Raportul Programului ONU pentru Mediu (UNEP), *Emissions Gap Report 2024: No more hot air ... please!*

Potrivit ultimului raport al Programului ONU pentru Mediu (UNEP), *Emissions Gap Report 2024: No more hot air ... please!*¹²¹, apărut în luna octombrie 2024, guvernele trebuie să aibă ambiții mai mari și să-și propună acțiuni mai puternice în următoarea rundă de contribuții determinate la nivel național (NDC)¹²², altfel încălzirea globală va crește până la 3,1°C în acest secol, mai mult decât dublu față de limita de 1,5°C a Acordului de la Paris. Angajamentele actuale ale țărilor pentru anul 2030 nu sunt îndeplinite (chiar dacă ar fi, creșterea temperaturii ar fi limitată doar la 2,6-2,8°C).

Inger Andersen, directorul executiv al UNEP a afirmat că vremea crizei climatice este aici și este nevoie de o mobilizare globală la o scară și un ritm nemaivăzute până acum – începând chiar de acum, înainte de următoarea rundă de angajamente climatice. Pentru a rămâne în limita superioară de 2°C, UNEP spune că emisiile trebuie să scadă cu 28 la sută până în 2030 și cu 37 la sută față de nivelurile din 2019 până în 2035 – noul an de reper care va fi inclus în următoarea rundă de NDC-uri. Pentru a realiza acest potențial, NDC-urile suficient de puternice ar trebui să fie susținute de o abordare integrală a guvernelor, măsuri care să maximizeze beneficiile socioeconomice și de mediu, o colaborare internațională îmbunătățită care include reforma arhitecturii financiare globale, acțiuni puternice din sectorul privat și o creștere minimă de șase ori a investițiilor de atenuare.

Cu ocazia lansării acestui raport, secretarul general al ONU António Guterres menționa faptul că emisiile anuale de gaze cu efect de seră înregistrează un nivel record – în creștere cu 1,3 la sută anul trecut. Acestea trebuie să scadă cu 9 la sută în fiecare an până în 2030 pentru a limita creșterea temperaturii globale și pentru a evita cele mai grave schimbări climatice. Politicile actuale ne conduc către o creștere catastrofală a temperaturii cu 3,1°C până la sfârșitul secolului. După cum spune acest raport, oamenii și planeta nu își pot permite mai mult aer cald. Există o legătură directă între creșterea emisiilor și dezastrelor climatice tot mai frecvente și intense. În întreaga lume, oamenii plătesc un preț groaznic. Emisiile record înseamnă temperaturi record ale mării care supraalimentează uraganele monstru; căldura record transformă orașele în saune iar pădurile devin ușor inflamabile; ploile record determină inundații biblice.

Vremea crizei climatice este aici și este nevoie de o mobilizare globală la o scară și un ritm nemaivăzute până acum, începând chiar de acum.

Emisiile anuale de gaze cu efect de seră înregistrează un nivel record – în creștere cu 1,3 la sută anul trecut. Acestea trebuie să scadă cu 9 la sută în fiecare an până în 2030 pentru a limita creșterea temperaturii globale. Politicile actuale ne conduc către o creștere catastrofală a temperaturii cu 3,1°C până la sfârșitul secolului.

¹²¹ *Emissions Gap Report 2024: No more hot air ... please!*

¹²² Națiunile pregătesc Contribuții Naționale Determinate (NDC – *Nationally Determined Contributions*) actualizate pentru a fi depuse la începutul anului 2025 înainte de COP30 din Brazilia.

Tehnologiile existente la prețuri accesibile pot obține reducerile de emisii de care avem nevoie până în 2030 și 2035, dar necesită o mobilizare internațională „fără precedent”.

COP29 trebuie folosit ca rampă de lansare pentru a crește ambiția și pentru a se asigura că noile NDC-uri promit în mod colectiv că vor înjumătăți emisiile de gaze cu efect de seră până în 2030.

„Închiderea decalajului de emisii înseamnă închiderea decalajului de ambiție, a decalajului de implementare și a decalajului financiar. Începând cu COP29”.

Tehnologiile existente la prețuri accesibile pot obține reducerile de emisii de care avem nevoie până în 2030 și 2035. UNEP calculează că națiunile trebuie să reducă colectiv 42 la sută din emisiile lor anuale de gaze cu efect de seră până în 2030 și 57 la sută până în 2035. Dar realizarea chiar și a unora dintre aceste potențiale reduceri de emisii va necesita o mobilizare internațională „fără precedent”. Țările trebuie să adopte o „abordare la nivel de guvern” pentru a-și urmări obiectivele climatice. Iar membrii G20, responsabili pentru aproximativ 80 la sută din toate emisiile, trebuie să facă treaba grea.

Potrivit Raportului, Conferința Națiunilor Unite privind schimbările climatice – COP29 de la Baku, Azerbaidjan – trebuie să conducă la progres în două moduri:

- în primul rând, în conformitate cu Acordul de la Paris, țările trebuie să prezinte noi NDC-uri la fiecare cinci ani (următoarea rundă este programată în februarie 2025), care să arate cum vor reduce emisiile naționale pentru a menține lumea la 1,5°C de încălzire, iar COP29 trebuie folosit ca rampă de lansare pentru a crește ambiția și pentru a se asigura că noile NDC-uri promit în mod colectiv că vor înjumătăți emisiile de gaze cu efect de seră până în 2030.
- în al doilea rând, țările în curs de dezvoltare au nevoie urgent de sprijin serios pentru a accelera tranziția la energie curată și pentru a face față vremii violente cu care se confruntă deja. COP29 trebuie să convină asupra unui nou obiectiv financiar care să deblocheze trilioanele de dolari de care au nevoie. Este bine cunoscut că prețul inacțiunii climatice este mult mai mare. Acest lucru ar necesita o creștere semnificativă a finanțărilor publice, care poate fi completată de surse inovatoare, cum ar fi taxele pentru extracția combustibililor fosili. Rezultatul COP29 trebuie, de asemenea, să trimită semnale clare, pentru a impulsiona acțiunile privind reducerea datoriilor și reforma Bancilor Multilaterale de Dezvoltare.

Energia regenerabilă are un rol important în acest sens. Raportul UNEP constată că utilizarea sporită a tehnologiilor de energie solară și eoliană ar putea oferi 27 la sută din potențialul total de reducere în 2030 și 38 la sută în 2035. Protejarea pădurilor, între timp, ar putea reprezenta aproximativ 20 la sută din potențial în ambii ani. UNEP subliniază, de asemenea, oportunități vitale în creșterea eficienței energetice și trecerea la combustibili mai curați în funcționarea clădirilor, sectorul transporturilor și industriei.

„Raportul de azi privind deficitul de emisii este clar: ne jucăm cu focul, dar nu mai este timp pentru aceasta”, spune secretarul general al ONU, António Guterres. „Închiderea decalajului de emisii înseamnă închiderea decalajului de ambiție, a decalajului de implementare și a decalajului financiar. Începând cu COP29”.

O metodă recent propusă pentru calcularea temperaturii globale sugerează că țările ar putea să fi eșuat deja principalul lor obiectiv climatic: limitarea încălzirii la mai puțin de 1,5°C.

Autorii studiului au spus că noua analiză are mai multe avantaje față de abordarea standard, este mai rapidă – datele sunt ușor de gestionat și actualizat lunar într-o simplă foaie de calcul.

Noua analiză poate avea și o abordare diagnostică. Deoarece relația CO₂ – căldură este liniară, o abatere de la aceasta ar putea indica o nouă sursă de emisii, cum ar fi eliberarea de metan din dezghețarea permafrostului.

Studiul „*Estimated human-induced warming from a linear temperature and atmospheric CO₂ relationship*”¹²³

Potrivit *Bloomberg*¹²⁴ care citează un studiu *Nature Geoscience*, o metodă recent propusă pentru calcularea temperaturii globale sugerează că țările ar putea să fi eșuat deja principalul lor obiectiv climatic: limitarea încălzirii la mai puțin de 1,5°C. Oamenii de știință care folosesc metoda spun că lumea era cu 1,49°C mai caldă decât în vremurile preindustriale la sfârșitul anului 2023. Contabilitatea convențională pune acest număr la aproximativ 1,3°C. Oamenii de știință din Marea Britanie care au propus noua abordare, publicată la începutul lunii noiembrie a.c. în revista *Nature Geoscience*, spun că aceasta simplifică urmărirea schimbărilor climatice, este mai ușor de utilizat și oferă o evaluare mai precisă a încălzirii până în prezent.

Prin convenție, oamenii de știință măsoară această creștere a temperaturii în raport cu o linie de bază preindustrială, media 1850-1900. Autorii observă însă, așa cum au observat și alții, că industrializarea a început înainte de 1850, iar situația de bază actuală nu reflectă acest lucru. Ei își pot desfășura analiza în conformitate cu linia de bază standard – care sugerează 1,4°C de încălzire până în prezent – sau o pot muta înapoi la 1700, pentru a capta emisiile de la industrializarea timpurie. Metoda lor elimină, de asemenea, variabilitatea cauzată de vremea naturală tranzitorie, oferind astfel o citire clară a încălzirii induse de om.

Autorii studiului au spus că noua analiză are mai multe avantaje față de abordarea standard. Este mai rapidă – datele sunt ușor de gestionat și actualizat lunar într-o simplă foaie de calcul, un factor care ar putea fi util pentru delegațiile la negocierile Națiunilor Unite. În ciuda complexității atmosferei, oceanelor, pământului și vieții care roiește în jurul lor, există o relație directă, treptat, între cantitatea de dioxid de carbon din atmosferă și creșterea temperaturii rezultată. Cu alte cuvinte, tendința CO₂ la temperatură este o linie dreaptă. Mulți oameni de știință sunt îngrijorați de schimbările imprevizibile ale ritmului de încălzire, inclusiv de potențiale „puncte de cotitură” (engl. *tipping points*), dincolo de care încălzirea naște mai multă încălzire. Noua analiză poate avea și o abordare diagnostică. Deoarece relația CO₂ – căldură este liniară, o abatere de la aceasta ar putea indica o nouă sursă de emisii, cum ar fi eliberarea de metan din dezghețarea permafrostului.

Bloomberg îl citează și pe Zeke Hausfather, director de cercetare climatică la Stripe, care a spus „Această chestiune a încălzirii din 1700 este de interes academic, dar cred că Acordul de la Paris – chiar dacă nu are o definiție oficială a „preindustrialului” – a ajuns să fie interpretat în mare parte ca încălzire din 1850-1900”. Hausfather a mai spus că oamenii pun deja prea mult accent pe obiectivele de la Paris de 1,5°C și pe marcajul mai mare de 2°C. „Nimic magic nu se întâmplă între 1,49°C și 1,51°C”, a spus el. Obiectivul Acordului de la Paris presupune o tendință pe termen lung de 20 sau 30 de ani peste 1,5°C. A acorda țintelor de temperatură mai multă semnificație decât au ar putea contribui la deprimarea oamenilor sau la precipitarea către geoingenierie netestată, a mai spus el.

¹²³ <https://www.nature.com/articles/s41561-024-01580-5>

¹²⁴ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-11-11/global-warming-is-already-on-the-cusp-of-1-5c-new-research-finds>

Unul dintre autorii studiului a subliniat în timpul conferinței de presă că indiferent dacă noua abordare va câștiga sau nu o adoptare pe scară largă, este surprins „că acest lucru nu s-a făcut acum 30 de ani”.

Acord final la COP29: națiunile bogate s-au angajat să contribuie cu cel puțin 300 miliarde dolari anual la lupta globală împotriva schimbărilor climatice și s-au convenit regulile pentru o piață globală de carbon susținută de ONU.

António Guterres – secretarul general al ONU, a declarat că sperase la un rezultat mai ambițios. Aceste realizări vin în ciuda unui „peisaj geopolitic incert și împărțit”, care a amenințat că va deraia negocierile.

În timp ce unele delegații au aplaudat acordul, mulți din țările în curs de dezvoltare și-au exprimat dezamăgirea profundă față de ceea ce au susținut că este o țintă de finanțare „insultător de scăzută”.

Principalele rezultate ale COP29

Discuțiile de la COP29 au ajuns la un acord final la Baku: națiunile bogate s-au angajat să contribuie cu cel puțin 300 miliarde dolari anual la lupta globală împotriva schimbărilor climatice. Potrivit ONU¹²⁵, națiunile în curs de dezvoltare care au căutat peste 1 trilion de dolari în asistență au numit acordul „insultător” și au susținut că nu le-a oferit resursele vitale de care au nevoie pentru a aborda cu adevărat complexitățile crizei climatice. După două săptămâni de negocieri intense, delegații de la COP29 au convenit să ofere această finanțare anual, cu o țintă generală de finanțare a climei pentru a atinge „cel puțin 1,3 miliarde de dolari în 2035”. Noul obiectiv cuantificat colectiv (NCQG) va înlocui obiectivul existent de 100 miliarde dolari, care urmează să expire în 2025.

De asemenea, țările au convenit asupra regulilor pentru o piață globală de carbon susținută de ONU. Această piață va facilita tranzacționarea creditelor de carbon, stimularea țărilor să reducă emisiile și să investească în proiecte prietenoase cu clima.

Referitor la rezultatele summit-ului, António Guterres – secretarul general al ONU, a declarat că sperase la un rezultat mai ambițios – atât pentru finanțare, cât și pentru atenuare – necesar pentru marea provocare cu care se confruntă omenirea. El a continuat spunând că acest acord oferă o bază pe care să se construiască și să adauge, el trebuie onorat integral și la timp, angajamentele trebuie să devină rapid numerar. Toate țările trebuie să acționeze în comun pentru a se asigura că este îndeplinit acest nou obiectiv financiar. Aceste realizări vin în ciuda unui „peisaj geopolitic incert și împărțit”, care a amenințat că va deraia negocierile.

Simon Stiell – secretarul executiv al UNFCCC a descris noul obiectiv al finanțelor convenit la COP29 drept „o poliță de asigurare pentru umanitate. Această înțelegere va menține boom-ul energiei curate în creștere și va proteja miliarde de vieți. Acesta va ajuta toate țările să împărtășească beneficiile uriașe ale acțiunilor climatice îndrăznețe: mai multe locuri de muncă, o creștere mai puternică, o energie mai ieftină și mai curată pentru toți. Dar, ca și orice poliță de asigurare, funcționează doar dacă primele sunt plătite integral și la timp”. El a recunoscut că nicio țară nu a obținut tot ceea ce și-a dorit și că mai sunt multe de făcut.

În timp ce unele delegații au aplaudat acordul, mulți din țările în curs de dezvoltare și-au exprimat dezamăgirea profundă față de ceea ce au susținut că este o țintă de finanțare „insultător de scăzută”, spunând că acordul de 300 miliarde de dolari este „mai puțin de un sfert din ceea ce știința climatică arată că este nevoie și abia este suficient pentru a împiedica o catastrofă climatică”.

¹²⁵ <https://news.un.org/en/story/2024/11/1157416#:~:text=Striking%20a%20different%20tone%2C%20a,reach%20the%201.3%20trillion%20objective.%E2%80%9D>

Wopke Hoekstra, comisarul UE pentru acțiune climatică, a declarat că creșterea de trei ori a obiectivului (de la 100 miliarde de dolari/an), „este ambițioasă, necesară, realistă și realizabilă”.

Echilibrarea tranziției ecologice cu nevoia de a proteja competitivitatea industriei UE și creșterea autonomiei strategice a UE poate fi una dintre cele mai mari provocări sau oportunități pentru următorul deceniu.

Sunt necesare investiții în inovare și cercetare, re proiectarea economiei UE și actualizarea politicii industriale.

Folosind un ton diferit, Wopke Hoekstra, comisarul UE pentru acțiune climatică, a declarat că creșterea de trei ori a obiectivului (de la 100 miliarde de dolari/an), „este ambițioasă, necesară, realistă și realizabilă”. El a spus că, cu ajutorul băncilor de dezvoltare multilaterală, blocul comunitar este încrezător că este realizabil obiectivul de 1,3 trilioane de dolari/an de finanțare climatică pentru economiile în curs de dezvoltare.

9.2. Uniunea Europeană/Comisia Europeană

Schimbările climatice reprezintă o amenințare globală și pot fi abordate doar printr-un răspuns global. Acesta este motivul pentru care UE se implică și sprijină în mod activ partenerii săi internaționali în domeniul acțiunii climatice, în special prin Convenția-cadru a ONU privind schimbările climatice (UNFCCC) și Acordul său de la Paris. Echilibrarea tranziției ecologice cu nevoia de a proteja competitivitatea industriei UE și creșterea autonomiei strategice a UE poate fi una dintre cele mai mari provocări sau oportunități pentru următorul deceniu.

La COP29, părțile semnatare ale Acordului de la Paris trebuie să se asigure că fluxurile financiare globale sunt din ce în ce mai aliniate cu Acordul de la Paris, deblocând investiții, prin adoptarea unui nou obiectiv cuantificat colectiv (NCQG) privind finanțarea climatică. NCQG este principala prioritate a negocierilor din acest an. Negociatorii UE depun eforturi pentru a stabili așteptări ambițioase pentru contribuțiile determinate la nivel național (NDC) care urmează să fie prezentate de toate părțile anul viitor. UE a început pregătirile pentru noul său NDC odată cu publicarea Comunicării Comisiei privind obiectivul climatic al Europei pentru 2040, în luna februarie 2024¹²⁶. Reducerea emisiilor nete de gaze cu efect de seră cu 90 la sută până în 2040, comparativ cu nivelurile din 1990, ar asigura că UE își poate îndeplini angajamentul de a fi neutră din punct de vedere climatic până în 2050. Potrivit președintei CE, Ursula von der Leyen, a deveni primul continent neutru din punct de vedere climatic din lume este cea mai mare provocare și oportunitate a vremurilor noastre care va implica luarea de măsuri decisive acum. Sunt necesare investiții în inovare și cercetare, re proiectarea economiei UE și actualizarea politicii industriale, recomandări formulate și în Raportul *The future of European competitiveness*, realizat de Mario Draghi. Comisia intenționează să prezinte o propunere legislativă pentru a consacra un obiectiv de reducere a emisiilor cu 90 la sută pentru 2040 în Legea europeană privind clima. Acest obiectiv va informa ulterior depunerea noului NDC al UE.

Von der Leyen în scrisoarea de misiune către Comisarul european pentru acțiune climatică, olandezul Wopke Hoekstra, a notat ca sarcini de bază ale portofoliului supravegherea implementării, evaluarea și posibila revizuire a cadrului juridic, pentru a îndeplini obiectivul de reducere netă a emisiilor de gaze cu efect de seră de cel puțin 55 la sută până în 2030, comparativ cu 1990. Alte sarcini includ propunerea unui cadru post-2030 și coordonarea modificării Legii UE privind clima pentru a include un obiectiv de reducere a emisiilor cu 90 la sută pentru 2040. În plus, von der Leyen solicită acestuia ca împreună cu vicepreședintele executiv pentru prosperitate și strategie industrială, să prezinte în primele 100 de zile de la preluarea mandatului, un „Acord

¹²⁶ European Commission: 2040 climate target.

Comisarul european pentru acțiune climatică împreună cu vicepreședintele executiv pentru prosperitate și strategie industrială, trebuie să prezinte în primele 100 de zile de la preluarea mandatului, un „Acord industrial curat” (*Clean Industrial Deal*), cu accent pe tehnologiile curate, mobilizarea investițiilor și stimularea decarbonizării industriale.

Christine Lagarde, președintele BCE, avertizează asupra decalajului tot mai mare dintre angajamentele asumate și investițiile necesare.

Deși guvernele sunt în fruntea luptei împotriva schimbărilor climatice, având la dispoziție mijloacele și instrumentele necesare, companiile, piețele de capital și investitorii de risc vor avea, de asemenea, un rol vital de jucat în finanțarea inovației ecologice.

industrial curat” (*Clean Industrial Deal*), cu accent pe tehnologiile curate, mobilizarea investițiilor și stimularea decarbonizării industriale. Cu accent atât pe transformarea industrială cât și pe neutralitatea climatică, Hoekstra trebuie să se angajeze într-un dialog strategic cu industria astfel încât să asigure condițiile propice adecvate și condițiile de concurență echitabile, menținând competitivitatea UE și asigurând în același timp o tranziție justă către obiectivele sale climatice. Hoekstra va fi, de asemenea, responsabil de politica fiscală. În fața provocărilor precum schimbările climatice, invazia Rusiei în Ucraina și schimbările demografice, sistemele fiscale din UE trebuie să continue să evolueze și să se adapteze pentru a răspunde cererilor de venituri. În același timp, trebuie să promoveze și investițiile, prevenirea fraudei și sprijinirea obiectivelor cheie ale UE, cum ar fi tranziția ecologică. Comisarul european pentru acțiune climatică, Wopke Hoekstra, conduce echipa de negociere a UE la COP29, lucrând îndeaproape cu Președinția Consiliului și statele membre pentru a îndeplini mandatul de negociere adoptat în luna octombrie¹²⁷.

9.3. Banca Centrală Europeană

A] Există un decalaj tot mai mare între angajamentele asumate și investițiile necesare Christine Lagarde, președintele BCE, avertizează într-un articol publicat pe blogul acestei instituții (*Mind the gap: what it takes to finance a greener future*)¹²⁸ asupra decalajului tot mai mare dintre angajamentele asumate și investițiile necesare.

Complezența în lupta împotriva schimbărilor climatice și conservarea biodiversității pune în pericol supraviețuirea noastră economică. Cu cât așteptăm mai mult, cu atât costurile vor fi mai mari. Abordarea crizei climatice și a naturii necesită investiții urgente în trei domenii: atenuarea schimbărilor climatice, adaptare și ajutor în caz de dezastre. Conform estimărilor UNEP, investițiile anuale globale în atenuarea schimbărilor climatice trebuie să ajungă până la 11,7 trilioane dolari SUA anual (aproximativ 10 la sută din producția economică globală până în 2035) pentru a rămâne pe drumul cel bun pentru îndeplinirea obiectivelor Acordului de la Paris. În ceea ce privește investițiile pentru adaptarea la climă, diferența dintre ceea ce este necesar și ceea ce este planificat („decalajul de finanțare”) se lărgeste. UNEP estimează, de asemenea, că aceste nevoi de finanțare sunt în creștere. Acestea sunt cu 50 la sută mai mari decât cele estimate anterior și de până la 18 ori mai mari decât angajamentele actuale.

Schimbările climatice și degradarea naturii sunt amenințări la adresa economiilor noastre. Lagarde precizează că acesta este motivul pentru care BCE și alte bănci centrale le iau în considerare atunci când lucrează pentru a menține prețurile stabile, băncile solide și sistemul financiar în siguranță. Este sarcina BCE să colecteze și să analizeze date despre modul în care schimbările climatice și pierderea naturii au impact asupra băncilor și economiei, pentru ghidarea eficientă a finanțării deja angajate și viitoare, astfel încât economia să se alinieze la obiectivele Acordului de la Paris.

¹²⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14459-2024-INIT/en/pdf>

¹²⁸ THE ECB BLOG: „Mind the gap: what it takes to finance a greener future”.

Degradarea naturii reprezintă un risc pentru economie, iar bancherii centrali și autoritățile de supraveghere ar trebui să ia notă de acest lucru, riscul natural ar putea avea implicații asupra stabilității prețurilor.

Totodată, Lagarde reiterează că deși guvernele sunt în fruntea luptei împotriva schimbărilor climatice, având la dispoziție mijloacele și instrumentele pentru a o aborda, ele nu pot face acest lucru singure. Companiile, piețele de capital și investitorii de risc vor avea, de asemenea, un rol vital de jucat în finanțarea inovației ecologice. În cadrul UE, politicile structurale, stimulentele fiscale (cum ar fi prețul carbonului și eliminarea subvențiilor pentru combustibilii fosili), planurile de tranziție și progresul în uniunea piețelor de capital sunt esențiale pentru eliminarea barierelor investiționale și accelerarea tranziției ecologice. Trebuie acționat acum pentru abordarea schimbărilor climatice și protejarea biodiversității în mod corect și echitabil, nu este o sarcină pentru generațiile viitoare. COP29 din acest an marchează momentul pentru a reduce decalajul global de finanțare a schimbărilor climatice.

B] Degradarea naturii: riscuri pentru economie și sectorul financiar

Degradarea naturii reprezintă un risc pentru economie, iar bancherii centrali și autoritățile de supraveghere ar trebui să ia notă de acest lucru, a declarat Frank Elderson, membru al Comitetului Executiv al BCE, la Conferința juridică a SEBC, la începutul lunii septembrie¹²⁹. Riscul natural nu poate cauza doar un risc semnificativ pentru sistemul financiar, ci ar putea avea implicații asupra stabilității prețurilor, unul dintre obiectivele principale ale multor bănci centrale.

„Din perspectiva băncilor centrale și a autorităților de supraveghere, degradarea naturii face economiile noastre, companiile și instituțiile noastre financiare din ce în ce mai vulnerabile. Nu putem ignora aceste vulnerabilități”. Potrivit analizelor BCE, 72 la sută dintre companiile din zona euro sunt foarte dependente de serviciile ecosistemice și s-ar confrunta cu probleme economice critice ca urmare a degradării ecosistemului.

„Din perspectiva băncilor centrale și a autorităților de supraveghere, degradarea naturii face economiile noastre, companiile și instituțiile noastre financiare din ce în ce mai vulnerabile. Nu putem ignora aceste vulnerabilități”, a spus el trecând în revistă rezultatele obținute până acum. Potrivit analizelor BCE, s-a constatat că 72 la sută dintre companiile din zona euro sunt foarte dependente de serviciile ecosistemice și s-ar confrunta cu probleme economice critice ca urmare a degradării ecosistemului. Totodată, analizele CE au arătat că mai multe sectoare ale economiei europene – în special agricultura, sectorul imobiliar și al construcțiilor și asistența medicală – sunt puternic dependente de natură și, prin urmare, sunt expuse riscurilor asociate. La nivel internațional, Consiliul pentru Stabilitate Financiară a făcut recent un bilanț al inițiativelor de supraveghere și reglementare în rândul membrilor săi și a stabilit că un număr tot mai mare de autorități financiare iau în considerare implicațiile potențiale ale riscurilor legate de natură pentru sectorul financiar. De asemenea, NGFS – o rețea de 138 bănci centrale și autorități de supraveghere din întreaga lume – a recunoscut deja relevanța riscurilor legate de natură pentru mandatele băncilor centrale și ale autorităților de supraveghere încă din martie 2022. De atunci, NGFS a dezvoltat un cadru conceptual care oferă băncilor centrale și autorităților de supraveghere o înțelegere comună a riscurilor financiare legate de natură și o abordare de evaluare a riscurilor bazată pe principii¹³⁰.

¹²⁹ <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240906~54436f6891.en.html>

¹³⁰ <https://www.ngfs.net/en/ngfs-conceptual-framework-nature-risks>

Litigii legate de natură

Deși litigiile legate de natură sunt încă la început, numărul cazurilor este de așteptat să crească rapid, afectând instituțiile financiare.

Elderson a spus că autoritățile de reglementare ar trebui, de asemenea, să fie conștiente de riscul potențial al litigiilor legate de natură¹³¹. În luna iulie a.c., NGFS a publicat un raport privind această nouă tendință de sensibilizare a instituțiilor financiare, băncilor centrale și autorităților de supraveghere. Raportul¹³² a evidențiat că, deși litigiile legate de natură sunt încă la început, numărul cazurilor este de așteptat să crească rapid. Raportul a reiterat că litigiile pot afecta instituțiile financiare, nu doar atunci când acestea sunt contestate direct, ci și indirect, atunci când contrapărțile lor, sau statele în care își desfășoară activitatea, sunt supuse unor astfel de pretenții.

Relevanța degradării naturii pentru mandatele băncilor centrale și ale autorităților de supraveghere

BCE consideră riscul legat de natură ca un motor pentru fiecare tip tradițional de risc reflectat în Directiva privind cerințele de capital, de la riscul de credit, riscul reputațional și operațional, inclusiv riscul juridic, riscul de piață și de lichiditate.

În timp ce guvernele sunt responsabile pentru abordarea degradării naturii, Elderson a spus că băncile centrale și autoritățile de supraveghere trebuie, de asemenea, să ia în considerare criza naturii ca o sursă de risc pentru economie, pentru sistemul financiar și pentru băncile individuale pe care le supraveghează. Degradarea naturii este deja integrată în activitatea de supraveghere a BCE ca un factor de risc pe care băncile ar trebui să îl gestioneze. În loc să considere riscul legat de natură ca o categorie de risc de sine stătătoare, BCE îl consideră ca un motor pentru fiecare tip tradițional de risc reflectat în Directiva privind cerințele de capital, de la riscul de credit, riscul reputațional și operațional, inclusiv riscul juridic, până la riscul de piață și de lichiditate. Unele bănci care nu au pus în aplicare o evaluare a riscurilor climatice și ale naturii s-ar putea confrunta cu plăți de penalități dacă nu reușesc să pună în aplicare remedii la timp. BCE se așteaptă ca până la sfârșitul acestui an, toate băncile aflate sub supravegherea sa să fie pe deplin aliniate la toate așteptările de supraveghere cu privire la gestionarea sănătoasă a riscurilor de climă și mediu.

Riscul legat de natură și politica monetară

BCE trebuie să ia în considerare în mod corespunzător riscul legat de natură în contextul mandatului de politică monetară. Criza naturii ar putea avea implicații directe asupra stabilității prețurilor – obiectivul principal al BCE.

Elderson consideră că BCE trebuie să ia în considerare în mod corespunzător riscul legat de natură în contextul mandatului de politică monetară. Criza naturii ar putea avea implicații directe asupra stabilității prețurilor – obiectivul principal al BCE. Ca parte a Planului său pentru climă și natură 2024-2025, BCE desfășoară activități suplimentare cu privire la riscul reprezentat pentru economie de pierderea și degradarea naturii, pentru a înțelege riscurile la adresa stabilității prețurilor și a stabilității financiare.

De asemenea, obiectivul secundar al BCE prevede că, fără a aduce atingere stabilității prețurilor, BCE va sprijini politicile economice generale din UE, în scopul de a contribui la realizarea obiectivelor UE, cum ar fi „dezvoltarea durabilă a Europei” și „un nivel ridicat de protecție și îmbunătățire a calității mediului”. Este de necontestat faptul că politica climatică a UE face parte din politicile economice generale ale UE. După cum se reiterează în Legea europeană a climei, tranziția la zero net afectează fiecare aspect al

¹³¹ NGFS definește litigiile legate de natură ca incluzând toate cererile strategice aduse în fața organelor judiciare, concentrându-se pe climă, pierderea biodiversității și degradarea serviciilor ecosistemice.

¹³² <https://www.ngfs.net/en/report-nature-related-litigation-emerging-trends-lessons-climate>

Economia și sectorul financiar sunt vulnerabile la riscurile legate de natură; trebuie avute în vedere în mod corespunzător implicațiile juridice ale riscurilor legate de natură pentru sectorul financiar și pentru mandatele băncilor centrale și ale autorităților de supraveghere.

vieții economice, în toate sectoarele. Acest lucru impune BCE obligația de a ține cont de politicile UE de protecție a naturii atunci când își modelează propriile politici și își îndeplinește sarcinile. În plus, în conformitate cu articolul 7 din TFUE, activitățile și politicile BCE trebuie să fie în concordanță cu legislația UE, inclusiv cea privind natura și biodiversitatea. Economiiștii trebuie să dezvolte mijloace pentru a transpune cunoștințele din știința naturii în variabile de interes economic, cum ar fi creșterea economică, inflația și riscurile financiare.

În încheiere Elderson reiterează că economia și sectorul financiar sunt vulnerabile la riscurile legate de natură. Această vulnerabilitate este cu atât mai relevantă având în vedere importanța naturii în atenuarea și adaptarea la schimbările climatice. Timpul de pregătire pentru materializarea riscurilor legate de natură se scurge și băncile centrale trebuie să fie pregătite pentru impactul acestor riscuri, la fel cum sunt pentru riscurile legate de climă, sau pentru orice alt factor de risc. Din acest motiv, trebuie avute în vedere în mod corespunzător implicațiile juridice ale riscurilor legate de natură pentru sectorul financiar și pentru mandatele băncilor centrale și ale autorităților de supraveghere.

9.4. Sectorul bancar românesc și finanțarea verde

Gradul de pregătire a sectorului bancar pentru gestionarea riscului climatic a fost în creștere în perioada 2020-2023¹³³, însă evaluarea realizată în cursul anului 2023 denotă o serie de provocări asociate finanțării tranziției verzi. Printre acestea, capacitatea redusă de implementare a cerințelor din noul cadru de raportare, disponibilitatea datelor, lipsa unor definiții unitare pentru finanțarea verde, precum și dificultatea identificării proiectelor verzi eligibile afectează potențialul de creștere. În același timp, contextul global este caracterizat de un necesar de investiții în creștere pentru susținerea traiectoriilor de tranziție care să asigure atingerea țintelor asumate prin Acordul de la Paris¹³⁴.

Analiza portofoliului instituțiilor de credit din România arată o imagine mixtă. Pe de o parte, expunerea față de companiile din sectoarele relevante climatic (sectoarele *brown*¹³⁵) rămâne importantă (52 la sută din total, iunie 2024). Dinamica acestor expuneri este similară portofoliului corporativ (+13 la sută și +12 la sută în termeni anuali pentru perioada decembrie 2019 – iunie 2024), situație care se datorează inclusiv problemelor structurale ce caracterizează sectorul companiilor nefinanciare, în special ponderea ridicată a firmelor deficiente de capitalizare. În structură, dinamica pozitivă are loc pe fondul majorării expunerilor față de sectoarele cu intensitate medie și ridicată la riscul de tranziție, care înregistrează deja un nivel mai ridicat al riscului de credit (4 la sută față de 2,2 la sută pentru firmele cu intensitate redusă). În același timp,

¹³³ Conform celor două Sondaje privind schimbările climatice transmise de BNR instituțiilor de credit și IFN din Registrul Special (doar pentru cea de-a doua ediție) la finalul anului 2020 și la jumătatea anului 2023.

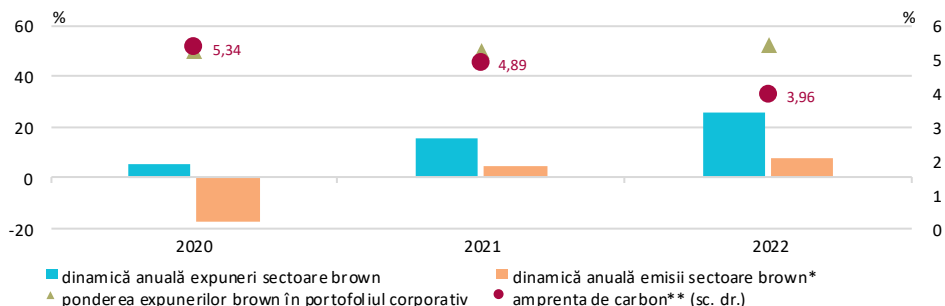
¹³⁴ Conform celor mai recente scenarii climatice publicate de Rețeaua pentru ecologizarea sistemului financiar (NGFS, [ngfs_scenarios_main_presentation.pdf](#)) necesarul investițiilor pentru energiile regenerabile și ne-regenerabile este în creștere indiferent de scenariul analizat, costul (ascuns) al carbonului este de asemenea superior celui estimat în faza anterioară a scenariilor, iar decalajul de creștere economică față de un scenariu de bază se adâncește.

¹³⁵ Mai multe detalii privind metodologia de identificare a sectoarelor relevante din puncte de vedere climatic (*Climate Policy Relevant Sectors*, CPRS) se găsesc în Anexa 1 din Tabloul de monitorizare a riscurilor climatice asupra sectorului bancar din România.

Nivelul intermedierei financiare verzi se menține scăzut. Deși dinamica și structura reflectă o îmbunătățire, aceasta rămâne subdimensionată în raport cu provocările la nivel global și național pentru asigurarea tranziției verzi.

amprenta de carbon a portofoliului bancar s-a diminuat, în special datorită reducerii emisiilor de carbon aferente sectoarelor brown (Grafic 9.1).

Grafic 9.1. Dinamica expunerilor față de sectoarele brown și importanța acestora în portofoliul corporativ

*) emisiile de scop 1 sunt disponibile la nivel de CAEN de 4 cifre și au fost alocate la nivel de firmă utilizând ponderea cifră de afaceri individuale la CA a sectorului economic; datele sunt disponibile până la anul 2022

**) amprenta de carbon la nivel de portofoliu a fost calculată ca pondere a emisiilor finanțate (suma expunerilor individuale aju state cu intensitatea emisiilor la nivel de firmă) în totalul expunerilor corporative

Sursa: Eurostat, BNR, calcule BNR

Finanțările pentru realizarea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon au spațiu important de îmbunătățire. Deși portofoliul de finanțări verzi s-a dublat la jumătatea anului 2024 (față de aceeași perioadă a anului precedent), acesta reprezintă doar 2,8 la sută din expunerile corporative la iunie 2024. O contribuție mai ridicată a sectorului bancar la tranziția verde presupune și finanțarea procesului de decarbonare a activității firmelor, în vederea adaptării la schimbările climatice și la riscurile asociate. Astfel, circa 80 la sută din creditele verzi sunt îndreptate către firmele din sectoare economice care vor fi afectate de tranziție (sectoare *brown*), în special către cele cu o intensitate medie și scăzută (62 la sută din total). Provocările menționate de instituțiile de credit se reflectă în structura portofoliului de credite verzi, doar 8 la sută din acestea fiind aliniate cu Taxonomia Europeană (circa 60 la sută fiind parțial aliniate, iunie 2024).

Având în vedere provocările în creștere pentru menținerea tranziției verzi pe o traiectorie ordonată și necesarul de finanțare privată, dar și cerințele de raportare nefinanciară pentru sectorul bancar, acesta ar trebuie să aibă în vedere formarea de personal specializat pentru dezvoltarea și implementarea produselor verzi, dar și pentru colectarea informațiilor nefinanciare necesare pentru evaluarea alinierii cu Taxonomia a proiectelor finanțate.

BIBLIOGRAFIE

- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. „The colonial origins of comparative development: an empirical investigation”, *The American Economic Review*, 2001, 91: 1369-1401
- Agenția Internațională de Energie „Ukraine’s Energy Security and the Coming Winter / Ukraine’s energy system under attack”, *Report International Energy Agency*, September 2024, URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack>
- Autoritatea de Supraveghere Financiară *Raport lunar de monitorizare a tendințelor pe piețele financiare nebancale*, septembrie 2024. Disponibil la: <https://www.asfromania.ro/uploads/articole/attachments/671b76ebaf70f985981216.pdf>
- Asociația Administratorilor de Fonduri din România *Piata Fondurilor de Investitii în Septembrie 2024*. Disponibil la: <https://www.aaf.ro/comunicate/>
- Banca Centrală Europeană „Increasing resilience and long-term growth: the importance of sound institutions and economic structures for euro area countries and EMU”, *Economic Bulletin Issue No. 5*, 2016, disponibil la: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201605_article03.en.pdf
- Banca Națională a României *Raportul România – Zona Euro MONITOR no. 16*, august 2024, URL: <https://www.bnro.ro/Romania---Zona-Euro-MONITOR--22672.aspx>
- „Hotărârile CA al BNR pe probleme de politică monetară”, URL: <https://www.bnro.ro/page.aspx?prid=25461>
- Bankes, S. „Robustness, Adaptivity, and Resiliency Analysis”, *AAAI Fall Symposium, Technical Report*, 2010, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/270279829_Robustness_Adaptivity_and_Resiliency_Analysis
- Bădilă, L. „Noua majorare a pensiilor din 1 ianuarie. Șeful Casei de Pensii a anunțat procentul în direct la TV”, *Capital*, 25 octombrie 2024, disponibil la: <https://www.capital.ro/noua-majorare-a-pensiilor-din-1-ianuarie-seful-casei-de-pensii-a-anuntat-procentul-in-direct-la-tv.html>
- Birol, F. Press Conference, *IEL Report*, 19 September 2024, URL: <https://www.iea.org/news/10-key-energy-actions-that-can-help-safeguard-ukraines-fragile-energy-security-through-the-coming-winter-and-beyond>

- Bloomberg** *Global Warming Is Already on the Cusp of 1.5C, New Research Finds*, disponibil la adresa: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-11-11/global-warming-is-already-on-the-cusp-of-1-5c-new-research-finds>
- „UK to Loan Ukraine £2.3 Billion Using Frozen Russian Assets”, 22 October 2024, URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-10-21/uk-to-loan-ukraine-2-3-billion-using-frozen-russian-assets?embedded-checkout=true>
- CNBC** „China ‘does not agree or accept’ the EU’s EV tariffs, says negotiations are still ongoing”, 29 October 2024, URL: <https://www.cnbc.com/2024/10/30/china-does-not-agree-or-accept-the-eus-ev-tariffs-says-negotiations-are-still-ongoing-.html>
- Comitetul Național pentru Supravegherea Macroprudențială** Raport privind intermedierea financiară, iunie 2022, disponibil la: <https://www.cnsmro.ro/res/ups/Raport-CNSM-privind-intermedierea-financiara-1.pdf>
- Collier, P.** *The Future of capitalism*, London, Penguin, 2018
- Comisia Europeană** *Ribera T. Mission’s Letter*, 2024a, URL: https://commission.europa.eu/document/download/5b1aaee5-681f-470b-9fd5-ae14e106196_en?filename=Mission%20letter%20-%20RIBERA.pdf
- Henna Virkkunen’s Mission Letter*, 2024b, URL: https://commission.europa.eu/document/download/3b537594-9264-4249-a912-5b102b7b49a3_en?filename=Mission%20letter%20-%20VIRKKUNEN.pdf
- Roxana Mînzatu’s Mission Letter*, 2024c, URL: https://commission.europa.eu/document/download/27ac73de-6b5c-430d-8504-a76b634d5f2d_en?filename=Mission%20letter%20-%20MINZATU.pdf
- „Communication on the 2025 European Semester: bringing the new economic governance framework to life”, 26 November 2024d, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/national-medium-term-fiscal-structural-plans_en
- „Recommendation for a Council Recommendation endorsing the national medium-term fiscal-structural plan of Romania”, 26 November 2024e, URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/national-medium-term-fiscal-structural-plans_en#romania
- Secțiunea de aderare*, URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/steps-towards-joining_en
- Commission Staff Working Document, *Guidance To Member States, Recovery And Resilience Plans*, 22 January, 2021, SWD 12 final, PART ½, disponibil la: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf EC , 2018, *Quarterly Report on the Euro Area*, Institutional Paper 076, April 2018, disponibil la: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip076_chapter_i_economic_resilience_en.pdf

Comisia Europeană	<p><i>Economic Resilience In Emu Thematic Discussions On Growth And Jobs, Note for the Eurogroup 2017</i>, disponibil la: https://www.consilium.europa.eu/media/23535/eurogroup-15-september-item1-com-note-economic-resilience-in-emu.pdf</p> <p>Comunicat de presă „Comisia propune un sprijin în valoare de 120 milioane EUR pentru fermierii afectați de fenomene meteorologice nefavorabile din România și alte 4 state membre”, 23 septembrie 2024, disponibil la https://romania.representation.ec.europa.eu/news/comisia-propune-un-sprijin-valoare-de-120-milioane-eur-pentru-fermierii-afectati-de-fenomene-2024-09-23_ro October 21, 2024</p> <p>Comunicat de presă „Commission takes further steps to help Member States recover from climate disasters”, 21 octombrie 2024, disponibil la: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5321</p> <p>Comunicat de presă „EU agri-food surplus increased in the first half of 2024”, 27 septembrie 2024, disponibil la: https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-agri-food-surplus-increased-first-half-2024-2024-09-27_en</p>
Consiliul European	<p><i>Strategic agenda 2024-2029</i>, 2024a, URL: https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/</p> <p><i>European Council Conclusions</i>, 17 October 2024b, URL: https://www.consilium.europa.eu/media/2pebccz2/20241017-euco-conclusions-en.pdf</p> <p><i>Budapest Declaration on the New European Competitiveness Deal</i>, 8 November 2024c, URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/</p> <p><i>Mid-term revision of the EU long-term budget 2021-2027</i>, ongoing negotiations, 2024d, URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-long-term-budget/mid-term-revision-of-the-eu-long-term-budget-2021-2027/</p>
Consiliul Fiscal	<p><i>Opinia Consiliului Fiscal cu privire la proiectul primei rectificări a bugetului general consolidat pe anul 2024</i>, disponibil la: https://consiliulfiscal.ro/Opinie_R1_2024_FINAL.pdf</p>
Copernicus Climate Change Service	<p>Copernicus: Summer 2024 – Hottest on record globally and for Europe, August climate bulletins newsflash, disponibil la https://climate.copernicus.eu/copernicus-summer-2024-hottest-record-globally-and-europe</p>
Dario website	<p>„Russian companies reclaim frozen funds from Euroclear amid sanctions”, 4 May 2024, URL: https://daryo.uz/en/2024/05/04/russian-companies-reclaim-frozen-funds-from-euroclear-amid-sanctions</p>

- Darvari, A. „Cât cresc PENSILE în 2025? Ministrul Muncii dă cifrele OFICIALE. Ce pensionari iau 650 lei în plus?!”, Newsweek, 9 noiembrie 2024, disponibil la: <https://newsweek.ro/social/cat-cresc-pensie-in-2025-ministrul-muncii-da-cifrele-oficiale-care-pensionari-iau-650-lei-in-plus>
- Dăianu, D. „De ce avem nevoie de și trebuie să fim în OCDE”, Consiliul Fiscal al României, 2024, disponibil la: <https://www.consiliulfiscal.ro/>
- „Democrația liberală vs. democrația iliberală – de ce cresc înclinații autoritariste”, Hotnews și Contributors.ro, 14 mai 2018, disponibil la: <https://hotnews.ro/democratie-liberala-vs-democratie-iliberala-de-ce-cresc-inclinatiile-autoritariste-cateva-reflectii-378830>
- „Noul protecționism: de unde vine și încotro duce?”, OpiniiBnr.ro, 2 februarie 2017
- „The Inward-looking syndrome: where does it come from and where could it go”, World Commerce Review, Spring 2017
- „Economia și Pandemia”, Polirom, 2021
- „Resource misallocation and Strain: explaining shocks in post-command economies”, Working Paper no. 96, 1997, William Davidson Institute
- „Inter-enterprise arrears in post-command economies” IMF Working Paper, no 94/1994
- „De ce avem nevoie de și trebuie să fim în OCDE”, 2024, disponibil la: <https://www.consiliulfiscal.ro/2024%20-%20De%20ce%20avem%20nevoie%20%C8%99i%20trebuie%20s%C4%83%20fim%20%C3%AEn%20OCDE.pdf>
- Dăianu, D., Kallai E., Mihailovici, G., Socol, A. G. *România și aderarea la zona euro. Întrebarea este în ce condiții*, Editura Academiei Române, 2016
- Di Pietro, F., Lecca, P., Salotti, S. „Regional economic resilience in the European Union: a numerical general equilibrium analysis”, *Spatial Economic Analysis*, 16:3, 2021, pp.287-312, disponibil la: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17421772.2020.1846768#d1e2733>
- Draghi, M. *The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi*, 9 September 2024, URL: https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en
- Duval, R., Elmeskov, J., Vogel, L. „Structural Policies and Economic Resilience to Shocks”, *OECD Economics Department Working Papers, No. 567*, OECD Publishing, 2007, disponibil la: <http://dx.doi.org/10.1787/140152385131>
- EconPol Europe „How to Ensure Defense Capabilities for Europe? Economic and Fiscal Consequences”, *CESifo*, 04/2024, Munich, 2024, URL: <https://www.cesifo.org/en/publications/2024/journal-complete-issue/econpol-forum-042024-defense-europe#:~:text=They%20examine%20how%20it%20should,weaknesses%20in%20a%20global%20context>

Elderson, F.	<p><i>Nature-related risk: legal implications for central banks, supervisors and financial institutions</i>, disponibil la adresa: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240906~54436f6891.en.html</p>
Ernst, A.	<p>„High tariffs on Chinese electric cars: a good move?“, <i>Eurotopics</i>, 7 October 2024, URL: https://www.eurotopics.net/en/327337/high-tariffs-on-chinese-electric-cars-a-good-move</p>
EUnews	<p>„New EU budget, how von der Leyen wants to revolutionise it and who opposes“, 8 October 2024, URL: https://www.eunews.it/en/2024/10/08/new-eu-budget-how-von-der-leyen-wants-to-revolutionise-it-and-who-opposes/</p>
EurLex	<p><i>Regulation (EU) 2024/2754 of 29 October 2024 imposing a definitive countervailing duty on imports of new battery electric vehicles designed for the transport of persons originating in the People’s Republic of China</i>, 29 October 2024, URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202402754</p>
The Economist	<p>„Sudan: Why its catastrophic war is the world’s problem“, 31 august 2024</p>
Financial Times	<p>„Ukraine weighs lifting arms export ban in bid to scale up drone industry“, 9 October 2024, URL: https://www.ft.com/content/aec4c3b3-56ab-4774-b342-250d5445ba6e</p>
Fondul Monetar Internațional	<p>FMI <i>World Economic Outlook</i>, aprilie 2024 „IMF and Ukrainian Authorities Reach Staff Level Agreement on the Fifth Review of the Extended Fund Facility (EFF) Arrangement“, Press Release, 10 October 2024, URL: https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/09/11/pr24326-IMF-and-Ukrainian-Authorities-Reach-Staff-Level-Agreement-Fifth-Review-EFF</p> <p>„A Macroeconomic Perspective on Resilience“, Policy Brief, November 2016, disponibil la: http://www.g20.utoronto.ca/2017/2017-Germany-IMF-a-macroeconomic-perspective-on-resilience.pdf</p>
Food and Agriculture Organisation of the United Nations	<p>„An Introduction to the Basic Concepts of Food Security“, 2008, disponibil la: https://www.fao.org/3/al936e/al936e00.pdf</p>
Food Security Information Network	<p><i>2024 Global Report on Food Crises</i>, 2024, disponibil la: https://www.fsinplatform.org/sites/default/files/resources/files/GRFC2024-brief-en.pdf</p>
Frankel, J., Rose, A.	<p>„Currency crashes in emerging markets: empirical indicators“, 1996, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/5193412_Currency_Crashes_in_Emerging_Markets_Empirical_Indicators</p>
Galbraith, J. K.	<p>„Countervailing Power“, <i>The American Economic Review</i>, vol. 44, no. 2, 1954, pp. 1-6. <i>JSTOR</i>, 11 Nov. 2024, disponibil la: http://www.jstor.org/stable/1818317</p>

Gaasbeek, T.	„From Hunger to Death, An estimate of excess mortality in Sudan, based on currently available information” Clingendael Netherlands Institute of International Relations, 2024 disponibil la: https://www.clingendael.org/sites/default/files/CA_From_hunger_to_death_0.pdf
Giudice, G., Hanson, J., Kontolemis, Z.	„Economic Resilience in EMU”, <i>Quarterly Report on the Euro Area (QREA)</i> , Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission, vol. 17(2), pages 9-15, July, 2018.
Grevi, G.	„Power for Progress: Why the EU Needs a New EU Global Strategy”. <i>CSDS POLICY BRIEF 22/2024</i> , URL: https://csds.vub.be/publication/power-for-progress-why-the-eu-needs-a-new-eu-global-strategy/
Guvernul României	<i>Planul Bugetar-Structural pe Termen Mediu 2025-2031</i> , Bucuresti 2024
Integrated Food Security Phase Classification	„The IPC Famine Factsheet”, martie 2024, disponibil la: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Factsheet.pdf „Famine Review committee: Gaza Strip March 2024, conclusions and Recommendations”, martie 2024, disponibil la: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Committee_Review_Report_Gaza_Strip_Acute_Food_Insecurity_Feb_July2024_Special_Brief.pdf „Famine Review committee: Gaza Strip June 2024, conclusions and Recommendations”, iunie 2024, disponibil la: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Review_Committee_Report_Gaza_June2024.pdf „Famine Review committee Alert: Gaza Strip”, 8 noiembrie 2024, disponibil la: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_FRC_Alert_Gaza_Nov2024.pdf „Sudan, acute Food Insecurity Snapshot”, iunie 2024, disponibil la: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Sudan_Acute_Food_Insecurity_Snapshot_Jun2024_Feb2025.pdf
Isărescu, M.	<i>Conferință de presă</i> , 11 noiembrie 2024, URL: https://www.bnro.ro/Prezentari-si-interviuri--1332.aspx
Jaeger, M.	„Why Germany can and should increase defense spending”, <i>Internationale Politik Quarterly</i> , 31 July 2024, URL: https://ip-quarterly.com/en/why-germany-can-and-should-increase-defense-spending
Jalbă, C. A.	„Nu toate pensiile cresc din 2025! Cine nu va primi niciun leu în plus”, 7 noiembrie 2024, disponibil la: https://www.infoactual.ro/nu-toate-pensiile-cresc-din-2025-cine-nu-va-primi-niciun-leu-in-plus.html

- Jen, E. „Stable or robust? What’s the difference? Complexity”, *Wiley Periodicals*, Vol. 8, No.3, pp. 12-18, 2003, disponibil la: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cplx.10077>
- Joint Committee of the European Supervisory Authorities *Joint Committee Report on Risks and Vulnerabilities in the EU Financial System*. Disponibil la: https://www.eiopa.europa.eu/document/download/ad6dd665-9ac2-4f17-ba3b-ff1e522101ad_en?filename=Joint%20Committee%20Report%20on%20risks%20and%20vulnerabilities%20in%20the%20EU%20financial%20system%20-%20Autumn%202024.pdf
- Kaplan, R. *The Coming Anarchy*, New York, Random House, 2000
- Kaminsky, G., Lizondo, S., Reinhart, C. „Leading indicators of currency crises”, *International Monetary Fund*, 45. 10. 1596/1813-9450-1852, 1998, disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/313674022_Leading_Indicators_of_Currency_Crises
- Krueger, A. O. „America’s Protectionist Policies Are Backfiring”, *Project Syndicate*, 4 October 2024, URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/why-us-protectionist-trade-policies-are-counterproductive-by-anne-o-krueger-2024-10>
- Lagarde, C. Interview, *Le Monde*, 30 October 2024. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2024/html/ecb.in241031~b75e4399e8.en.html>
- Mind the gap: what it takes to finance a greener future*, disponibil la adresa: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2024/html/ecb.blog20241112~8eff6b9405.en.html>
- Lazea, V. *O teorie morală a politicilor monetare și fiscale*, București, editura Publica, 2023
- Letta, E. „EU faces decline without market reform, report warns”, FT Interviews, 15 April 2024, URL: <https://www.ft.com/content/ad287f49-4292-4c4a-9b3d-8e46f210c21c> and <https://www.ft.com/content/9d719f1a-6853-4676-ba00-21c527762753>
- Speech at the High-level Eurofi Seminar. Budapest, 13 September 2024, URL: https://www.eurofi.net/wp-content/uploads/2024/09/views-the-eurofi-magazine_budapest_sept-2024.pdf
- Much More Than A Market*, April 2024 (*the Letta Report*), URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>
- Levitsky S., Ziblatt, D. *How Democracies Die*. London, Penguin, 2018
- Martens, B. „Draghi disappoints on digital”, *Bruegel First Glance*, 11 September 2024. URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/draghi-disappoints-digital>
- Maechler, A. M. „Monetary policy in an era of supply headwinds – do the old principles still stand?”, Speech at the *London School of Economics*, 2 October 2024, URL: <https://www.bis.org/speeches/sp241002.htm>

Ministry of Finance of Ukraine	„Ukraine’s State Budget Financing Since the Beginning of the Full-scale War”, URL: https://mof.gov.ua/en/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435
Mens, M., Klijn, J. P., de Bruijn, F., Van Beek, E.K. & M.	„The meaning of system robustness for flood risk management”, <i>Environmental Science & Policy</i> , Vol.14, Issue 8, 2011, pp. 1121-1131, disponibil la: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901111001365
Moshhammer, E.	„Longer-term challenges for fiscal policy in the euro area”, published as part of the <i>ECB Economic Bulletin</i> , Issue 4/2024, URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2024/html/ecb.ebart202404_02~d8159a215d.en.html#:~:text=Issues%20such%20as%20demographic%20ageing,face%20all%20of%20them%20simultaneously
Ministerul Finanțelor	Răspuns referitor la întrebarea formulată în ședința Senatului din data de 15 octombrie 2024, disponibil la: https://hotnews.ro/wp-content/uploads/2024/11/raspuns-Finante-pensii.pdf
Mouk, Y.	<i>The People vs. Democracy: why our freedom is in danger and how to save it</i> , Cambridge MA, Harvard University Press, 2018
Nature Geoscience	<i>Estimated human-induced warming from a linear temperature and atmospheric CO2 relationship</i> , disponibil la adresa: Estimated human-induced warming from a linear temperature and atmospheric CO2 relationship Nature Geoscience
Niculescu, M.	„Cu cât vor crește pensiile după recalculare. Suma medie pe care o vor primi în plus pensionarii de la 1 septembrie”, 14 august 2024, disponibil la: https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/promisiunea-lui-marcel-ciolacu-deciiziile-de-recalculare-pleaca-vineri-spre-toti-pensionarii-622-de-lei-cresterea-medie.html#:~:text=Nicio%20pensie%20nu%20va%20sc%C4%83dea%20C3%AEn%20urma%20recalcul%C4%83rii%2C,a%20fost%20calculat%20la%209%2C24%20miliarde%20de%20lei
ONU	Security Council press release, „Warning 26 Million People Facing Acute Hunger in Sudan, Senior World Food Programme Official Tells Security Council Political Will, Leadership Key to Stopping Famine”, august 2024 disponibil la https://press.un.org/en/2024/sc15784.doc.htm United nations Press release „Sudan: UN Fact-Finding Mission outlines extensive human rights violations, international crimes, urges protection of civilians” 6 septembrie 2024, disponibil la: https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/09/sudan-un-fact-finding-mission-outlines-extensive-human-rights-violations Comunicat de presă: <i>COP29 climate talks end with \$300 billion annual pledge, Guterres calls deal a ‘base to build on’</i> , disponibil la adresa: https://news.un.org/en/story/2024/11/1157416#:~:text=Striking%20a%20different%20tone%2C%20a,reach%20the%201.3%20trillion%20objective.%E2%80%9D
Parlamentul European	<i>Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of establishing the Recovery and Resilience Facility</i> , 12 February, 2021a, disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj

Parlamentul European	„European Parliament and European Commission agree on strengthening cooperation”, Press Release, 23 October, 2024a, URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241021IPR24772/european-parliament-and-european-commission-agree-on-strengthening-cooperation
	„EP leaders formally conclude the hearings process of Commissioners-designate”, 27 November 2024b, URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241127IPR25626/ep-leaders-formally-conclude-the-hearings-process-of-commissioners-designate
Parlamentul European și Consiliul	„EP leaders formally conclude the hearings process of Commissioners-designate”, 27 November 2024b, URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241127IPR25626/ep-leaders-formally-conclude-the-hearings-process-of-commissioners-designate
Pecheanu, G.	„Legea pentru majorarea pragului de neimpozitare a pensiilor de la 2 000 la 3 000 de lei, promulgată”, Mediafax, 5 septembrie 2024, disponibil la: https://www.mediafax.ro/economic/legea-pentru-majorarea-pragului-de-neimpozitare-a-pensiilor-de-la-2000-la-3000-de-lei-promulgata-22478642
Reich R.,	<i>Saving capitalism for the many, not the few</i> , New York, 2016
Reuters	„World Bank board approves new Ukraine fund”, Press Release, 11 October 2024, URL: https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-board-approves-new-ukraine-fund-with-money-us-japan-canada-sources-2024-10-10/
Rețeaua X	<i>Oloff Gill Post</i> , 9 October 2024, URL: https://x.com/olofgill/status/1843598755905581115
Rodrik, D.	„The Future of Economic Convergence”, NBER Working Paper 17400/2011. <i>The Double Threat to Liberal democracy</i> , Project Syndicate, 13 February, 2018, disponibil la: https://www.project-syndicate.org/commentary/double-threat-to-liberal-democracy-by-dani-rodrik-2018-02
Sánchez, C., Rasmussen, A. M., Röhn, O.	„Economic resilience: what role for policies?”, <i>OECD Economics Department Working Papers</i> , No. 1251, 2015, OECD Publishing, disponibil la: https://doi.org/10.1787/5jrxhgf61q5j-en .
Schnabel, I.	„From laggard to leader? Closing the euro area’s technology gap”, Inaugural lecture of the EMU Lab at <i>the European University Institute</i> , 16 February 2024a, URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240216~df6f8d9c31.en.html „Escaping stagnation: towards a stronger euro area”, Speech at a lecture in memory of Walter Eucken, 2 October 2024b, URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp241002_2~4fbb6ea450.en.html
Scott Morton, F.	„The three pillars of effective European Union competition policy”, <i>Bruegel Policy Brief 19/2024</i> , URL: https://www.bruegel.org/policy-brief/three-pillars-effective-european-union-competition-policy

- Schreiber Servan, J. J. *Le Defi Americain* (Sfidarea americană), Paris, 1969
- Secretariatul General al Guvernului *Punctul de vedere al Guvernului referitor la propunerea legislativă pentru completarea Legii nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat (Plx.540/2024)*, disponibil la: [pvg540.pdf](#)
- Sutherland, D., Hoeller, P. „Growth-promoting Policies and Macroeconomic Stability”, OECD, *Economics Department Working Papers, No. 1091*, OECD Publishing, 2013, disponibil la: <http://dx.doi.org/10.1787/5k3xqs7c8d2-en>
- Šefčovič, M. *Hearings in the European Parliament*, 5 October 2024, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241029IPR25029/hearing-of-commissioner-designate-maros-sefcovic>
- Sondermann, D. „Towards More Resilient Economies: The role of well-functioning economic structures”, *CEPS Working Paper No 2017/03*, January 2017, disponibil la: https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2017/01/WD%202017_03%20Sondermann%20ResilientEconomies.pdf
- S&P Global *Research Update: Romania 'BBB-/A-3' Ratings Affirmed; Outlook Stable*, 2024
- Tagliapietra, S. „Draghi’s industrial masterplan has decarbonisation at its core”, *Bruegel First Glimpse*, 9 September 2024, URL: <https://www.bruegel.org/first-glimpse/draghis-industrial-masterplan-has-decarbonisation-its-core>
- Tooze, A. *Adam Tooze on the US elections, the Draghi report and Viktor Orbán’s China-strategy*, YouTube, URL: https://www.youtube.com/watch?v=YfZOSYnpRho&ab_channel=Partiz%C3%A1n
- Tusk, D. „Poland to temporarily suspend right to asylum after Belarus border tensions”, *Reuters Report*, 12 October 2024, URL: https://www.reuters.com/world/europe/poland-temporarily-suspend-right-asylum-after-belarus-border-tensions-tusk-says-2024-10-12/?taid=670a5dc162dfc70001ce4c09&utm_campaign=trueAnthem:+Trending+Content&utm_medium=trueAnthem&utm_source=twitter
- Ulatowski, R. „The Illusion of Germany’s Zeitenwende”, *The Washington Quarterly*, 47(3), 2024, pp. 59-76, <https://doi.org/10.1080/0163660X.2024.2398318>
- UNESCO World Water Assessment Programme *The United Nations World Water Development Report 2024: water for prosperity and peace*, Paris, 2024, disponibil la: The United Nations World Water Development Report 2024: water for prosperity and peace – UNESCO Digital Library
- United Nations Environment Programme *Emissions Gap Report 2024: No more hot air ... please!*, disponibil la adresa: [Emissions Gap Report 2024 | UNEP - UN Environment Programme](#)
- Vasilache, A. „Care este cea mai mare pensie din MAI. Bugetul de pensii al Ministerului de Interne a ajuns la 1,5 miliarde de euro pe an”, *HotNews*, 30 septembrie 2024, disponibil la: <https://hotnews.ro/care-este-cea-mai-mare-pensie-din-mai-bugetul-de-pensii-al-ministerului-de-interne-a-ajuns-la-15-miliarde-de-euro-pe-an-1800091>

- Von der Leyen, U. *Opening Statement in the European Parliament Plenary Session*, 16 July 2024, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pt/speech_19_4230
- Walter Barbara, F. *How Civil Wars Start*, Random House, London, 2022
- Wingender, P.,
Yao, J.,
Zymek, R.,
Carton, B.,
Cerdeiro, D. A.,
Weber, A. „Europe’s Shift to EVs Amid Intensifying Global Competition”, *IMF Working Papers* 2024, 218, URL: <https://doi.org/10.5089/9798400291371.001>
- Wolf, M. „Draghi is trying to save Europe from itself”, *FT Opinion*, 17 September. 2024, URL: : <https://www.ft.com/content/47d28f39-6f9d-4c46-9e36-c45a9f398a62?emailId=664fcd1e-9ec7-4914-aff4-24c83d7e54a3&segmentId=d16cd453-7bb5-45ba-728c-35ca5739b9f6#19391019>
- The crisis of Democratic Capitalism*, London, 2023
- Wolff, G.B.,
Burilkov, A.,
Bushnell, K.,
Kharitonov, I. „Fit for war in decades: sluggish German rearmament versus surging Russian defence production”, *Bruegel Analysis*, 16 September, 2024 URL: <https://www.bruegel.org/analysis/fit-war-decades-sluggish-german-rearmament-versus-surging-russian-defence-production>
- World Meteorological Organisation Comunicat de presă „Update predicts 60% chance of La Niña”, 11 Septembrie 2024, disponibil la: <https://wmo.int/media/news/wmo-update-predicts-60-chance-of-la-nina>
- Zachmann, G. „Draghi’s pitch to improve the competitiveness of energy-intensive industry”, *Bruegel First Glance*, 12 September 2024, URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/draghis-pitch-improve-competitiveness-energy-intensive-industry>

